

ΠΑΤΗΝΙΚΑ ΕΤ/Γ

= 136

ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ
ΠΡΩΗΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΟΕΔΒ ΣΤ' 89 ΕΧΒ

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ

ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΕΣΒ

29

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1942

ΕΚΔΟΣΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΟΥ

ΑΝΕΙΛΑΒΕ

ΕΚ ΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

0778

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ

ΣΤ'

89

ΣΧΒ

Vergili's

ΕΚΛΟΓΑΙ
ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΪΑΔΟΣ

ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ
ΠΡΩΗΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΛΟΓΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΕΣΒ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1942

003
Κ12
Ιτ28
851

ΕΚΔΟΤΑΙ

ΕΚ ΤΗΣ ΔΥΕΡΤΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

0778

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βίος τοῦ Οὐεργιλίου.

Ὁ Πόπλιος Οὐεργίλιος (ἢ Βεργίλιος) Μάρων (P. Vergilius Maro) ἐγεννήθη τὴν 15ην Ὀκτωβρίου τοῦ 70 π.Χ. εἰς τὰς Ἄνδεις, χωρίον πλησίον τῆς Μαντούης, πόλεως τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, ἀπὸ γονεῖς ἀγρότας ἔχοντας τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ πατὴρ τοῦ Οὐεργιλίου εὐπορήσας ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς γεωργικὰς, κτηνοτροφικὰς καὶ μελισσοκομικὰς ἐργασίας του ἀπέστειλε τὸν υἱὸν του εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τῆς Κρεμώνης, ἵνα οὗτος λάβῃ τὴν πρώτην παιδείου. Ἐν Κρεμώνῃ ὁ Οὐεργίλιος ἔμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Μεδιόλανον δι' εὐρύτερας σπουδὰς. Ἐκ Μεδιολάνων δὲ μετὰ τριετίαν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ ὀνομαστῷ ρητοροδιδασκάλῳ Ἐπιδίῳ, ἐδιδάχθη δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ ἐπικουρείου φιλοσόφου Σίρωνος. Οὐδεμίαν κλίσην ἠσθάνετο πρὸς τὴν ρητορικὴν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἄνδεις ἠσχολεῖτο εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, ἀποφεύγων τὸν πολιτικὸν βίον, ἕνεκα τῆς φυσικῆς του δειλίας καὶ τῆς ἀσθενικῆς κράσεώς του.

Τὰ πρῶτα ἔργα του.

Εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἐφιλοπόνησε τὰ πρῶτα ποιητικὰ του δοκίμια, ἔλαφροῦ καὶ παιγνιώδους περιεχομένου ποιημάτων, **Κατὰ Δεπιτὸν** (Catalepton) ἐπιγραφόμενα. Ἀπὸ τὰ σωζόμενα ταῦτα καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ποιητικὰ ὀλίγα εἶναι ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἀναντίρρητος εἶναι ἡ γνησιότης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο γνωστὸς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρίστων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, τοῦ Δ. Οὐαρίου, Πλωτίου Τούκκα, Κοϊντιλίου Οὐάρου καὶ ἄλλων, οἵτινες

ἠξιοῦντο τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Μαικήνου, τοῦ γνωστοῦ φιλομούσου καὶ πιστοῦ συμβούλου τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Περὶ τὸ τὸ 43 μ.Χ. ὁ Βεργίλιος ἐσχέτισθη μὲ τὸν διοικητὴν τῆς πέρας τοῦ Πάδου Γαλατίας, τὸν Ἀσίτιον Πολλίωνα, ἄνδρα πολὺ ἐπιφανῆ καὶ λογιώτατον. Μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην (42 π.Χ.) ἔγινε διανομὴ τῶν γαιῶν τῆς Ἰταλίας στερήσασα ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τὸν Οὐεργίλιον τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιοσίας. Πράγματι τῷ 41 π.Χ. ὁ Ὀκταβιανὸς ἀπέστειλε τοὺς παλαιμάχους στρατιώτας, ὅπως καταλάβουν τοὺς ἀγροὺς τῆς Κρεμόνης· καὶ ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἐξήρκεσαν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν ὄλων, οἱ παλαίμαχοι κατέλαβον ἀνθαιρέτως ὄλως καὶ κατ' ἰδίαν γνῶμην καὶ τοὺς γειτονικοὺς ἀγροὺς τῆς Μαντούης καὶ οὕτω τοῦ ποιητοῦ τὸ κτῆμα περιῆλθεν εἰς χεῖρας Κλαυδίου τινός. Ἄλλ' ὁ Οὐεργίλιος εἰς Ρώμην ἔλθων κατώρθωσε παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ νὰ ἀνακτήσῃ αὐτό. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (40 π.Χ.) μετὰ τὸν παρὰ τὴν Περούσιαν πόλεμον ὁ ποιητὴς ὀριστικῶς ἀπώλεσε τὴν περιοσίαν· ἀλλὰ ὁ Ὀκταβιανὸς εὐνοϊκώτατα διακείμενος πρὸς τὸν ποιητὴν, τῇ μεσολαβήσει καὶ τοῦ Μαικήνου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας κτῆμα ἐν Καμπανίᾳ. Ἀπὸ τὸ 38 π.Χ. ἀποχωρεῖ ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ διατρίβει εἰς τὴν Νεάπολιν, σπανίως δὲ ἔρχεται εἰς τὴν Ρώμην. Τῷ 19 π.Χ. ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν σκοπεύων νὰ μείνῃ ἱκανὸν χρόνον διὰ νὰ περιηγηθῇ τοὺς τόπους, ὅπου εἶχον λάβει χώραν τὰ γεγονότα, διὰ τὰ ὁποῖα ὠμίλει εἰς τὸ ποίημα, τὸ ὁποῖον τότε ἐφιλοτέχνει, ὁ σκοπὸς του ὁμως δὲν ἐπετεύχθη, διότι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑγίαν ἐπισηφαλῆ. Εἰς τὰς Ἀθήνας εὐρίσκει τὸν Αὐγουστον ἀριῶς ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὑπὸ τούτου πείθεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὰ Μέγαρα ὁμως προσβάλλεται ὑπὸ ἠλιάσεως. Μολοντί δὲ ἐπύρεσσε δὲν ἠθέλῃσε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιον καὶ ἡ νόσος του ἐπεδεινώθη κατὰ τὸν πλοῦν. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὸ Βρινδήσιον ἀπέθανε μετ' ὀλίγον τῇ 22ᾳ Σεπτεμβρίου τοῦ 19 π.Χ. Τὰ ὄσπια του μετεφέρθησαν εἰς Νεάπολιν καὶ ἐτάφησαν ἐκεῖ, χαραχθέντος ἐπὶ τοῦ τάφου του τοῦ ἐξῆς διατίχου, ὅπερ λέγεται ὅτι αὐτὸς ἐποίησε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του :

*Mantua me genuit; Calabri rapuere; tenet nunc
Parthenope: cecini pascuas, rura, duces.*

Δηλαδή ἡ Μάντονα μὲ ἐγέννησεν, οἱ Καλαβροὶ (τὸ Βρεντήσιον) μὲ

ἀφήρπασαν, νῦν μὲ κατέχει ἡ Παρθενόπη (ἡ Νεάπολις): ἔφαλα βοσκὰς (βουκολικὰ ποιήματα), ἀγροὺς (γεωργικά), ἡγεμόνας (ἡρωϊκὸν ἔπος).

Τὰ Βουκολικά.

Μετὰ τὰ ποιημάτια ἐκεῖνα τὰ **Κατὰ Δεπτὸν** καλούμενα, τὸ πρῶτον λόγου ἄξιον ἔργον τοῦ Οὐεργιλίου εἶναι τὰ **Βουκολικά**, ποιηθέντα ἐντὸς τριῶν ἐτῶν (42 - 39 π. Χ.) καὶ εὐθὺς ὕστερον ἐκδοθέντα. Τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀσυνίου Π. ὁ Βεργίλιος συνέθεσε τὰ Βουκολικά, τὰ ὁποῖα συνήθως Ἐκλογαὶ (Eclogae) καλοῦνται, μιμηθεὶς τὸν βουκολικὸν ποιητὴν Θεόκριτον, εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὁποῖου ἠὺχαριστεῖτο, ὅτε εἰς τὴν γενέτειράν του εὐρίσκειτο, διότι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀμέσων καὶ ζωνηρῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἀγροτικῆ καὶ ποιμενικοῦ βίου. Εἰς τὰ Βουκολικά δὲν παρατηρεῖ τις τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοκρίτου, ἀλλὰ τὸ τεχνικόν. Λόγοι ἀπρόσοφοροι εἰς τὰ πρόσωπα ἐμβάλλονται, διότι δὲν δίδεται προσοχὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἣ δὲ γλῶσσα πλησιάζει πολὺ τὴν γλῶσσαν λυρικοῦ καὶ ἐπικοῦ ποιητοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Θεόκριτον, ὅστις μετεχειρίσθη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροδιαίτων ἀνθρώπων.

Τὰ Γεωργικά.

Μετὰ τὰ **Βουκολικά** ἐποίησε τὰ **Γεωργικά** τῇ προτροπῇ τοῦ Μαικήνου, θελήσαντος νὰ γεννήσῃ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Τὰ **Γεωργικά**, διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ὁποίων ἐδαπάνησεν 7 ἔτη (μέχρι τοῦ 30 π. Χ.), ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα βιβλία διαλαμβάνοντα περὶ γεωργίας, δενδροκομίας, κτηνοτροφίας καὶ μελισσοτροφίας, εἶναι δὲ ποίημα διδακτικόν. Εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ἡσίοδον (Ἔργα καὶ Ἡμέραι). Ἀλλὰ τὴν ὕλην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἀγροτικὸς βίος παρέσχεν εἰς τὸν ποιητὴν, ἐδανείσθη οὗτος καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, Ἀριστοτέλους, Θεοφράστου, Λουκρητίου, Κάτωνος, Οὐάργωνος. Τὰ δανεισθέντα δὲ οὕτω σαφῶς συνέταξε καὶ τόσον συνετῶς πρὸς τὸν βίον τῶν Ρωμαίων προσήρμοσε, μὲ τόσας ποιητικὰς ἰδέας ἐλάμπρυνε καὶ μὲ τόσην κομψότητα λόγου ἐκόσμησεν, ὥστε κατώρ-

θῶσε νὰ ἀποφύγη τὴν ψυχρότητα καὶ ξηρότητα τὴν σύμφυτον εἰς τὰ διδακτικὰ ποιήματα.

Ἡ Αἰνειάς.

Ἀπὸ τοῦ 29 π. Χ. ἀσχολεῖται περὶ τὴν συγγραφὴν σπουδαιότερον καὶ ἀξιολογότερον, ἅμα δὲ καὶ δυσχερεστέρον ἔργον, τῆς **Αἰνειάδος**, καλλίστου ἐθνικοῦ ἔπους. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον κύκλον τινὰ δημοτικῶν συλλογῶν δυνάμενον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπικὴν διάνοιαν, ἐπειδὴ δὲ ἦσαν τυπικά καὶ θετικὰ πνεύματα δὲν ἐγνώριζον τὴν διασκεδάσειν ἀπὸ διήγησιν ἀναμεμειγμένην μὲ μύθους καὶ ἱστορικὰς παραδόσεις. Ἐξ ἄλλου ἢ γλῶσσά των, λίαν κατάλληλος διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὰς τοῦ δημοσίου βίου πράξεις, ἥκιστα πρόσφορος ἦτο εἰς τὴν ἐλευθέραν κίνησιν, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπικὴ διήγησις. Οἱ Ρωμαῖοι ἤρχισαν νὰ ἀγαποῦν τὴν ἐπικὴν ποίησιν τότε, ὅτε εἰς τὴν Ρώμην, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐκ τῆς Ἑλλάδος λάφυρα, ἐκόμισαν καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐπικούς ποιητὰς των ἄλλοι μὲν μεταφράζουσιν ἢ μιμοῦνται τοὺς Ἕλληνας, ἄλλοι δὲ εἶναι χρονογράφοι ἀπλοῖ καὶ ἄτεχνοι παρουσιάζοντες ἔργα θελήτρου καὶ χάριτος ἄμοιρα εἰς τὸν Βεργίλιον ἐπεφύλασεν ἡ μοῖρα νὰ λάβῃ τὴν δάφνην τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀφ' οὗ κατώρθωσεν οὗτος νὰ συνενώσῃ τὴν ἐποποιίαν τὴν μυθολογικὴν μὲ τὴν ἱστορικὴν καὶ νὰ ποιήσῃ ἔπος ἐθνικόν. Ἡ Αἰνειάς, εἰς 12 βιβλία διηρημένη, εἶναι τὸ μόνον ποίημα, μὲ τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ ἐφημίσθη ὁ ποιητής· ὄντως ἡ ὑπόθεσίς του, ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ πολλὰς πλάνας, εἶναι καλλίστη. Ἐξέλεξε δὲ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὁ ποιητής ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀρχαίαν φήμην τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ καὶ διότι ἤλπιζεν ὅτι θὰ συμβάλῃ πολὺ εἰς δόξαν καὶ κραταίωσιν τῆς τότε ἀναφανείσης μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου· ἔμελλε νὰ δοξασθῇ τοιουτοτρόπως ἡ γενεὰ τῶν Ἰουλιῶν, γινομένου πολλοῦ λόγου περὶ τοῦ Ἰούλου, τοῦ νιοῦ τοῦ Αἰνείου. Ἐπειτα εἰς τὴν Αἰνειάδα ὑμνεῖται τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Αἰνείου, ὅστις συνδέει **τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν**, τὰς δύο ταύτας μεγίστας ἀρετὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἔθνους. Διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνειάδος κατηγάλασε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, ἐμιμήθη δὲ τὸν Ὀμηρον, οὗτινος τὴν μὲν Ὀδύσειαν ἠκολούθησε ποιῶν τὰ ἕξ πρῶτα βιβλία, τὴν δὲ Ἰλιάδα ποιῶν τὰ ἕξ τελευ-

ταῖα, συνάπτων οὕτω δύο κάλλη εἰς ἓν ποίημα. Παρ' Ὀμήρῳ εὐρίσκομεν μόνον τὴν γνωστὴν περὶ Αἰνείου προφητείαν τοῦ Ποσειδῶνος (Υ, 306 κ. ἐ.).

ἤδη γὰρ Προιάμου γενεὴν ἤχθησε Κρονίων·
 νῦν δὲ δὴ Αἰνείας βίη Τρώεσσιν ἀνάξει
 καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Οὐδαμοῦ δὲ τοῦ Ὀμήρου εὐρίσκομεν ρύξιν ἔσω τῆς τοῦ Αἰνείου σχέσεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σικελιώτης ποιητὴς Σησίχορος (622 - 553 π. Χ.) ποιῶν τὸν Αἰνείαν φθάνοντα, ὡς φαίνεται, μέχρι τῆς Κύμης τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις μνημονεύει πλοῦν τοῦ Αἰνείου ἔξω τῆς Τρωϊκῆς χώρας. Ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν 3ον π. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαστας ἱστοριογράφους Καλλιαν καὶ Τίμαιον συνάπτεται ὁ Αἰνείας πρὸς τὸ Λάτιον. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος εἰσεχώρησεν ὁ περὶ τοῦ Αἰνείου μῦθος εἰς τὴν Ρώμην· ἦτο δ' ἀρκετὰ γνωστὸς ἐπὶ τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου, διότι ὁ ποιητὴς Ναβίσιος εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔπους του *Bellum Poenicum* διηγεῖται τὴν φυγὴν τοῦ Αἰνείου μετὰ τοῦ πατρὸς του, τὰς ἐν τῷ πόντῳ πλάνας, τὴν ἐν Καρχηδόνι ὑποδοχὴν καὶ τὴν εἰς Λάτιον ἄφιξιν. Ἡ Ρώμη κατόπιν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγώνων εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου ἄρχουσα τοῦ κόσμου πλέον, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἐπίστευον ὅτι τοῦτο ὀφείλετο εἰς ἀόρατόν τινα δύναμιν, εἰς θεῖαν μοῖραν προστατεύουσαν αὐτοὺς (*Fortuna urbis*). Τῆς καθολικῆς ταύτης πίστεως ἡχὼ καὶ ἐρμηνεῖα γίνεται ὁ Οὐδεργίλιος ἐν τῇ Αἰνείαδι, ἡ ὁποία εἶναι διαπεποτισμένη μὲ τὴν πίστιν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ περὶ τοῦ Αἰνείου μύθου ὁ ποιητὴς ἐν τῇ συναρμολογίᾳ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ μυθολογικοῦ στοιχείου θέλει νὰ δείξῃ ὅτι, ὅπως ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἐν Ἀσίᾳ Τροίας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ἦτοι ἡ κτίσις τῆς Ρώμης, εἶναι ἔργον τῶν θεῶν. Ἡ θεία πρόνοια ἠθέλησεν οὕτως ὥστε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς Ρώμης νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκησιν τῶν Τρώων, ἀφ' ὧν θὰ προέλθουν οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες πεπωμένον εἶναι νὰ ἄρξουν τοῦ κόσμου. Ὁργανον τῆς θείας ταύτης προνοίας ἢ εἰμαρμένης (*fatum ἢ fata*) εἶναι τοῦ ποιήματος ὁ ἦρωας, ὁ Αἰνείας. Ἀκολουθεῖ οὕτως τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν τοῦ χαράσσει τὸ πρὸς τοὺς Θεοὺς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθήκον.

Καὶ δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸν κώλυμα τόσον ἰσχυρὸν ὥστε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ὁδὸν αὐτὴν. Αἱ συμφοραὶ καὶ οἱ κίνδυνοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κρατύνουν τὸν χαρακτῆρά του. Ἐνίοτε φαίνεται δισταζῶν καὶ ἀθυμῶν πρὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν συμφορῶν. Ἄλλ' ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ ἀθυμία εἶναι πρόσκαιρος· ἡ διηγετικὴ ὑπακοὴ εἰς τὴν θεῖαν ἀποστολὴν του, ἣτις καὶ πᾶσαν ἐνέργειάν του ἑνθιμίζει, κρατεῖ ἐν τέλει πάσης λιποψυχίας. Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἥρωος συνοφίζονται εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν λέξιν δὲ pietatem (= εὐσέβειαν) μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, ὅταν τὰς ἀρετὰς τοῦ ἥρωος συνοφίζῃ. Ὁ ποιητὴς εὐαίσθητος ὢν καὶ εὐγενὴς διαπρέπει εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς φιλίας, τοῦ ἔρωτος, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς νίκης εὐσεβείας καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν γυναικῶν. Ὁ Οὐδεργίλιος ἐδαπάνησεν ἑνδεκα ἔτη εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνειάδος, ἣτις ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων. Ὁ Προπέριος 2, 34, 61 λέγει *Cedite, Romani scriptores, cedite Graeci, nescio quid maius nascitur Pliade* = ὑποχωρήσατε, Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς, ὑποχωρήσατε Ἕλληνες, ἀγνοῶ τί μεγαλύτερον τῆς Ἰλιάδος γεννᾶται. Ἡ Αἰνειὰς διὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἔμεινεν ἀνεπεξέργαστος. Ἐχων αὐτὸς ὁ ποιητὴς συνείδησιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἔργου παρήγγειλεν εἰς τὸν Οὐάριον, ὅτε ἀπήρχето ἐξ Ἰταλίας, νὰ καύσῃ τὸ χειρόγραφον, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸς ἤθελεν ἀποθάνει πρὸ τῆς τελείας ἐπεξεργασίας τοῦ ποιήματος. Εἰς Βροεντήσιον δέ, ὅτε ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀπήτησε νὰ τοῦ δοθῇ τὸ χειρόγραφον, ὅπως τὸ καύσῃ αὐτός. Ἡ ἀπαίτησίς του εὐτυχῶς δὲν ἐξεπληρώθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ οἱ φίλοι του Οὐάριος καὶ Τούκκας προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Αἰνειάδος, ὅπως ἀκριβῶς κατέλιπεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς, ἐκτελοῦντες ἐντολὴν τοῦ Αἰγούστου. Οὕτω βλέπομεν εἰς τὴν Αἰνειάδα ἀτελεῖς περὶ τοὺς 57 στίχους· τούτους βεβαίως ἐσκόπευεν ὁ ποιητὴς νὰ συμπληρώσῃ, ὅτε θὰ ἐπεξεργάζετο τελικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα ἡ Αἰνειὰς παραμένει ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς Παγκοσμίου Διογενητικῆς.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙΝΙΑΔΟΣ

Βιβλίον I.— Ὁ ποιητὴς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔπους δι' ὀλίγων ἐν τῷ προοιμίῳ εἰπὼν, ἀφ' οὗ ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσαν νὰ εἴπῃ τὰς αἰτίας,

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

διὰ τὰς ὁποίας ὁ Αἰνείας, ἀνὴρ εὐσεβής, ὑπέστη πολλές συμφορὰς καὶ περιπετείας, μέλλον νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν Λατίνων, ἔρχεται εἰς τὸ θέμα καὶ λέγει τὰ κατὰ τὴν ὁργὴν καὶ τὸ μῦθος τῆς θεᾶς Ἥρας κατὰ τῶν Τρώων καὶ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ὁργῆς. Τὴν πόλιν Καρχηδόνα, ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν στομιῶν τοῦ Τιβέρεως κειμένην, θέλει ἡ Ἥρα νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ κόσμου. Βλέπει αὕτη στόλον ἐκ τῆς Σικελίας ἀποπλέοντα εἶναι ὁ στόλος τοῦ Αἰνείου, ὃν ἡ μοῦσα ἔχει ὀρίσει νὰ θεμελιώσῃ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐξαιρετικὰ εὐνοουμένην πόλιν τῆς Καρχηδόνα. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ στόλου τούτου τὸ παλαιὸν τῆς Ἥρας πάθος ἀναγεννᾶται καὶ σπεύδει αὕτη πρὸς τὸν Αἴολον, ὃν πείθει μὲ παράκλησιν ἀξιωματικὴν καὶ μὲ σαγηνευτικὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀπολύσῃ τοὺς ἀνέμους. Ἐγείρεται τότε σφοδρὰ τρικυμία· τὰ πλοῖα τοῦ Αἰνείου διασκορπίζονται, τινὰ δὲ φαίνονται καταποντισθέντα. Ἄλλ' ὁ Ποσειδῶν, ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ ὁποίου ἡ τρικυμία ἔγινε, καταπαύει τὴν τρικυμίαν καὶ ἐπανάγει τὴν γαλήνην. Οἱ Τρώες ἐκ τῆς τρικυμίας παρασυρθέντες εἰς ἄγνωστόν τινα τῆς Λιβύης ἀκτὴν προσορμίζονται ἐκεῖ εἰς ἀσφαλῆ ὄρμον. Ἡ Ἀφροδίτη πονοῦσα διὰ τοὺς δεινοπαθοῦντας Τρώας παραπονεῖται εἰς τὸν Δία διὰ τὸν ἄδικον αὐτὸν κατατρέμον τῶν Τρώων· ἀλλ' ὁ Ζεὺς καθησυχάζει αὐτὴν ὑποσχόμενος λαμπρὸν τὸ μέλλον εἰς τὴν ὀμάδα τῶν καταδιωκομένων Τρώων, οἱ ὅποιοι θὰ γίνωνται ἰσχυροὶ κράτους μέλλοντος νὰ ἄρξῃ τῆς οἰκουμένης ἀποικιστικῶς. Τὴν ἐπαύριον ὁ ἀρχηγὸς Αἰνείας συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀχάτην ἐξέρχεται εἰς ἐξερεύνησιν τοῦ τόπου. Κυνηγέτις ὠραιότητι, λυτὴν ἔχουσα τὴν κόμην καὶ τὸ τόξον ἐπὶ τοῦ ὤμου φέρουσα, πληροφανεῖται τῶν Αἰνείαν ὅτι εὐρίσκειται πολὺ πλησίον πόλεως προσφάτως θεμελιωθείσης ἀπὸ τὴν Φοίνισσαν Διδῶ, ἧς τὴν ἱστορίαν ἐν βραχυτάτῳ ἀφηγεῖται. Ἐπίσης δὲ ἀγγέλλει εἰς τὸν Αἰνείαν, ὅτι οἱ ἐταῖροί του, οὓς θεωρεῖ ἀπολεσθέντας, θὰ ἐπανεέλθουν. Ἡ κυνηγέτις ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ Αἰνείου, ἡ θεὰ Ἀφροδίτη, ἣν οὗτος ἀναγνωρίζει, ὅτε αὕτη ἀπομακρύνεται, ἀπὸ τὸ βάδισμα τῆς τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ προδίδον θεόν. Αἰνείας καὶ Ἀχάτης εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὅλοι ἐργάζονται ὡς εἰς κυψέλην μέλισσαι. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰσελθόντες ἀποθανυμάζουσιν τὰς ζωγραφίας, ἐπεισόδια καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰκονίζουσας. Ἀναθαροῦν, ὅτε ἡ βασίλισσα Διδῶ μεγαλοπρεπῆς εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ θρόνον καθίσασα δικάζει. Οἱ ἐταῖροι, οὓς ὁ Αἰνείας ἐθεώ-

ρει ἀπολεσθέντας, εἰσέρχονται κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἰς τὸν ναὸν καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν Ἴλιονεὺς διαμαρτύρεται εἰς τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν σκληρὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς πρὸς αὐτούς. Ἡ βασίλισσα δικαιολογεῖται διὰ τὴν τοιαύτην πρὸς τοὺς ξένους συμπεριφορὰν, τὴν ὁποίαν ὑπαγορεύουν μέτρα ἀσφαλείας τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους τῆς, καὶ τοὺς καθησυχάζει λέγουσα, ὅτι εἶναι γνωστοὶ οἱ Τρωῆς καὶ αἱ δυστυχίαι των. Ἐῖθε καὶ ὁ ἀρχηγὸς των Αἰνείας, ἐπιλέγει, νὰ εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στιγμήν αὐτὴν σχιζομένης τῆς νεφέλης, ἥτις περιεκάλυπτε τὸν Αἰνείαν, ἀποκαλύπτει καὶ καθιστᾷ γνωστὸν εἶναι τὸν ἥρωα ὡς καὶ τὴν μέχρι τοῦδε τύχην του. Ἡ Διδῶ, κατ' ἀρχὰς ταραχθεῖσα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἥρωος, δεικνύει εἰς αὐτὸν συμπάθειαν μὲ θυμασμὸν καὶ τὸν ὀδηγεῖ μὲ τοὺς ἐταίρους του εἰς τὰ ἀνάκτορά τῆς, ὅπου πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς συμπόσιον γίνεται. Εἰς αὐτὸ παρίσταται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Αἰνείου, ὁ μικρὸς Ἀσκάνιος, κομίσας δῶρα εἰς τὴν βασίλισσαν ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἔρωτος. Ἡ Διδῶ λαμβάνει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ψευδοῦς Ἰούλου, ὅπως ἄλλως ὀνομάζεται ὁ Ἀσκάνιος, τὰ δῶρα, ἥτοι ἐσθῆτα τῆς Ἑλένης καὶ περιδέραιον μαργαριτῶν κόρης τινὸς τοῦ Προιάμου περιπτυσσομένη δὲ τὸν πλαστὸν Ἴουλον ἀγνοεῖ ἢ δυστυχῆς βασίλισσα τίνα ἰσχυρὸν θεὸν εἰς τὰ στήθη τῆς κρατεῖ. Τὸ συμπόσιον ἐξακολουθεῖ, τοῦ αἰδοῦ Ἰώπα μὲ τὴν λύραν του ἄδοντος. Ἡ Διδῶ δὲν ἀκούει τὸ ᾄσμα, ἐρωτᾷ τὸν Αἰνείαν διὰ τὸν Προιάμον, τὸν Ἐκτορα, τὸν Ἀχιλλέα, τέλος δὲ τὸν παρακαλεῖ νὰ διηγηθῆ εἰς αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς τὰς δυστυχίας τῆς Τροίας καὶ τὰς περιπλανήσεις του.

Βιβλίον II.— Ὁ Αἰνείας τὴν παράκλησιν τῆς Διδῶς εἰσακούων ἀρχίζει νὰ διηγήται τὰς πλάνας καὶ τὰς περιπειτείας ἀπὸ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες προσποιούμενοι ὅτι θὰ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τὴν Τροίαν ἀφήνουν εἰς τὴν Τρωϊκὴν ἀκτὴν τὸν δούρειον Ἴππον. Τί ἐσήμεριεν οὗτος ὁ Ἴππος; ἦτο ἀφιέρωμα; ἦτο δόλος; Ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Λαοκόων ἰκετεύει τοὺς Τρωῆς νὰ μὴ εἰσαγάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὑποπτον τῶν ἐχθρῶν δῶρον· ἀλλὰ τότε ποιμένες ὀδηγοῦν νεαρὸν Ἕλληνα δέσμιον ἐνώπιον τοῦ Προιάμου. Εἶναι οὗτος ὁ Σίνων, ὅστις, ἐπιμαρτυρόμενος πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πλαστῶν του λόγων τὰ ἄστρα καὶ τοὺς θεοὺς, δι' εἶναι τὸν μὲν λέγει, ὅτι προωρισμένος εἰς θυσίαν κατώρθωσε νὰ σωθῆ φεύγων τὴν προτεραίαν τῆς θυσίας, περὶ τοῦ Ἴππου δέ, ὅτι οἱ Ἕλληνες

τὸν κατεσκεύασαν διὰ τὰ τὸν ἀφιερῶσούν εἰς τὴν Ἀθηνῶν καὶ ἐπανορθῶσούν τὴν γενομένην κλοπὴν τοῦ Παλλαδίου· ἀλλ' ἐλπίζουσιν ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ ἵππου θὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσαγωγὴν του, διότι γνωρίζουσιν ὅτι, ἐὰν ὁ ἵππος εἰσέλθῃ, ἡ Τροία θὰ φέρῃ τὸν πόλεμον ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τοῦ Πέλοπος ἐν Ἑλλάδι. Πιστεύσαντες οἱ Τρῶες τοὺς πλαστοὺς τοῦ δολίου Σίνωνος λόγους, ἅμα δὲ ἰδόντες τὸ πάθημα τοῦ Λαοκόοντος καὶ τῶν δύο υἱῶν του, οὓς ἐπνιξαν οἱ ἐκ Τενέδου ἐλθόντες διὰ θαλάσσης δύο πελώριοι δράκοντες, καταρρίπτουσιν μέρος τῶν τειχῶν καὶ εἰσάγουσιν εἰς τὴν πόλιν τὸν ἵππον ὑπὸ τὰ ἄσματα νέων καὶ νεανίδων. Ὁ στόλος ἐπιστρέφει ἐκ Τενέδου τὴν νύκτα καὶ ἐκ τοῦ ἵππου ἐξάγονται οἱ ἐχθροί. Τὸν Αἰνεΐαν, ἀφ' οὗ εἶδε καθ' ἕνα τὸν Ἐκτορα, κραυγαὶ ἀπελπισίας ἀκουσθεῖσαι ἀφρηνίζουσιν. Ἡ πόλις Τροία κατελήφθη. Εἰς αὐτὸν πλεόν εἶναι ἐναποτεθειμένη ἡ μοῖρα τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ· τὸν παρακολουθοῦμεν διὰ μέσου σκηνῶν σφαγῆς. Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πριάμου, τοῦ ὁποῖου τὰς θύρας ὁ πέλεκυς ἔθραυσε, οἱ πεντήκοντα νυμφικοὶ θάλαμοί του, ὁ βωμός, ὁ σκιαζόμενος ἀπὸ ἀρχαίαν δάφνην, ὅπου εἶχον καταφύγει ἡ Ἐκάβη καὶ αἱ θυγατέρες της, ὡς περιστεραὶ ἐν θυέλλῃ, μᾶς παρουσιάζονται ἐν τῷ μέσῳ δίνης καπνοῦ καὶ χειμάρρου φλογῶν. Ὁ Πριάμος φονεύεται καὶ ἀποκεφαλίζεται παρὰ τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ Πύρρον· ἡ μάντις Κασσάνδρα ἀπάγεται εἰς αἰχμαλωσίαν. Ἀλλ' ἡ Ἀφροδίτη ἀποτρέπει αὐτὸν δεικνύουσα τοὺς θεοὺς λυσσῶντας διὰ τὸν ὄλεθρον τῆς Τροίας· ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τριάναν κατασκάπτει τὰ τείχη. Ἡ Ἥρα ξιφήρης εἰς τὰς Σκαιὰς Πύλας βιάζει τοὺς Ἕλληνας νὰ σπεύσούν· ἡ Παλλὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μὲ τὸ Γοργόνειον ἀπειλεῖ· αὐτὸς τέλος ὁ Ζεὺς ἐξάπτει τὴν λύσσαν τῶν ἐχθρῶν. Δὲν μένει εἰς τὸν Αἰνεΐαν ἄλλο τι νὰ πράξῃ παρὰ νὰ φύγῃ κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ἐκτορος. Ἀλλ' ὁ πατὴρ του Ἀγχίσης ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Μάταιαι εἶναι αἱ ἰκεταὶ τοῦ Αἰνεΐου καὶ τῆς συζύγου του Κρεούσης οἱ στεναγμοί. Ὁ Ἀγχίσης εἶναι ἀνένδοτος· ὑποχωρεῖ μόνον ἐπὶ τῇ θέρᾳ γλώσσης πυρὸς ἐκπηδῶσης ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ Ἰούλου, καθ' ὃν χρόνον κεραυνὸς ἐκρήγγεται ἀριστερόθεν καὶ ἀστὴρ διάπτων διέρχεται ὑπεράνω τῆς σιέγης τῆς οἰκίας του ἀπλῶς ψαύων αὐτήν. Ἀναχωρεῖ τότε ὁ Αἰνεΐας φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων του τὸν γέροντα πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν χεῖρα κρατῶν τὸν μικρὸν υἱὸν Ἰούλον. Ἡ Κρέουσα ἀκολουθεῖ μακρόθεν· ἀλλὰ γίνεται

ἄφαντος. Μάτην ὁ Αἰνείας τὴν ἀναζητεῖ. Τὸ φάσμα τῆς ἐπιφαίνεται εἰς αὐτὸν καὶ λέγει ὅτι ἡ μεγάλη μήτηρ τῶν θεῶν Κυβέλη κατέταξεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἀκολούθων τῆς Νυμφῶν· προλέγει δὲ εἰς τὸν Αἰνείαν τὴν ἄφιξίν του εἰς τὴν Ἑσπερίαν, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως, καὶ τὸν γάμον τοῦ μὲ θυγατέρα βασιλέως. Ὁ Αἰνείας ἐπιστρέψας εἰς τοὺς συντρόφους του ἔρχεται μὲ αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρη.

Βιβλίον III. — Ὁ Αἰνείας, στόλον κατασκευάσας, μὲ δάκρυα ἀποπλῆει ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ προσορμίζεται μὲ τοὺς ἑταίρους του εἰς Θροάκην. Κιτίζει ἐκεῖ πόλιν ὁμόνυμον αὐτῷ· ἀλλὰ θάμνοι, τῶν ὁποίων αἱ ἀποσπασθεῖσαι ὀρίζαι ἀποστάζουν μέλαν αἷμα, ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτὸν ὅτι υἱὸς τοῦ Προίμου ἐφρονεῦθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου. Ἐπιβιβάζονται πάλιν εἰς τὰ πλοῖα ἀφίνοντες τὴν Θροάκην. Εἰς τὴν Αἴηλον ὁ Ἀπόλλων λέγει νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν χώραν, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τοῦ γένους των. Τοιαύτην κοιτίδα θεωροῦν, ἐρμηνεύοντος τοῦ Ἀγγίσου, τὴν Κρήτην, εἰς ἣν μεταβαίνουν καὶ κιτίζουν πόλιν· ἀλλὰ λοιμὸς φοβερὸς ἐνοσκήψας, ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν Κρήτην. Ἀπὸ τὴν Κρήτην πλέοντες πρὸς βορρᾶν φθάνουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Στροφάδων, τὰς ὁποίας κατοικοῦν ἡ Κελαινὴ καὶ αἱ ἄλλαι Ἄρπυιαι, τέρατα δυσώδη καὶ φρικαλέα, ἔχουσαι πρόσωπα μὲν παρθένων, σώματα δὲ πτηνῶν, χεῖρας δὲ γαμφίας. Φεύγουν αἱ Ἄρπυιαι, χωρὶς νὰ πληγωθοῦν ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἑταίρων τοῦ Αἰνείου, τῶν ὁποίων αὐταὶ ἤρπαζον ὅσην τροφήν ἠδύνατο καὶ ἐμόλυνον τὴν λοιπὴν. Τούτων ἡ Κελαινὴ προλέγει ὅτι θὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ κτίσουν τὴν πόλιν, πρὶν πεῖνα δεινὴ ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ φάγουν καὶ αὐτὰς τὰς τραπέζας. Ἀποπλεύσαντες ἀπὸ τὰς Στροφάδας παραπλέουν τὴν Ζάκυνθον, τὴν Ἰθάκην καὶ προχωροῦντες προσορμίζονται εἰς τὸ Ἄκτιον, ὅπου τελοῦν ἀγῶνας. Ἐκεῖθεν ἄραντες φθάνουν εἰς Βουθρωτὸν τῆς Ἠπείρου, ἔνθα ὁ Αἰνείας εὐρίσκει τὴν Ἀνδρομάχην θύουσαν παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ Ἐκτορος καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτῆς. Ὁ Ἐλενος, δεῦτερος σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, βασιλεὺς συγχρόνως καὶ μάντις, μακρὰς προρρήσεις κάμνει εἰς τὸν Αἰνείαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ ὅλον τὸ μέλλον. «Θὰ καταπλεύσῃ ὁ Αἰνείας, λέγει, εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ συμφορὰς καὶ περιπλανήσεις εἰς τὸ Αὐσόνιον πέλαγος καὶ χρονοτριβὰς εἰς τὴν νῆσον τῆς Κίρκης, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπὸ τὸν κορμὸν πρίνου πλησίον ἀποκρούφου δέυματος ὑν λευκὴν μὲ τριάκοντα νεογνὰ θὰ ἀνεύρῃ

καὶ ἐκεῖ θὰ εἶναι τῆς ἀναπαύσεώς του ὁ τόπος». Ἄφ' οὗ δὲ καὶ ἄλλας ἔδωκεν ὁ Ἑλένος συστάσεις καὶ συμβουλὰς καὶ πολύτιμα δῶρα καὶ κωπηλάτας, οἱ περὶ τὸν Αἰνεῖαν λαβόντες τὰ δῶρα τῆς Ἀνδρομάχης πρὸς τὸν Ἀσκάνιον ἀποπλέον. Παραπλεύσαντες τὸν Τάραντα καὶ τὸ ἀκρωτήριο Λακίνιον φέρονται πρὸς τὴν Σικελικὴν ἀκτὴν πλησίον τῆς Αἴτνης καὶ περισυλλέγουσιν ἀξιοθρήνητον σὺντροφον τοῦ Ὀδυσσεύος ἐγκαταλειφθέντα παρὰ τοῖς Κύκλωσι. Παραπλέοντες εἶτα τὸ Πάχυνον ἀκρωτήριο βλέπουσιν μακρόθεν τὴν Καμάριναν, τὴν Γέλαν, τὸν Ἀκράγαντα, κάμπιουν τὴν ἄκραν τοῦ Λιλυθαίου καὶ φθάνουσιν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δρεπάνου, ὅπου συμβαίνει τοῦ Ἀγχίσου ὁ θάνατος. Ἐδῶ τελειώνει ἡ τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Διδῶ διήγησις.

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΕΚΛΟΓΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

Στίχ. 1 — 11

Ὑπόθεσις τοῦ ἔπους καὶ ἐπίκλησις τῆς Μούσης.

Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris
Italiam fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vi superum, saevae memorem Junonis ob iram,
multa quoque et bello passus, dum conderet urbem
inferretque deos Latio, genus unde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae.
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
insignem pietate virum, tot adire labores
impulerit. tantaene animis caelestibus irae?

10

Στίχ. 81 — 123

Καταιγίς.

Haec ubi dicta, cavum conversa cuspidē montem
impulit in latus: ac venti velut agmine facto,
qua data porta, ruunt et terras turbine perflant.
incubere mari totumque a sedibus imis
una Eurusque Notusque ruunt creberque procellis
Africus et vastos volvunt ad litora fluctus.
insequitur clamorque virum stridorque rudentum.

85

- eripiunt subito nubes caelumque diemque.
 Teucrorum ex oculis; ponto nox incubat atra.
 90 intonuere poli et crebris micat ignibus aether.
 praesentemque viris intentant omnia mortem.
 Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
 ingemit et duplicis tendens ad sidera palmas
 talia voce refert: «ο terque quaterque beati,
 95 quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
 contigit oppetere! O Danaum fortissime gentis
 Tydide! mene Iliacis occumbere campis
 non potuisse tuaque animam hanc effundere dextra,
 saevus ubi Aeacidae telo iacet Hector, ubi ingens
 100 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis
 scuta virum galeasque et fortia corpora volvit!»
 Talia iactanti stridens Aquilone procella
 velum adversa ferit fluctusque ad sidera tollit.
 franguntur remi; tum propria avertit et undis
 105 dat latus; insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
 hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
 terram inter fluctus aperit, furit aestus harenis.
 tris Notus abreptas in saxa latentia torquet —
 saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras,
 110 dorsum immane mari summo — tris Eurys ab alto
 in brevia et syrtis urget — miserabile visu —
 inliditque vadis atque aggere cingit harenae.
 unam, quae Lycios fidumque vehebat Orontem,
 ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
 115 in puppim ferit: excutitur pronusque magister
 volvitur in caput; ast illam ter fluctus ibidem
 torquet agens circum et rapidus vorat aequore vortex.
 apparent rari nantes in gurgite vasto,
 arma virum tabulaeque et Troia gaza per undas.
 120 iam validam Ilionei navem, iam fortis Achatae,
 et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
 vicit hiems; laxis laterum compagibus omnes
 accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt.

Στίχ. 198 — 210

Παρηγορητικὸς λόγος τοῦ Αἰνείου πρὸς τοὺς ἑταίρους.

«O socii — neque enim ignari sumus ante malorum — o passi graviora, dabit deus his quoque finem. vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis ·	200
accestis scopulos, vos et Cyclopia saxa expertī: revocate animos maestumque timorem mittite, forsan et haec olim meminisse iuvabit. per varios casus, per tot discrimina rerum tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas	205
ostendunt: illic fas regna resurgere Troiae. durate et vosmet rebus servate secundis.» Talia voce refert curisque ingentibus aeger spem voltu simulat, premit altum corde dolorem. illi se praedae accingunt dapibusque futuris:	210

Στίχ. 254 — 299

Ἵπόσχεσις τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ἄφροδίτην, παραπονουμένην
πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούτων Τρώων.

Olli subridens hominum sator atque deorum voltu, quo caelum tempestatesque serenat,	255
oscula libavit natae, dehinc talia fatur: «parce metu, Cytherea: manent immota tuorum fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini moenia sublimemque feres ad sidera caeli magnanimum Aenean; neque me sententia vertit.	260
hic tibi — fabor enim, quando haec te cura remordet, longius et volvens fatorum arcana movebo — bellum ingens geret Italia populosque ferocis contundet moresque viris et moenia ponet,	

- 265 *tertia dum Latio regnantem viderit aestas*
ternaque transierint Rutulis hiberna subactis.
at puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
additur — Ilus erat, dum res stetit Ilia regno —
 270 *triginta magnos volvendis mensibus orbis*
imperio explebit regnumque ab sede Lavini
transferet et Longam multa vi muniet Albam.
hic iam ter centum totos regnabitur annos
gente sub Hectorea, donec regina sacerdos
 275 *Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.*
inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
Romulus excipiet gentem et Mavortia condet
moenia Romanosque suo de nomine dicet.
his ego nec metas rerum nec tempora pono ;
 280 *imperium sine fine dedi. quin aspera Juno,*
quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
consilia in melius referet mecumque fovebit
Romanos rerum dominos gentemque togatam.
sic placitum. Veniet lustris labentibus aetas,
 285 *cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenae*
servitio premet ac victis dominabitur Argis.
nascetur pulchra Troianus origine Caesar,
imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Iulius, a magno demissum nomen Iulo.
 290 *accipies segura ; vocabitur hic quoque votis*
aspera tum positis mitescent saecula bellis ;
cana Fides et Vesta, Remo cum fratre Quirinus
iura dabunt ; dirae ferro et compagibus artis
claudentur Belli portae ; Furor impius intus
 295 *saeva sedens super arma et centum vinctus aënis*
post tergum nodis fremet horridus ore cruento ».

Στίχ. 441 — 493

Ὁ ἐν Καρχηδόνι ναὸς τῆς Ἥρας καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ζωγραφίαι.
Περιγραφή εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ ἐξωγραφημένων
καὶ δεικνυουσῶν ὀκτὼ σκηνὰς ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae,
quo primum iactati undis et turbine Poeni
effodere loco signum, quod regia Iuno
monstrarat, caput acris equi; sic nam fore bello
egregiam et facilem victu per saecula gentem 445
hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
condebat, donis opulentum et numine divae,
aënea cui gradibus surgebant limina nexaeque
aere trabes, foribus cardo stridebat aënis.
hoc primum in luco nova res oblata timorem 450
leniit, hic primum Aeneas sperare salutem
ausus et adflictis melius confidere rebus.
namque sub ingenti lustrat dum singula templo
reginam opperiens, dum, quae fortuna sit urbi,
artificumque manus inter se operumque laborem 455
miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas
bellaque iam fama totum volgata per orbem.
Atridas Priamumque et saevum ambobus Achillen.
constitit et lacrimans, «quis iam locus», inquit, «Achate,
quae regio in terris nostri non plena laboris? 460
en Priamus. sunt hic etiam sua praemia laudi;
sunt lacrimae rerum, et mentem mortalia tangunt.
solve metus; feret haec aliquam tibi fama salutem».
sic ait atque animum pictura pascit inani
multa gemens largoque umectat flumine voltum. 465
Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
hac fugerent Grai, premeret Troiana iuventus,
hac Phryges, instaret curru cristatus Achilles.
nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis

- 470 agnoscit lacrimans, primo quae prodita somno
 Tydides multa vostabat caede cruentus,
 ardentisque avertit equos in castra, priusquam
 pabula gustassent Troiae Xanthumque bibissent.
 parte alia fugiens amissis Troilus armis
- 475 infelix puer atque impar congressus Achilli
 fertur equis curruque haeret resupinus inani,
 lora tenens tamen; huic cervixque comaeque trahuntur
 per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
 interea ad templum non aequae Palladis ibant
- 480 crinibus Iliades passis peplumque ferebant
 suppliciter tristes et tunsae pectora palmis:
 diva solo fixos oculos aversa tenebat.
 ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros
 exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
- 485 tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
 ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici
 tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
 se quoque principibus permixtum agnovit Achivis
 eoasque acies et nigri Memnonis arma.
- 490 ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
 Penthesilea furens mediisque in milibus ardet,
 aurea subnectens exsertae cingula mammae,
 bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Στίχ. 561 — 578

Πῶς δικαιολογεῖται ἡ Διδῶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Τρῶας ἐχθρικὴν στάσιν τῶν ὑπηκόων της καὶ πῶς δεξιούται τοὺς Τρῶας.

Tum breviter Dido voltum demissa profatur:
 «solvite corde metum, Teucri, secludite curas.
 res dura et regni novitas me talia cogunt
 moliri et late finis custode tueri.

- 565 quis genus Aeneadum, quis Troiae nesciat urbem
 virtutesque virosque aut tanti incendia belli?

non obtusa adeo gestamus pectora Poeni,
nec tam aversus equos Tyria Sol iungit ab urbe.
seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva
sive Erycis finis regemque optatis Acesten,
auxilio tutos dimittam opibusque iuvabo.

570

voltis et his mecum pariter considerare regnis:
urbem quam statuo, vestra est; subducite navis;
Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
adforet Aeneas! equidem per litora certos
dimittam et Libyae lustrare extrema iubebo,
si quibus eiectus silvis aut urbibus errat».

575

BIBLION II.

ΙΛΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ

Στίχ. 13 — 20

Ὁ Δούρειος ἵππος.

Fracti bello fatisque repulsi
ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
15 instar montis equum divina Palladis arte
aedificant sectaque intexunt abiete costas ;
votum pro reditu simulant ; ea fama vagatur.
huc delecta virum sortiti corpora furtim
includunt caeco lateri penitusque cavernas
20 ingentis uterumque armato milite complent.

Στίχ. 40 — 56

Ἡ δυσπιστία καὶ αἱ εἰκασίαι τοῦ Λαοκόοντος περὶ τοῦ ἀναθήματος.

40 Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoön ardens summa decurrit ab arce
et procul : «ο miserī, quae tanta insania, cives?
creditis avectos hostis aut ulla putatis
dona carere dolis Danaum? sic notus Ulixes?
45 aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,
aut haec in nostros fabricata est machina muros
inspectura domos venturaque desuper urbi,
aut aliquis latet error ; equo ne credite, Teucri.
quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes».

sic fatus validis ingentem viribus hastam
 in latus inque feri curvam compagibus alvum
 contorsit, stetit illa tremens uteroque recusso
 insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
 et si fata deum, si mens non laeva fuisset,
 impulerat ferro Argolicas foedare latebras.
 Troiaque nunc staret, Priamique arx alta maneres».

50

55

Στίχ. 199 — 233

Ἡ περιπέτεια τοῦ Λαοκόοντος καὶ τῶν δύο υἱῶν του.

Hic aliud maius miseris multoque tremendum
 obicitur magis atque improvida pectora turbat. 200
 Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos,
 sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras,
 ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
 — horresco referens — immensis orbibus angues
 incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt; 205
 pectora quorum inter fluctus arrecta iubaeque
 sanguineae superant undas, pars cetera pontum
 pone legit sinuatque immensa volumine terga.
 fit sonitus spumante salo: iamque arva tenebant
 ardentisque oculos suffecti sanguine et igni 210
 sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 diffugimus visi exsanguis, illi agmine certo
 Laocoonta petunt, et primum parva duorum
 corpora natorum serpens amplexus uterque 215
 implicat et miseros morsu depascitur artus;
 post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
 corripuiunt spirisque ligant ingentibus; et iam
 bis medium amplexi, bis collo squamea circum
 terga dati superant capite et cervicibus altis.
 ille simul manibus tendit divellere nodos 220
 perfusus sanie vittas atroque veneno,
 clamores simul horrendos ad sidera tollit,

- qualis mugitus, fugit cum saucius aram
 taurus et incertam excussit cervice securim.
 225 at gemini lapsu delubra ad summa dracones
 diffugiunt saevaeque petunt Tritonidis arcem
 sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur.
 tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
 insinuat pavor, et scelus expendisse merentem
 230 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
 laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
 ducendum ad sedes simulacrum orandaque divae
 numina conclamant.

Στίχ. 268 — 297

Τὶ συμβουλεύει τὸν Αἰνεΐαν νὰ πράξῃ ἢ σκιὰ τοῦ Ἑκτοροῦ
 καθ' ὕπνου ἐμφανισθεῖσα εἰς αὐτόν.

- Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 incipit et dono divum gratissima serpit.
 270 in somnis ecce ante oculos maestissimus Hector
 visus adesse mihi largosque effundere fletus,
 raptatus bigis ut quondam, aterque cruento
 pulvere perque pedes traiectus lora tumentis.
 hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
 275 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli
 vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignis
 squalentem barbam et concretos sanguine crinis
 vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
 accepit patrios! ultro flens ipse videbar
 280 compellare virum et maestas expromere voces:
 «o lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum,
 quae tantae tenuere morae? quibus, Hector, ab oris
 exspectate venis? ut te post multa tuorum
 funera, post varios hominumque urbisque labores
 285 defessi aspiciamus! quae causa indigna serenos
 foedavit voltus? aut cur haec volnera cerno?»

ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,
 sed graviter gemitus imo de pectore ducens
 «heu fuge, nate dea, teque his», ait, «eripe flammis,
 hostis habet muros, ruit alto a culmine Troia. 290
 sat patriae Priamoque datum; si Pergama dextra
 defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 sacra suosque tibi commendat Troia penates:
 hos cape fatorum comites, his moenia quaere,
 magna pererrato statues quae demique ponto». 295
 sic ait et manibus vittas Vestamque potentem
 aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

Στίχ. 402 — 428

Ἡ περὶ τὴν Κασσάνδραν ἀπαγομένην εἰς αἰχμαλωσίαν
 μάχη.—Ὁ θάνατος τοῦ Κοροΐβου.

Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
 ecce trahebatur passis Priameïa virgo
 crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae,
 ad caelum tendens ardentia lumina frustra, 405
 lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.
 non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus
 et sese medium iniecit periturus in agmen.
 consequimur cuncti et densis incurrimus armis.
 hic primum ex alto delubri culmine telis 410
 nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes
 armorum facie et Graiarum errore iubarum.
 tum Danaï gemitu atque ereptae virginis ira
 undique collecti invadunt, acerrimus Aiax
 et gemini Atridae Dolopumque exercitus omnis; 415
 adversi rupto ceu quondam turbine venti
 confligunt, Zephyrusque Notusque et laetus eois
 Eurus equis; stridunt silvae, saevitque tridenti
 spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
 illi etiam, si quos obscura nocte per umbram 420

fudimus insidiis totaque agitavimus urbe,
 apparent: primi clipeos mentitaque tela
 agnoscunt atque ora sono discordia signant,
 ilicet obruimur numero; primusque Coroebus
 425 Penelei dextra divae armipotentis ad aram
 procumbit; cadit et Rhipeus, iustissimus unus
 qui fuit in Teucris et servantissimus aequi;
 dis aliter visum.

Στίχ. 506 — 558

Σφαγὴ τοῦ Πριάμου.

Forsitan et Priami fuerint quae fata, requiras.
 urbis uti captae casum convolsaque vidit
 limina tectorum et medium in penetralibus hostem,
 arma diu senior desueta trementibus aevo
 510 circumdat nequiquam umeris, et inutile ferrum
 cingitur ac densos fertur moriturus in hostis.
 aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
 ingens ara fuit iuxtaque veterrima laurus,
 incumbens arae atque umbra complexa penates.
 515 hic Hecuba et natae nequiquam altaria circum,
 praecipites atra ceu tempestate columbae,
 condensae et divom amplexae simulacra sedebant.
 ipsum autem sumptis Priamum iuvenalibus armis
 ut vidit, «quae mens tam dira, miserrime coniunx,
 520 impulit his cingi telis? aut quo ruis?» inquit.
 non tali auxilio nec defensoribus istis
 tempus eget; non, si ipse meus nunc adforet Hector.
 huc tandem concede; haec ara tuebitur omnis,
 aut moriere simul». sic ore effata recepit
 525 ad sese et sacra longaevum iu sede locavit.
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
 unus natorum Priami, per tela, per hostis
 porticibus longis fugit et vacua atria lustrat

saucius. illum ardens infesto volnere Pyrrhus
 insequitur, iam iamque manu tenet et premit hasta. 530
 ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 concidit ac multo vitam cum sanguine fudit.
 hic Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,
 non tamen abstinuit nec voci iraeque pepercit:
 «at tibi pro scelere» exclamat, «pro talibus ausis 535
 di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
 persolvant grates dignas et praemia reddant
 debita, qui nati coram me cernere letum
 fecisti et patrios foedasti funere voltus. 540
 at non ille, satum quo te mentiris, Achilles
 talis in hoste fuit Priamo; sed iura fidemque
 supplicis erubuit corpusque exsanguē sepulcro
 reddidit Hectoreum meque in mea regna remisit».

sic fatus senior telumque imbelles sine ictu
 coniecit, rauco quod protinus aere repulsum 545
 ex summo clipei nequiquam umbone pependit.
 cui Pyrrhus: «referes ergo haec et nuntius ibis
 Pelidae genitori; illi mea tristia facta
 degeneremque Neoptolemum narrare memento.
 nunc morere». hoc dicens altaria ad ipsa tremantem 550
 traxit et in multo lapsantem sanguine nati
 implicuitque comam laeva dextraque coruscum
 extulit ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
 haec finis Priami, fatorum hic exitus illum
 sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem 555
 Pergama, tol quondam populis terrisque superbum
 regnatorem Asiae. iacet ingens litore truncus,
 avolsumque umeris caput et sine nomine corpus.

Στίχ. 750—751

Ὁ Αἰνεΐας φεύγει μὲ τοὺς οἰκείους του. Τὴν σύζυγόν του Κρέουσαν, ἣ ὁποία καθ' ὁδὸν γίνεται ἄφαντος, μᾶτην ἀναζητεῖ.

- 705 *Dixerat ille, et iam per moenia clarior ignis
auditur, propiusque aestus incendia volvunt.
«ergo age, care pater, cervici imponere nostrae;
ipse subibo umeris, nec me labor iste gravabit.
quo res cumque cadent, unum et commune periculum.*
- 710 *una salus anibobus erit, mihi parvus Iulus
sit comes, et longe servet vestigia coniunx.
vos, famuli, quae dicam animis advertite vestris,
est urbe egressis tumulus templumque vetustum
desertae Cereris iuxtaque antiqua cupressus*
- 715 *religione patrum multos servata per annos:
hanc ex diveso sedem veniemus in unam.
tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates;
me, bello e tanto digressum et caede recenti,
attrectare nefas, donec me flumine vivo*
- 720 *abluero».*
*haec fatus latos umeros subiectaque colla
veste super fulvique insternor pelle leonis
succedoque oneri; dextrae se parvus Iulus
implicuit sequiturque patrem non passibus aequis;
pone subit coniunx.*
- 725 *Ferimur per opaca locorum;
et me, quem dudum non ulla iniecta movebant
tela neque adverso glomerati ex agmine Grai,
nunc omnes terrent aerae, sonus excitat omnis.
suspensum et pariter comitique onerique timentem.*
- 730 *«Iamque propinquabam portis omnemque videbar
evasisse viam, subito cum creber ad aures
visus adesse pedum sonitus, genitorque per umbram
propiniciens, «nate» exclamat, «fuge, nate, propinquant.*

ardentis clipeos atque aera micantia cerno.
 hic mihi nescio quod trepido male numen amicum 735
 confusam eripuit mentem. namque avia cursu
 dum sequor et nota excedo regione viarum,
 heu! misero coniunx fatone erepta Creusa
 substitit, erravitne via seu lassa resedit?
 incertum; nec post oculis est reddita nostris... 740
 Quem non incusavi amens hominumque deorumque, 745
 aut quid in eversa vidi crudelius urbe?
 Ascanium Anchisenque patrem Teucrosque penates
 commendo sociis et curva valle recondo;
 ipse urbem repeto et cingor fulgentibus armis.
 stat casus renovare omnis omnemque reverti 750
 per Troiam et rursus caput obiectare periclis.

Στίχ. 752 — 770

Ὁ Αἰνείας ἐπιστρέφει ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸν οἶκόν του
 καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου.

Principio muros obscuraque limina portae
 qua gressum extuleram, repeto et vestigia retro
 observata sequor per noctem et lumine lustro;
 horror ubique animo, simul ipsa silentia terrent. 755
 inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
 me refero; innuerant Danaï et tectum omne tenebant.
 ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
 volvitur, exsuperant flammae, furit aestus ad auras. 760
 procedo et Priami sedes arcemque reviso. 765
 et iam porticibus vacuis Junonis asylo
 custodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
 praedam adservabant. huc undique Troia gaza
 incensis erepta adytis, mensaeque deorum
 crateresque auro solidi, captivaeque vestis 765
 congeritur. pueri et pavidae longo ordine matres
 stant circum.

Ausus quin etiam voces iactare per umbram
implevi clamore vias, maestusque Creusam
770 nequiquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.

Στίχ. 771 - 794

Τί λέγει ἡ σκιὰ τῆς Κρεούσης εἰς τὸν Αἰνεῖαν ἐμφανιζομένη.

Quaerenti et tectis ur̄bis sine fine furenti
infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusae
visa mihi ante oculos et nota maior imago.
obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
775 tum sic adfari et curas his demere dictis;
«quid tantum insano iuvat indulgere dolori,
o dulcis coniunx? non haec sine numine divom
eveniunt; nec te comitem hinc portare Creusam
fas aut ille sinit superi regnator Olympi.
780 longa tibi exsilia et vastum maris aequor arandum
et terram Hesperiam venies, ubi Lydius arva
inter opima virum leni fluit agmine Thybris:
illic res laetae regnumque et regia coniunx
parta tibi; lacrimas dilectae pelle Creusae.
785 non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas
aspiciam aut Grais servitum matribus ibo
Dardanis et Divae Veneris nurus;
sed me magna deum genetrix his detinet oris.
iamque vale et nati serva communis amorem».
haec ubi dicta dedit, lacrimantem et multa volentem
790 dicere deseruit tenuisque recessit in auras.
ter conatus ibi collo dare bracchia circum;
ter frustra comprehensa manus effugit imago,
par levibus ventis volucrique simillima sommo.

Στίχ. 795 — 804

Ὁ Αἰνείας ἐξέρχεται εἰς τὰ ὄρη μὲ τὸ συναθροισθὲν πλῆθος.

Sic demum socios consumpta nocte reviso. 795

Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum

invenio admirans numerum, matresque virosque,

collectam exsilio pubem, miserabile vulgus.

undique convenere animis opibusque parati,

in quascumque velim pelago deducere terras. 800

iamque iugis summae surgebat Lucifer Idae

ducebatque diem, Danaïque obsessa tenebant

limina portarum, nec spes opis ulla dabatur.

cessi et sublato montes genitore petivi.

BIBLION III.

Στίχ. 39 — 68

Ἄπο ἀπαίσια σημεῖα τοῦ νεκροῦ τοῦ Πολυδώρου ἀναγκάζεται ὁ Αἰνείας νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Θρόακην, εἰς ἣν εἶχε προσορμισθῆ, ἀποπλεύσας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξ Αὐτάνδρου.

- 40 Eloquent an sileam? — gemitus lacrimabilis imo
 auditur tumulo et vox reddita fertur ad auris:
 «quid miserum, Aenea, laceras? iam parce sepulto,
 parce pias scelerare manus, non me tibi Troia
 externum tulit aut cruor hic de stipite manat.
 heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
 45 nam Polydorus ego, hic confixum ferrea textit
 telorum seges et iaculis increvit acutis».
 Tum vero ancipiti mentem formidine pressus
 obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
 hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
 50 infelix Priamus furtim mandarat alendum
 Threicio regi, cum iam diffideret armis
 Dardaniae cingique urbem obsidione videret,
 ille, ut opes fractae Teucrum et fortuna recessit,
 res Agamemnonias victriciaque arma secutus
 55 fas omne abrumpit; Polydorum obruncat et auro
 vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
 auri sacra fames! Postquam pavor ossa reliquit,
 delectos populi ad proceres primumque parentem
 monstra deum refero et, quae sit sententia, posco.
 60 omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
 linqui pollutum hospitium et dare classibus austros.
 ergo instauramus Polydoro funus, et ingens

aggeritur tumulo tellus; stant Manibus arae
 caeruleis maestae vittis atraque cupresso
 et circum Iliades crinem de more solutae;
 inferimus tepido spumantia cymbia lacte
 sanguinis et sacri pateras animamque sepulcro
 condimus et magna supremum voce ciemus.

Στ. 84 — 98

Ὁ Αἰνεΐας, ἀφ' οὗ εἰς Δῆλον κατέπλευσεν, ἐρωτᾷ τὸν Ἀπόλ-
 λωνα. Χρησμός τοῦ Ἀπόλλωνος.

Templa dei saxo venerabar structa vetusto: 85
 «da propriam, Thymbraee, domum; da moenia fessis
 et genus et mansuram urbem; serva altera Troiae
 Pergama, reliquias Danaum atque immitis Achilli.
 quem sequimur? quove ire iubes? ubi ponere sedes?
 da, pater, augurium atque animis illabere nostris».
 vix ea fatus eram: tremere omnia visa repente 90
 liminaque laurusque dei, totusque moveri
 mons circum et mugire adytis cortina reclusis.
 submissi petimus terram, et vox fertur ad auris.
 Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum 95
 prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
 accipiet reduces. antiquam exquirite matrem.
 hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris
 et nati natorum et qui nascentur ab illis».

Στίχ. 161 — 167

Τί λέγουσιν οἱ ἐφέστιοι καθ' ὕπνου ἐμφανισθέντες τῷ Αἰνεΐᾳ
 σχετικῶς πρὸς τὴν εἰς αὐτὸν προωρισμένην ἔδραν.

«Mutandae sedes. non haec tibi litora suasit
 Delius aut Cretae iussit considerare Apollo.
 est locus, Hesperiam Grai cognomine dicunt,

- terra antiqua, potens armis atque ubere glaebae:
 165 Oenotri coluere viri; nunc fama minores
 Italiam dixisse ducis de nomine gentem(;
 hae nobis propriae sedes, hinc Dardanus ortus.»...

Στίχ. 306-342.

Διάλογος Ἀνδρομάχης, θνούσης παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ
 Ἐκτορος ἐν Βουθρωτῷ τῆς Ἡπείρου, καὶ Αἰνεΐου.

- Ut me conspexit venientem et Troia circum
 arma amens vidit, magnis exterrita monstis
 deriguit visu in medio, calor ossa reliquit;
 labitur, et longo vix tandem tempore fatur:
 310 «verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
 nate dea? vivisne? aut, si lux alma recessit,
 Hector ubi est?». dixit lacrimasque effudit et omnem
 implevit clamore locum, vix pauca furenti
 subicio et raris turbatus vocibus hisco:
 315 «vivo equidem vitamque extrema per omnia duco (;
 ne dubita, nam vera vides.
 heu! quis te casus deiectam coniuge tanto
 excipit? aut quae digna satis fortuna revisit
 Hectoris Andromache? Pyrrhin conubia servas?»
 320 deiecit vultum et demissa voce locuta est:
 «o felix una ante alias Priameia virgo.
 hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
 iussa mori quae sortitus non pertulit ullos
 nec victoris eri tetigit captiva cubile!...
 337 sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere?
 aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris?
 quid puer Ascanius? superatne et vescitur aura?
 ecqua tamen puerò est amissae cura parentis?
 ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
 et pater Aeneas et avunculus excitat Hector?»

Στίχ. 441 — 460

Ὁ Ἑλενος, σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, συμβουλεύει τὸν Αἰνεΐαν, ἀφ' οὗ πλεύσῃ εἰς Κύμην τῆς Ἰταλίας, νὰ ἐπερωτήσῃ τὴν μάντιν Σίβυλλαν.

Huc ubi delatus Cymaeam accesseris urbem,
 divinosque lacus et Averna sonantia silvis,
 insanam vatem aspicias, quae rupe sub ima
 fata canit foliisque notas et nomina mandat. 445
 quaecunque in foliis descripsit carmina virgo,
 digerit in numerum atque antro seclusa relinquit.
 illa manent immota locis neque ab ordine ccdunt;
 verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 impulit et teneras turbavit ianua frondes, 450
 numquam deinde cavo volitantia prendere saxo
 nec revocare situs aut iungere carmina curat.
 inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllae.
 hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti,
 quamvis, increpitent socii et vi cursus in altum 455
 vela vocet possisque sinus implere secundos,
 quin adeas vatem precibusque oracula poscas;
 ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat.
 illa tibi Italiae populos venturaque bella
 et, quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
 expediet cursusque dabit venerata secundos. 460

Στίχ. 707 — 718

Θάνατος τοῦ Ἀγχίσου. Τέλος τῆς διηγήσεως τοῦ Αἰνεΐου.

Hinc Drepani me portus et illaetabilis ora
 excipit. hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
 amitto Anchisen; hic me, pater optime, fessum 710

deseris, heu tantis nequiquam erepte periclis!
nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
hic labor extremus, longarum haec meta viarum,
715 hinc me digressum vestris deus appulit oris.
Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
fata renarrabat divom cursusque docebat.
conticuit tandem factoque hic fine quievit.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

BIBLION I.

Στίχ. 1 — 11

1. arma virumque. Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἐμφαντικῶς θέτει εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ ποιητὴς θέλων νὰ παραστήσῃ συντόμως τὸ κύριον τοῦ ἔπους περιεχόμενον = πολέμους καὶ τὸν ἄνδρα. cāpo = ἄδω, ἦτοι τὸ ποίημά μου εἶναι πολεμικὸν καὶ ὄχι διδακτικὸν (ὅπως τὰ Γεωργικά). arma = bella· πρβ. Ἰλ. Α, 1 Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. Ἡ ἐπίκλησις τῆς Μούσης γίνεται εἰς τὸν στίχον 8. qui primus... ἡ σύνταξις: qui primus Troiae ab oris profūgus vēnit Italiam. Τὸ Troiae ab oris συναπτέον τῷ profūgus. Τὸ primus = ἀρχηγέτης, ὁ πρῶτος, ὅπως τὸ princeps. Τὸ unde = ex qua re = γενάρχης τῶν Λατίνων, ἰδρυτῆς τοῦ Λατινικοῦ γένους. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἐξάίρει τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους.

2. Italiam = in Italiam, ἡ ἀπρόθετος αἰτιατ. ἀντὶ τῆς αἰτιατ. μετὰ τῆς προθέσεως in, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ εἰς τόπον κίνησις ἐπὶ ὀνόματος χώρας· εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ποιηταῖς· ὁμοίως κατωτέρω litōra = ad litōra. Τὸ ἰ τῆς πρώτης συλλαβῆς μακρὸν χάριν τοῦ μέτρου, ὅπως καὶ εἰς τὴν λέξιν Itālus. fato, ἀφαιρ. τοῦ fatum. Fatum (ἢ fata) = τὸ πεπρωμένον, ἡ εἰμαρμένη. fato profūgus = ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης φυγὰς. Εἰς τὸ profūgus περιέχεται ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ Αἰνεΐας ἀφήσας τὴν Τροίαν ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Laviniaque: μερικώτερος διορισμὸς τοῦ Italiam, ὁ δὲ que εἶναι ἐξηγητικὸς «καὶ δι' εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Λαουινίου». Τὸ Λαουίνιον ἐκτίσθη ὕστερον ὑπὸ τοῦ Αἰνεΐου· ἐνεῦθεν ὁ ἱστορικὸς ἀναχρονισμὸς. Lavinia, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως κατὰ συνίζησιν χάριν τοῦ μέτρου. Τὸ ἰ θὰ προφερθῇ ὡς γ.

3. multum... iactātus... multa... passus, αἱ μετοχαὶ iactātus (ἔιπτασθεῖς) καὶ passus (παθὼν) ἀναφέρονται εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ venit, τὸ ille, ὅπερ παρενετέθη, ὡς παρ' Ὀμήρῳ τὸ **ὄγε**, διὰ νὰ κα-

ταστῆ ὁ λόγος ἐμφαντικώτερος. Πρὸβλ. Ὅμηρ. α, 4 ἄνδρα μοι ἔνεπε... ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη... πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα. Τὸ ille ἐνέχει ἀντιθετικὴν ἔννοιαν = παρ' ὄλον ὅτι ἐρριπτάσθη, ἔφθασε. Τὸ iactāri, ὅπερ λέγεται, ὅπως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς *σαλεύεσθαι* καὶ *ῥιπτάεσθαι*, περὶ τῶν φερομένων ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῆδε κακεῖσε, ἐνταῦθα κεῖται καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ξηρὰν περιπλανήσεων. passus = παθῶν, μετοχὴ τοῦ patiōr passus sum, pati = πάσχω. alto = mari, ἐν τῇ θαλάσσει, ἐν τῷ πόντῳ.

4. vi superum, θεῶν ἰότητι, Ὅμηρ. ρ 119. superum = superdum. ἐπιφέρεται ἀκριβεστέρα τῆς φράσεως ἑρμηνεῖα διὰ τῶν saevae Junōnis ob iram. Ἡ Ἥρα, ὠργισμένη αὐτὴ οὔσα, θὰ παροργίσῃ τὸν Αἴολον καὶ ἄλλους θεούς. saevae memdrem. Σημείωσον τὴν θέσιν τῶν δύο τούτων ἐπιθέτων ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα οὐσιαστικά Junōnis ob iram = διὰ τὴν μνήμονα ὀργὴν τῆς ἀπηνούς Ἥρας. Αἰσχ. Ἄγαμ. 141 «μνάμων μῆνις», ὑπαλλάγη.

5. multā quoque et = πολλὰ δ' ἔτι (ὡσαύτως) καί. Τὸ quoque et = (quoque etiam) ἐξαιρεῖ τοῦ δευτέρου μέλους τὴν σπουδαιότητα. dum condēret = ἕως ἂν κτίσῃ. Οἱ σύνδεσμοι dum, donec καὶ quoad φέρονται πρὸς ὀριστ. μέν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα παρίσταται βέβαιον, πρὸς ὑποτ. δὲ ἂν παρίσταται ὡς ἀμφίβολον ἢ ἂν ὑποδηλοῦται ἅμα καὶ σκοπὸς ἢ αἰτία· ἐν τῇ ὑποτακτικῇ περιέχεται καὶ ἡ βούλησις καὶ ἐπιθυμία τοῦ πράττοντος. Χρόνοι τοῦ condo: condo, condīdi, conditum, condēre δηλ. τὴν πόλιν τοῦ Λαουινίου. inferretque = καὶ εἰσαγάγη.

6. deos εἶναι οἱ Penātes, ἦτοι οἱ Ἐφέστιοι ἢ Μύχιοι θεοὶ τῆς Τροίας, οὓς ἀλλαχοῦ ὁ ποιητὴς καλεῖ Phrygīos Penātes. Τούτους ἔσωσε καὶ παρέλαβεν ὁ Αἰνείας μεθ' ἑαυτοῦ. Latīo, δοτ. ἀντὶ τοῦ in Latium. οὐχὶ σπανίως παρὰ ποιηταῖς ῥήματα κινήσιν τινα δηλοῦντα συνάπτονται πρὸς δοτικὴν. Ἡ δοτικὴ ὑπάρχει, διότι ἡ φράσις ἐνέχει ἠθικὴν σημασίαν. unde = a quo, δηλ. ἀφ' οὗ Αἰνείου· ἄλλοι ἀναφέρουν τὸ unde εἰς τὸ Latīo = ἐξ οὗ δηλ. Λατίου.

7. Albānique partes = καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πατέρες (πρόγονοι)· οὕτω ποιητικῶς παρίσταται ἡ Ἄλβα Λόγγα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου, υἱοῦ τοῦ Αἰνείου. altae moenīa Rōmae = τῆς ὑψηλῆς Ρώμης τὰ τεῖχη· ποιητικὴ περιγραφή τῆς Ρώμης, ἥτις λέγεται καὶ alta, διότι ἦτο ἐπὶ λόφων ἐκτισμένη.

8. Musā. Ὁ Ὅμηρος καὶ καθόλου οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐπικαλοῦν

ται τὴν Μοῦσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους· βλ. Ὅμ. τῶν ἀμόθην· ἀλλ' ὁ Οὐεργίλιος ἐπικαλεῖται ταύτην ἐξ οὗ μέρους μέλλει νὰ ἐκθέσῃ σπουδαιότατα καὶ πλείστου λόγου ἄξια πράγματα. *causas* = τὰς αἰτίας δηλ. τῶν ἐπομένων: *tot volvere causas, tot adire labores* ὑποδηλουμένας διὰ τῶν *quo numine laeso quidve dolens. quo numine laeso* = *quam ob laesionem numinis*. Τὸ *numen* ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς θελήσεως, δηλ. κείται ἀντὶ τοῦ *voluntate* = *quā* (*Juno-nis*) *voluntate* (*ab Aenea*) *offensā, neglecta* = τίνος θελήσεως (τῆς Ἑρας) ὑβρισθείσης, ἀμεληθείσης· ἄλλοι ἐκδέχονται τὴν λέξιν *numen* ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς θεότητος = *quo deo offenso*. Πάντως δέον νὰ ἐννοηθῇ ἡ Ἑρα καὶ οὐχὶ ἄλλη θεότης γενικῶς. Ὁ Αἰνεῖας ἦναντιώθη εἰς τὴν θέλησιν τῆς Ἑρας, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἰδρύσας τὸ Ρωμαϊκὸν γένος, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἐξολοθρευθῇ τὴν Καρχηδόνα.

9. *quidve dolens* = ἡ τί (ιδίᾳ) λυπουμένη, ἀχθομένη· εἶχεν ἡ Ἑρα προσωπικὴν ἀφορισμὸν νὰ μισῇ τοὺς Τρωῶας, διότι δὲν ἔλαβε τὸ καλλιστεῖον παρὰ τοῦ Τρωῶς Πάριδος, τοῦ κρίναντος τὰς τρεῖς Θεάς, Ἑραν, Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν, καὶ διὰ τὰς τιμὰς τοῦ ἀρπαγέντος Γανυμήδους, ὡς ἀναπτύσσεται ἐν τοῖς στίχοις (23 - 28). *volvère causas* = νὰ ὑποστῇ δεινά· τὸ *volvère*, ὅπερ εἶναι ἴδιον ὄημα διὰ τοὺς περιτελλομένους ἐνιαυτοὺς (*volventibus annis*), ἐδῶ μεταφέρεται εἰς τὰ διηνεκῆ δεινά, τὰ ὁποῖα οἰονεὶ κυκλικῶς καὶ περιοδικῶς ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐπανέρχονται. Οἱ χρόνοι: *volvo, volvi, volūtum, volvère. adēo labores* = ἀναλαμβάνω πόρους, κόπους, ἀγῶνας.

10—11. *insīgnem pietāte virum* = ἐπιφανῆ ἐπὶ εὐσεβείᾳ, εὐσεβέστατον ἄνδρα, δηλ. τὸν Αἰνεῖαν. Κυρία ἀρετὴ τοῦ ἥρωος εἶναι ἡ *pietas*, ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς γονεῖς εὐσέβεια. *impulērit, παρακ. ὑποτ. τοῦ impello* (*in - pello*), *impūli, impulsūm, impellēre* = ἐξωθῶ, ἐξαναγκάζω. Ἡ χοῆσις τοῦ ὀήματος τούτου μετ' ἀπαρεμφ. (*volvère — adire*) ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς πεζοῖς ὑποτακ. μετὰ τοῦ *ut* (*ut volveret — adiret*) εἶναι ποιητικῆ· *animis, ἀφαιρ. in animis*, προβλ. τὸ ὄμηρ. φρεσσί, θυμῶ. *caelestibus, δοτικῆ, caelestes - ium*, οἱ οὐράνιοι θεοί· *īrae*, πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, τοῦ ὀνόματος δηλοῦντος συγκίνησιν τῆς ψυχῆς. *tantaene . . . īrae?* Ἐρωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς μετ' ἀπορίαν, διότι εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὑψηλοτέραν περὶ θεοῦ ἐννοίαν, ἥτις ἐκράτει τότε παρὰ τοῖς εὐπαιδευτοῖς Ρωμαῖοις.

Στίχ. 81—123

81. Haec ubi dicta, δηλ. sunt, εὐθύς ὡς ταῦτα ἐλέχθησαν (δηλ. ὑπὸ τοῦ Αἰόλου = εὐθύς ὡς εἶπε ταῦτα (ὁ Αἰόλος)). Ὁ Αἰόλος εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ἥρας ἀπήντησεν ὅτι εἶναι πρόθυμος, καὶ ἐκ λόγων εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Ἥραν, νὰ ἐκτελέσῃ πᾶν ὅ,τι ἡ Ἥρα προστάσσει. *cavum . . . montem* = τὸ κοίλον ὄρος τὸ ἐπικείμενον ἐπὶ τοῦ ἄντρου, ὅπου ἦσαν οἱ ἄνεμοι ἐγκεκλεισμένοι, ἐν τῇ νήσῳ Αἰολία, τῇ κατοικίᾳ τοῦ Αἰόλου. Ὅμηρ. Ὀδυσ. κ 1 Αἰολίην δ' εἰς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιεν Αἰόλος Ἴπποτάδης. *conversa cuspidē* = ἀναστραφέντος τοῦ δόρατος, ἀναστρέψας (ὁ Αἰόλος) τὸ δόρυ, ὥστε νὰ λάβῃ ἐκ καθέτου θέσιν ὀριζοντίαν. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ περιγραφὴ τῆς θυέλλης, ἧς περιγραφῆς πρέπει νὰ σημειώσῃ τις τὸν πραγματολογικὸν χαρακτῆρα, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ θυέλλης ἐκ τοῦ εἶδους τῶν κυκλωνικῶν. Πηγὴ ἐμπνεύσεως ὁ Ὅμηρος· Ὅμ. Ὀδ. ε, 291.

82. *montem impulit* = ἐπληξε τὸ ὄρος. *Tò impello*, περὶ μείζονος δυνάμεως. *in latus*, εἰς τὸ πλευρόν, ἐπὶ τὰ πλάγια· ἐκ τοῦ πλήγματος παρέκλινεν εἰς τὰ πλάγια τὸ ἐπικείμενον ὄρος, ὥστε νὰ ἀνοιχθῇ χάσμα (= *porta* στίχ. 83), ἐξ οὗ οἱ ἄνεμοι ἐξορῶσιν, *ac = ac statim* = καὶ εὐθύς, διὰ τοῦ *ac* σημαίνεται ἄμεσος χρονικὴ ἀκολουθία. *velut agmine facto* = οἶονεὶ ἀγίματος γενομένου, οἶονεὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον ἀποτελέσαντες (οἱ ἄνεμοι).

83. *qua data porta*· τὸ πλῆρες τῆς φράσεως ἔχει ᾧδε: *qua (parte) data (est) porta*. *Porta* = πύλη· ἡ λέξις, κυριολεκτουμένη ἐπὶ στρατοπέδων καὶ φρουριῶν, εὐστόχως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐδῶ ἐχρησιμοποίηθη, ἅψ' οὗ προσηγουμένως εἶχε λεχθῆ περὶ τῶν ἀνέμων, ὅτι οὗτοι ἀπετέλεσαν οἶονεὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον. *ruunt' ruo, rui, rūtum, ruere* = ὄρμῳ, ἐξορμῳ. *turbo - īnis, ἀρσ. γ'* = δίνη. *perflo, α' συζ.* ὁμαλ. = διαφυσῶ· διαπνέω.

84. *incubuerē mari* = ἐνέσκηψαν, ἐπέπεσον εἰς τὴν θάλασαν. *incumbo, cubūi, cubūtum, -ēre* Ὅμ. Ε. 295 σὺν δ' εὐρός τε νότος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαῆς καὶ βορέης μέγα κῆμα κυλίνδων. Ὁ παρακείμενος (*incubuerē*) ἐμφανίζει αἰφνιδίαν καὶ ταχείαν κίνησιν. Τούτω ἔπονται οἱ ἔνεσι. *ruunt, volvunt. Totum (mare) a sedibus imis* = ὄλην (τὴν θάλασσαν) ἐκ τοῦ πυθμένος.

85. una = ὁμ. σύν. ruunt ενεργ. = erũunt = ἀναταράσσουν, ἀνακυκῶσι. creber procellis = procellosus = ὁ θυελλώδης. Ὅμηρ. ἕξφυρος δυσαιῆς ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους, οὓς μνημονεύει ὁ Ὅμηρος, λείπει ὁ Βορρᾶς, ὅστις μνημονεύεται κατωτέρω (στίχ. 102).

87. virum = virorum. stridor -ōris, ἄρσ. γ' = τρισμός. ruidens -entis, ἄρσ. γ' = ὁ κάλως. Ἐν ὄλῳ τῷ στίχῳ ὑπάρχει παρήχησις διὰ τοῦ φθόγγου r.

88-89. eripũunt... ex oculis. Μετάφρασις τῶν ὁμηρ. Ε, 293 σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε (ὁ Ποσειδῶν) γαίαν ὁμοῦ καὶ πόντον. ὁρώρει δ' οὐρανόνθεν νύξ. ponto δοτ. = ἐν τῷ πόντῳ. nox atra = νύξ ζοφώδης. incũbo, α' συζ. ὁμαλ. = ἐξαπλοῦμαι.

90. poli = caelum, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὄλου. crebris micat ignibus aether = λάμπει ἐκ τῶν συχνῶν ἀστραπῶν ὁ αἰθήρ. crebri ignes = συχναὶ ἀστραπαί. mico, -ũi, -āre = πάλλομαι, στίλβω, λάμπω, ἀστράπτω.

91. praesentem, κατηγορ. εἰς τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχου mortem = ἄφηνκτον, ἀσφαλῆ τὸν θάνατον. Ὅρα ὅτι τὸ ἐπίθετον εἶναι ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ οὐσ. ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου. σπανιώτερον γίνεται τὸ ἐναντίον. intentant = minantur = ἀπειλοῦν' πρὸς τὴν ὄλην φράσιν παράβαλε τὰ παρ' Ὅμηρῳ ε, 305, νῦν μοι σῶς αἰπὺς ὄλεθρος.

92. extemplo = statim = πάραντα. Aeneae solvuntur membra' προβλ. Ὅμ. ε, 295 καὶ τότε Ὀδυσσεύς λῦτο γούνατα. frigus -ōris, οὐδ. γ' = ἕϊγος, κρύος· φόβος ὃς ἐμποιεῖ τὸ ἕϊγος. frigidore = ὑπὸ τοῦ κρυεροῦ φόβου.

93. duplicis = ambas. duplex, ποιητ. palmas = sup̄inas manus = παλάμας. Συνειθίζον οἱ εὐχόμενοι νὰ ἀνατείνουσι πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας ὑπτίας. tendo = τείνω. ingemit... voce refert. Ὅμηρ. ε, 228 ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

94. o terque quaterque beati, προβλ. Ὅμηρ. Ὀδ. ε, 306 Τρισμάκαρες καὶ τετράκις Δαναοί, οἱ τότε ὄλοντο Τροίη ἐν εὐρείῃ ἢ φράσις δηλοῖ τὸν ὑψιστον τῆς εὐτυχίας βαθμόν.

95. quis, τύπος ἀρχαϊκὸς ἀντὶ τοῦ quibus = οἷς.

96. oppetere mortem (ὁμηρ. πότιμον ἐπισπεῖν) καὶ ἀπλῶς oppetere (ἐν πολέμῳ) = προθύμως ἀποθνήσκειν. contigit = συνέβη' ἐπὶ καλοῦ, δηλ. εἶχον τὴν εὐτυχίαν.

97. Tydīde, κλητ. τοῦ Tydīdes, ὁ Τυδεΐδης, ὃν ὁ ποιητὴς καλεῖ

Danāum fortissimum gentis, καθ' ἃ καὶ ὁ Ὅμηρος λέγει· ὄν δὴ ἐγὼ κάρτιστον Ἀχαιῶν φημί γενέσθαι. Πολὺ φυσικὸν νὰ ἐνθυμηθῆ ὁ Αἰνεΐας τὸν Τυδεΐδην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἐφονεύετο, ἂν δὲν ἤρχετο βοηθὸς εἰς αὐτὸν ἢ Ἀφροδίτῃ (Ὅμ. Ε, 228 κ.έ.). mene... non potuisse, αἰτ. μετ' ἀπαρεμφάτου καθ' ἑαυτὴν τιθεμένη, ἦτοι μὴ ἐξαοτωμένη ἀπὸ τινος ρήματος, εὑρηται πολλάκις ἐπὶ θαυμασμοῦ, ἐκπλήξεως, ἀγανακτήσεως ἢ τινος τοιούτου ψυχικοῦ πάθους. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ μετὰ τοῦ ἐρωτημ. μορίου ne (ἐρωτηματικῶς καὶ ἀπορηματικῶς), πρβ. ἐμὲ παθεῖν τάδε. *Hiacis campis*, ἀφαιρ. τοπικὴ = ἐν τοῖς Ἰλιακοῖς πεδίοις. *occumbere* = πίπτειν.

98. *animam effundere* = ἐκπνέειν. *effundo* -ūdi, -ūsum, -ēre = ἐκχέειν. *tuā dextrā*, ἀφαιρ. τοῦ ὄργάνου = τῇ σῇ δεξιᾷ, διότι τὸ *animam effundere* κεῖται ἀντὶ τοῦ *perire* (ἀπόλλυσθαι).

99. *saevus* = αἰνός, ἀπηνής, οὐχὶ πρὸς ψόγον. *ubi* = ὅπου. *Aeacidae* = τοῦ Αἰακίδου, δηλ. τοῦ Ἀχιλλέως, ὡς ἐγγόνου τοῦ Αἰακοῦ. Ἐνάφερε εἰς τὸ *telo* = ὑπὸ τοῦ βέλους. *telum* = πᾶν εἶδος ἐπιθετικοῦ ὅπλου. *iacet* = κεῖται. Τὸ *iacere*, ὅπως τὸ ἐλληνικὸν κεῖσθαι, εἶναι ῥῆμα ἴδιον περὶ τῶν νεκρῶν καὶ φονευθέντων. Ὁ δ' ἐνεστώς κεῖται περὶ παροχημένου βεβαίως πράγματος, τοῦ ὁποίου ὅμως ἔτι καὶ νῦν ἡ μνήμη μὲ ζωηρότητα μένει.

100. *Sarpēdon*, Σαρπηθῶν, ὁ τῶν Λυκίων ἀγὼς καὶ τῶν Τρώων ἐπίκουρος, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς μετηνέχθη παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τοῦ Ὑπνου καὶ τοῦ Θανάτου εἰς Λυκίαν (Ὅμ. Π 480 κ.έ.). *Simōis*, ὁ Σιμόεις ποταμός, ὁ εἰς τὸν Σκάμανδρον χυνόμενος, ἐκ τῆς Ἰδης πηγᾶζων διὰ τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου διερχόμενος. *corpora... volvit* πρβλ. Ὅμ. Μ 22. Σιμόεις ὅθι πολλὰ βοάγρια (*scuta virum*) καὶ τρυφάλεια (*galēas*) *κἀππεσον ἐν κονήησι* (= *volvit*) καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν (*fortia corpora virum*).

102. *iactanti* = *clamanti*, *vociferanti* ἢ καὶ ἀπλῶς *dicenti*. Σημείωσαι τὴν συντακτικὴν θέσιν τῆς δοτικῆς περιγραφούσης τὴν τοῦ ὑποκειμένου κατάστασιν, καθ' ἣν στιγμὴν συμβαίνει ἢ ἐνέργ. κυρ. δῆματος. Εἰς τὴν Ἑλλ. γεν. ἀπόλυτος. Τὸ *iactare* πάντοτε σημαίνει κινήσιν τινα τῆς ψυχῆς· ὁ Αἰνεΐας εἶναι προφανῶς συγκεκινημένος. *Aquilōne*, ἀφαιρ. τῆς αἰτίας διοριστικῆ τοῦ *stridens* = συρίτουσα (θύελλα), διότι ἐξηγέρθη ὑπὸ τοῦ Βορρᾶ.

103. *adversa*, κατηγορ. = ἐναντία, δηλ. *proa irruens* = ἀπὸ

τῆς πρόρας ἐμπίπτουσα, ἐπισκῆπτουσα. *velum* = τὸ ἱστίον, τῆς νεῶς δηλ. τοῦ Αἰνείου. *ferit* = πλήττει· τὸ ῥῆμα *ferio-ferire* ἐν τῷ *ferit* ἐνυπάρχει ἢ ἔννοια τοῦ *lacerat* = διαρρηγνύει διὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνέμου. Πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. Ὁμ. Ο, 626, ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀήτης ἱστίῳ ἐμβρόμεται. *fluctus ad sidera tollit* = τὰ κύματα εἰς τὰ ἄστρα αἴρει. Πρβλ. Ὁμ, ε, 313 ὡς ἄρα μιν εἰπὸντ' ἔλασε μέγα κῆμα κατ' ἄκρης.

104. *avertit*, ἐν ἀμεταβάτῳ σημασία ληπτέον = *se avertit* ἢ *avertitur* = ἀποστρέφεται. *undis dat latus*, ἐννοητέα ἢ γεν. *navis* = *proa latus navis fluctibus oppōnit* = ἡ πρόρα τὴν πλευρὰν τῆς νεῶς εἰς τὰ κύματα ἐκθέτει.

105. *insequitur cumulo*... *mons. cumulo*, ἀφαιρ. τοῦ τρόπου προσδιορίζουσα τὸ *insequitur*: *cumulo* = *cumulatim*, *mole sua* = σωρηδόν, τῷ ὑπερμεγέθει αὐτοῦ ὄγκῳ ἐπέρχεται. *praeruptus aquae mons* = ἀπότομον ὕδατος ὄρος. Διὰ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου μονοσυλλάβου λέξεως *mons* γραφικῶς παρίσταται τὸ ἀπότομον τοῦ ὑψηλοῦ κύματος.

106-107. *hi*... *his*, πρόκειται περὶ τῶν ναυτῶν τῆς νεῶς τοῦ Αἰνείου. *hi* = οἱ ἐν τῇ πρύμνῃ. *his* = τοῖς ἐν τῇ πρόρα. *pendēo, pendēdi, -ēre* = κρέμαμαι, αἰωροῦμαι. *dehīscō, -hīnī, -ēre* = χαίνω, χάσκω. *terram* = τὸν πυθμένα· ὁ πυθμὴν δηλοῦται καὶ διὰ τῆς ἐπιφερομένης ὄργαν. ἀφαιρετικῆς *harēnis*, ἣτις διορίζει τὸ *furit*: *furit aestus harenis*· τὸ *furere* σύνηθες ῥῆμα περὶ τῆς μαινομένης θαλάσσης· ἢ λέξις *aestus* οὐχὶ σπανίως λέγεται περὶ τῆς σφοδροτέρας τῶν κυμάτων κινήσεως. Ὁραία ἢ εἰκὼν, πρὸς τὴν παραβλητέα ἢ παρὰ Σοφ. Ἀντιγ. 585 πόντιον οἶδμα κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα (= *harenis*).

108. *tris*, ἀρχαϊκὸς τύπος ἀντὶ τοῦ *tres*. Τὸν στόλον τοῦ Αἰνείου ἀπετέλουν εἴκοσι νῆες. *Notus*, ποιητικῶς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀνέμου ἐν γένει, ὡς καὶ κατωτέρω τὸ *Eurus*. *saxa latentia* = σκόπελοι λανθάνοντες. *torquēo, torsī, tortum, -ere* = στρέφω, σφενδονῶ.

109. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου. *Itāli vocant aras saxa. quae sunt in medijs fluctibus*· αἱ *aras* εἶναι αἱ νηοῖδες αἱ καλούμεναι Αἰγίμοροι, κείμεναι εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καρχηδόνας.

110. *dorsum*, ἐπεξηγεῖ τὸ *aras*, μεγάλη ῥάχισ, μέγα τμήμα βράχου. *marī summo*, ἀφαιρ. τοπ. = ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

111. brenīa, εἶναι ἐπίθετον κατὰ παράλειψιν τοῦ ὀνόμ. vada γε-
νόμενον οὐσιαστικὸν = τὰ βραχέα τῆς θαλάσσης, δηλ. τὰ ἀβαθῆ. Τούτω
συνωνυμῆι τὸ ἐπόμενον syrtis. syrtis = ἀκταὶ ἀμμώδεις καὶ τεναγώ-
δεις. urgēo = ὠπῶ, ὀκέλλω, ἀρχ. γρ. urgēo, ursi, urgēre.

112. vada = τὰ τενάγη. vadis dot. inlīdo - si, sum, ēre (in - lae-
do) = προσαράσσω. aggēre cingit harēnae = σωρῶ ψάμμου περι-
ζωννύει: agger ἀρσ. γ' = χοῦς, χῶμα καὶ ποιητικῶς σωρός. Τὴν ψάμ-
μον ταύτην ἀνέσυρεν ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ βυθοῦ (στίχ. 107).

113. Lycios, οἱ Λύκιοι εἶχον ἔλθει εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τρώων
καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Πανδάρου (ἢ Σαρπηδόνος) πεσόντος συνεξέπλευ-
σαν μετὰ τοῦ Αἰνείου. veho, vexi, vectum, vehēre = ὀχέω, ὀχῶ,
φέρω, κομίζω. Oronten, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου.

114. ipsius = αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Αἰνείου. ingens pontus, ἔχει λε-
χθῆ μετ' ἐμφάσεως = μέγα κῦμα τόσον ὡς νὰ ἦτο ὄλος ὁ πόντος.
a vertice desūper, ab alto = κατ' ἄκρης.

115. magister, δηλ. navis = ὁ κυβερνήτης. pronus - a - um =
πρηνής. in caput, ὄμηρ. ἐπὶ κάρ. = κατακέφαλα, προβλ. Ὀμ. μ 41: ὁ
δ' ἄρ' ἀρνευτῆρι ἔοικὼς κάππεσ' ἀπ' ἰκρίοφιν.

116. ast illam = τὴν δέ, δηλ. τὴν ἄνευ κυβερνήτου ναῦν. ast = at,
κανονικῶς παρὰ Οὐεργιλίῳ εὔρηται τὸ ast πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ
φωνήεντος. ibīdem = αὐτόθι.

117. agens circum = circumagens, τιῆσις καθ' ἑλλ. ζῆλον =
περιάγον. rapīdus vorat aequore vortex = ὀρμητικὴ δίνη διὰ τοῦ
πελάγους καταπίνει τὴν ναῦν. Ποιητικῶς παριστᾷ τὴν δίνην νὰ κατα-
πίνη διὰ τοῦ πελάγους τὴν ναῦν. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παρήχη-
σιν διὰ τοῦ φθόγγου r. vortex - icis, ἀρσ. γ' = δίνη. vorat = absōrbet
= καταπίνει. Μὲ μοναδικὴν τῶν λέξεων ἐκλογὴν περιγράφει τὸ πρῶ-
γμα, διότι διὰ τοῦ ἤχου αὐτῶν γραφικώτατα τοῦτο παρίσταται.

118. rari, κατηγ. (dispersi = διεσκορπισμένοι, τῆδε κακείσε). in
gurgite vasto = ἐν τῷ εὐρεῖ πελάγει. gurges - itis, ἀρσ. γ' = δίνη,
συστροφὴ ὕδατος, ὕδωρ. (Ὀμ. μέγα λαῖμα θαλάσσης). Τὸ rari κα-
θιστᾷ τὴν εἰκόνα λίαν γραφικὴν, ἐὰν ὀλίγους τῆδε κακείσε (ἐνθα καὶ
ἐνθα) νηχομένους καὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας ἀντιθέτως πρὸς
τὸν εὐρὸν πόντον φαντασθῶμεν. Εἰς τὴν γραφικότητα συντείνει καὶ ὁ
ἤρεμος σπονδειακὸς ῥυθμὸς τοῦ στίχου. πο, α' συζ. ὁμαλ. = νήχομαι

119. arma, κυρίως αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ δερμάτιναι περικεφαλαῖαι.

tabulae, σανίδες τῆς νεώς· πρβλ. Ὁμ. μ **πίνακες νεώς**. Troia gaze = Τρωϊκὸς θησαυρός· ἡ λέξις gaze, περσική, γαζοφυλάκιον· ἑλλ. γάζα· τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς τοῦ θησαυροῦ διηγεῖται ὁ Αἰνείας εἰς τὸ δεῦτερον βιβλίον.

120. Πιῖδῆϊ, τετρασυλλάβως προενεκτέον κατὰ συνίζησιν. Ἰλιονεὺς καὶ κατωτέρω Ἄβας εἶναι ὀνόματα ληφθέντα ἐκ τοῦ Ὀμήρου. Ἀχάτης δὲ καὶ Ἀλήτης ὀνόματα πλασθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου. Ἀχάτης κατὰ Σέρβιον ἐκ τοῦ ἀχάτου· ὑπῆρχεν ὄνομα ποταμοῦ ἐν Σικελίᾳ· Ἀλήτης ὑπάρχει ἐν μυθολογίᾳ.

122. hiems = tempestas = ὁ χειμὼν, ἡ τρικυμία. vicit = κατέβαλε. laxis compagibus = laxatis compagibus = χαλαρωθεισῶν τῶν ἄρμογῶν. omnes, δηλ. naves.

123. imbrem = aquam maris, θαλάσσιον ὕδωρ. inimicum = exitiosum = ὀλέθριον. rimisque fatiscunt = καὶ καταπονοῦνται, καταβάλλονται τοῖς ῥήγμασι. Τὸ fatiscere εἶναι ἴδιον ῥῆμα περὶ τῶν θρασυθεισῶν καὶ ἐκλιπουσῶν δυνάμεων, ὥστε ἰσοδυναμεῖ τῷ solvi, dilābi (= λύεσθαι, διαπίπτειν, καταρρέειν). rimisque fatiscunt = et solvuntur ut rimas agant· rimas agere = πάσχειν ῥωγμάς, ῥήγνυσθαι. Ὅρα τὸ πρωθύστερον σχῆμα, διότι πρῶτον διαλύονται καὶ γίνονται ῥωγμαί, δι' ὧν εἰσῆλθε τὸ ὀλέθριον θαλάσσιον ὕδωρ.

Στίχ. 198 — 210

198. ante, συνήθως ἐκλαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ malorum (= antiquorum malorum = τῶν πρὶν κακῶν), μᾶλλον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἰσοδύναμον τῷ adhuc = μέχρι τοῦδε, πρβλ. Ὁμηρ. μ. 208 ὧ φίλοι (= o socii), οὐ γὰρ πώ τι κακῶν ἀδαήμενός εἰμεν (neque enim ignāri sumus ante malorum)· τὸ enim αἰτιολογεῖ διατὶ τοὺς ἀναμνησκει τὰ πρότερα κακά.

199. graviōrā, εἶναι σοβαρότερα συγκρινόμενα πρὸς τὴν τρικυμίαν, ἡ ὁποία τοὺς εἶχε καταλάβει, πρβλ. Ὁμ. μ. τόδε 209 οὐ μὲν δὴ τότε μείζον ἔπι κακόν· παρατίθενται δὲ τὰ graviōra ἐφεξῆς. vos et... vos et... Μοναδικὴν ἔχει δύναμιν ἡ ἀντωνυμία εἰς τὸν λόγον· εἶναι ὡς ἐάν ἔλεγεν: vos enim iidem estis, qui et... rabiem Scyllaeam = ad rapidam Scylleam. Πρὸς τὸ rabiem Scyllaeam παράλληλον τὸ

ἑλλην. βίη Ἡρακλήη. Ἐξαριᾶται ἐκ τοῦ *accestis* (= *accessistis*) ὅπως καὶ τὸ *scorpius. penitus sonantis* = τοὺς εἰς τὰ βάρη των ἀντηχοῦντας. πρβλ. Ὀμ. μ 241 ἀμφὶ δὲ πέτρῃ δεινὸν βεβρόχει.

201. *Cyclopia saxa* εἶναι *litus Cyclōrum saxōsum in Sicilia*, ἧς τὰς ὄχθας καὶ τὰ ἄντρα, τῇ Αἴτνῃ γεινιαῖζοντα, κατόκουν οἱ Κύκλωπες.

202. *revocāte animos* = ἀναλάβετε θάρρος. *maestus timor* = φόβος σκυθρωπός. *expertī, ἐν. estis* = ἐλάβετε πείραν. *expertior, expertus sum, -īri* = λαμβάνω πείραν.

203. *mittite* = *demitte* = ἀπόθετε, ἀποβάλετε. *forsan* = ἕως. Τὸ μόριον *forsan, fors sit an*, ἀντὶ τοῦ *fortasse* (= ἕως) εἶναι ποιητικὸν καὶ συντάσσεται ἢ πρὸς ὑποτ. λόγῳ τοῦ *an* ἢ πρὸς ὀριστ. ὡς ἐνταῦθα, ὅτε εἶναι ἀπλοῦν ἐπίρρ. συνωνυμοῦν τῷ *fortasse - olim*, ἐνταῦθα κεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου· ἀλλαγῆς κεῖται περὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου. Ὁ στίχος ἐπιγραμματικός. Πρὸς τὴν ὅλην φράσιν παραβλητέα τὰ παρ' Ὀμήρῳ μ 212 καὶ πού τῶνδε μνήσεσθαι οἶω, καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ: ἀλλ' ἠδύ τοι σωθέντα πόνων μεμῆσθαι.

204. *per tot discrimīnā rerum* = διὰ τοσούτων κινδύνων. *discrimīna rerum* = οἱ κρίσιμοι τῶν πραγμάτων καιροί, κρίσιμοι καιροί.

205. *fata* = *fati decreta oraculis et auguriis nobis significāta* = αἱ ἀποφάσεις τῆς μοίρας αἱ δηλωθεῖσαι ἡμῖν χρησμοῖς καὶ οἰωνοῖς. *quietae sedes* = ἥσυχος διαμονή. *ostendunt*, κεῖται ἀντὶ τοῦ *promittunt* = ὑπισχοῦνται.

207. *durāte, ἀμεταβάτως κεῖται* = καρτερεῖτε, πρβλ. Ὀμ. Β, 299 τλήτε, φίλοι. *res secundae* = ἡ εὐτυχία.

208. *curis ingentibus aeger* = καίπερ βαρύνθυμος ὢν ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς φροντίδας. Τὸ *aeger* ἐδῶ ἀντὶ τοῦ *tristis, maestus, curis vexatus et agitatū* = ἀπὸ φροντίδας ἐνοχλούμενος.

209. *spem voltu simūlat* = ἐλπίδα τῷ προσώπῳ προσποιεῖται.

209. *premit* = *occultat* = κρύπτει. *altum dolōrem corde* = βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ λύπη.

210. *se praedae accingunt* = ἀναζωννύονται πρὸς τὴν λείαν, δηλ. ἐτοιμάζονται εἰς παρασκευὴν τῶν φονευθεισῶν ἐλάφων. *praedae, dot. τοῦ σκοποῦ. daribusque futuris, dot. τοῦ σκοποῦ* = πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐωχίαν. Ἡ ὅλη φράσις ἀναλύεται ὧδε: *accingunt se ut*

ex praeda (cervis caesis) dapes futūras parent. daps, dapis = ἡ δαΐς, θοΐνη, εὐωχία. Λέγεται δὲ πληθ. dapes ἀντὶ τοῦ daps.

Στίχ. 254 — 296

254. olli, ἀρχαία δοτ. ἀντὶ τοῦ illi, δηλ. τῇ Ἀφροδίτῃ. subridens = μειδιῶν· πρβλ. Ὀμ. Θ. 38 τὴν δ' ἐπιμειδήσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς.

225. voltu... serēnat. Συνήθης παρὰ ποιηταῖς ἡ εἰκὼν αὐτῆ τῶν θεῶν ἐνέχουσα ὄχι ὀλίγην ποιητικὴν γραφικότητα. caelum temperatesque serenat = τὸν οὐρανὸν αἴθριον καθιστᾷ, τὰς τρικυμίας (καταστέλλει).

256. libavit = ἐπέψασε. osculum, ὕποκορ. τοῦ os = στόμα, σημαίνει τὸ πρὸς φίλημα ἐσηματισμένον στομάτιον. oscula libavit = τῷ ἑαυτῷ στόματι ἐπέψανσε τὸ στομάτιον, natae = τῆς κόρης, ἥτοι ἐφίλησεν αὐτήν. Τὸ natae μετ' ἐμφάσεως κεῖται προηγουμένου τοῦ olli. dehinc, προενεκτέον δυσλλάβως = εἶτα.

257. parce metu — nolī metuēre = μὴ φοβοῦ. metu, δοτ. ἀντὶ τοῦ metui. Cytherēa, ὄμ. Κυθήρεια, ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τῆν νῆσον τῶν Κυθήρων, ὅπου ἐλατρεύετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ πλησίον τῆς ὁποίας κατὰ μετεγενεστέρων παραδόσιν ἀνεδύθη ἀπὸ τὰ κύματα. manent immōta tuorum fata tibi, ταῦτα λέγει ὁ Ζεὺς, διότι ἡ Ἀφροδίτη παραπονουμένη εἶχεν εἶπει: quae te sententia vertit? immōtus, -a, -um = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος. fata tuorum = ἡ μοῖρα τῶν σῶν, δηλ. ἡ περὶ τοῦ Αἰνείου θεΐα βουλή. tibi, δοτ. χαριστική.

258-259. urbem et moenia = urbis moenia Lavini, γεν. ἐξ ὀνομαστ. Lavinium, sublīmen feres ad sidēra caeli = μετάρσιον θὰ φέρῃς εἰς τοὺς θεοὺς. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς ὅ,τι εἶχεν εἶπει ἡ Ἀφροδίτη, ὅτε παρεπονείτο πρὸς τὸν Δία. caeli quibus adnūis arcem = οἷς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ οὐρανοῦ ὑπισχνείσασαι. Magnanimus = μεγάλθυμος, μεγαλήτωρ (στίχ. 250).

261. hic, δηλ. ὁ Αἰνείας. tibi, δοτ. ἡθικῆ. quando = quoniam = ἐπειδὴ, remordet ἀντὶ τοῦ itērum, itērumque mordet, non cessat mordēre. εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ mordet = ἀνιᾶ σε.

262. longius et volvens. Τὸ longius συναπιέον τῷ volvens, ὁ

ἴσον τῷ *e volvens* = καὶ μακρότερον ἀνελίτων ἢ μεταφορὰ ἐκ τοῦ βιβλίου (*volūmen*), ὅπερ ἀνεγινώσκετο ἀνελιττόμενον. *movebo* = θὰ κινήσω, θὰ ἀποκαλύψω.

263. *Italia* = *in Italia*. *populos feroces* = *populos bellicosos*, δηλ. τοὺς Ροτούλους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς. *contūdet* = *superabit*, *vincet* = θὰ καταβάλλῃ· οἱ χρόνοι *contundo*, -tūdi, -tūsum, -ere = συντρίβω.

264. *mores* . . . *ponet* = θὰ εἰσαγάγῃ τάξιν καὶ εὐνομίαν. *moenia ponet* = *moenia condet* = θὰ κτίσῃ τείχη.

265-266. *aestas*, κυρίως τὸ θέρος· ἐδῶ τὸ ἔτος, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, κατὰ συνεκδοχὴν ὡς καὶ κατωτέρω. *terna hiberna (castra)* = *tres hiemes*, ἦτοι τρία ἔτη. *dum* = ἕως οὔ. *vidērit*, μέλλων δεύτερος = θὰ ἔχῃ ἴδει. *Rutūlis subactis*, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς = *ex quo Rutūli subacti erunt* = ἀφ' οὔ χρόνου ὑποταχθῶσιν οἱ Ροτούλοι· ἢ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς συναπτέα τῷ *transierint* (= θὰ ἔχουν παρέλθει), ἢ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς κατὰ τὸ ἑλλην. ἰδίωμα, πρβλ. Θουκυδ. «ἡμέραι . . . ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἑάλωκνία ἐπτά» καὶ Δημοσθ. κατὰ Μειδίου 24 «μαρτυροῦμεν ἤδη τῇ κρίσει ἐκείνῃ διαγεγονότα ἔτη ὀκτώ». Οἱ Ροτούλοι, λαὸς τοῦ Λατίου, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν Τρωῶν τῇ προτροπῇ τοῦ βασιλέως τῶν Τούρον· οὗτος δ' ὁ ἀγὼν εἶναι τὸ θέμα τῶν τελευταίων βιβλίων τῆς Αἰνειάδος.

267. *at*, ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἐν στίχ. 261 *hic at*, σύνδ. ἀτάρ, ἀλλά, δέ. *puer Ascanius*, ὁ μικρὸς τοῦ Αἰνείου υἱὸς ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τὴν Κρέουσαν. *nunc* = νῦν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προτέραν προσηγορίαν *Ius* (στίχ. 268). *Iulo*, κατηγορούμενον κατὰ δοτ. καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ *cui*. Ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς γνώμης τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰούλου καταγωγῆς τῆς Ἰουλίας γενεᾶς ἦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ.

268. *Ius*, οὕτως ἐκαλεῖτο καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Τρώος. *res Iliā* = τὰ τῆς Ἰλίου, τὸ κράτος τῆς Τροίας. *stetit*, δηλ. *incolūmis regno*, ἀφαιρ., μεταφορικῶς = εἰς τὸ ὕψος τῆς δυνάμεώς του.

269. *magnos orbis*, οὕτω καλοῦνται οἱ κύκλοι τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μικροτέρους κύκλους τῶν μηνῶν, οἵτινες ἀπαρτίζουσι τὸν ἐνιαυτόν. *volventis* = *volventibus* = περιοδικῶς ἐπανερχομένων. *volvo*, εἰς μέσην σημασίαν: περιστρεφομένων διὰ τῆς περιοδικῆς ἐπανόδου. *mensibus* = τῶν μηνῶν.

271. *transieret* = θὰ μεταφέρῃ δηλ. εἰς τὴν Ἄλβαν ὁ Ἀσκάνιος.

Τὸ τριακοστὸν ἔτος ὁ Ἀσκάνιος τὴν Albam Longam θὰ κτίσῃ καὶ ἐκ τοῦ Λαουίνιου θὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν εἰς ταύτην. Longam... Albam, ἢ συνήθως ἐκφορὰ εἶναι Alba Longa, ἀλλὰ προηγείται τὸ ἐπίθετον συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν τῶν λέξεων ἀκολουθίαν (ὡς bona dea, patria potestas, sacra via). multa vi = ἰσχυρῶς. muniet = θὰ ὀχυρώσῃ, ἤτοι ὀχυρωτάτην θὰ κτίσῃ.

272. hic, ἐπίρρ. = ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ Ἀλβᾷ. iam = εὐθὺς ἔπειτα. regnabitur, ἀπροσώπως κεῖται = βασιλεία ἔσται.

273. gente sub Hectorēa, ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ gente sub Troiana, ἀπὸ τοῦ Ἑκτορος, μεγίστου ἥρωος τῶν Τρώων. tercentum = τριακόσια· ὁ Αἰνεΐας θὰ βασιλεύσῃ τρία ἔτη, ὁ Ἀσκάνιος τριάκοντα, τριακόσια δὲ οἱ Ἀλβανοὶ βασιλεῖς. Σημείωσον τοὺς ἀριθμητικοὺς συνδυασμοὺς τοῦ τρία ὡς ἱεροῦ ἀριθμοῦ.

273-274. regina, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως. Ilia = Troiana εἶναι ἢ Ρέα Σιλβία. Τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται μετὰ φρασις τοῦ ἕλλην. Ρέα Ἰδαία (Ἰδη = δάσος, silva) οὕτως ὀνομάζεται ἡ θεὰ Κυβέλη. sacerdos = virgo Vestalis, ἔστιάς. gravis = gravida = ἐγκύμων, κνοφοροῦσα. πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νουμίτωρος Ρέας Σιλβίας, ἣτις ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ Ἐστιὰς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Νουμίτωρος Ἀμουλίου, ἀρπάσαντος τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του.

274. geminam... prolem = θὰ γεννήσῃ δίδυμα, ἤτοι τὸν Ρωμόλον καὶ τὸν Ρῶμον.

275. Lupaе nutriticis = τῆς τροφοῦ Λυκαίνης. Τὸν Ρωμόλον ἐθῆλασε Λύκαινα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀποθανούσης οὗτος ἀφῆρεσε τὸ δέρμα καὶ ἐνεδύθη εἰς ἀνάμνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. tegmine = τῷ καλύμματι, τῷ δέρματι. fulvo = τῷ ξανθῷ pelle = tegmine (pelle) laetus = ἐπὶ τῷ δέρματι περιχαρῆς, ἐνδεδυμένος, φορῶν μὲ χαρὰν τὸ δέρμα.

276. excipiet gentem, δηλ. Aenēae = θὰ διαδεχθῆ (ὁ Ρωμόλος) τὸ γένος τοῦ Αἰνεΐου καὶ θὰ συνεχίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἀλβας ἐν τῇ Ρώμῃ. Τῆς Ἀλβας κληρονόμος ὑπῆρξεν ἡ Ρώμη. Mavortia = ἀρήτια ἀπὸ τοῦ Mavors, ὅστις εἶναι ἀρχαιότερος τύπος τοῦ Mars (Ἀρης), οὗ υἱὸς ἦτο ὁ Ρωμόλος.

277. Romanos dicet, ἐξήγησις ἐτυμολογική. suo de nomine = ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του.

278. his, δηλ. Romanis. rerum, ληπτέον ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ

metas (= terminos) καὶ εἰς τὸ tempora sine fine = in finitum, τοπικῶς καὶ χρονικῶς.

279. imperitum sine fine dedi = τὸ κράτος αἰώνιον ἔδωκα. Τοῦτο δίδει ὁ Ζεὺς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Μοιρῶν ὀρισμένα καὶ οὐχὶ περισσότερα. quin ἐκ τοῦ quine (= πῶς οὐ) = ἀλλὰ μὴν καί· διὰ τοῦ quin εἰσάγεται τι σημαντικώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ἔξευμενισμὸς τῆς ὄργισμένης (aspera) Ἦρας.

280. fatigat = vexat = requiescere non sinit = δὲν ἀφήνει νὰ ἡσυχάσουν, διαρκῶς ταράσσει. metu = ἐκ φόβου, φοβουμένη δηλ. μὴ ἔλθῃ ὁ Αἰνείας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἰδρῶσῃ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν Καρχηδόνα. consilia in melius referet = θὰ μεταβάλλῃ γνώμην ἐπὶ τὰ βελτίω. fovēbit = θὰ περιθάλψῃ, δηλ. θὰ εὐνοήσῃ τοὺς Ρωμαίους τόσον, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτούς. rerum (= orbis terrarum) dominus = τοῦ κόσμου δεσπότης. gentemque togatam, διὰ τοῦ que ἐπιφέρεται ἀκριβέστερος προσδιορισμὸς τοῦ Romanos. gentem togatam = τὸ τηβεννοφόρον ἔθνος. Ἡ toga (τήβεννος) ἦτο τὸ ἔθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ρωμαίων, λευκὸν καὶ ποδιῆρες.

283. Sic placitum, δηλ. mihi est = sic decrēni = οὕτως ἀπεφάσισα. Συνήθη ἢ παρὰλειψις τοῦ esse εἰς τὰς τοιαύτας φράσεις. Iustrum, οὐδ., καθαρόμὸς πολιτῶν, ὁ κατὰ πενταετηρίδα, ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐπιτελούμενος μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὁ πενταετηρικὸς καθαρόμὸς, πενταετία, πενταετηρίς· Iustris labentibus = περιτελλομένων τῶν ἐνιαυτῶν, ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐτῶν.

284. domus Assarāci = ὁ οἶκος τοῦ Ἀσσαράκου, ὃς ἦν πάππος τοῦ Ἀγγίσου καὶ πρόπαππος τοῦ Αἰνείου. domus Assarāci = οἱ ἐκ τῶν Τρώων καταγόμενοι Ρωμαῖοι. Phthia = ἡ Φθία, ἡ πατρίς τοῦ Ἀχιλλέως. Mycēnae = Μυκῆναι, πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀγαμέμνονος· διὰ τῆς Φθίας καὶ τῶν Μυκητῶν δηλοῦται ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλλάς ὑπετάγη εἰς τὴν Ρώμην τὸ 146 π.Χ.

285. Servitio premēt = ζυγῷ (δουλείας) θὰ πιέσῃ· ἢ φράσις ἰσχυροτέρα τῆς φράσεως imperio premet· παραπλησία καὶ ἡ ἔννοια τοῦ dominābitur = θὰ δεσπόσῃ. Argis, ἀφαιρ. Argi -orum = Argos, οὐδ. τὸ Ἄργος. ἀφαιρ. εἰς τὸ dominābitur victis Argis, τοῦ ἠττηθέντος Ἄργους.

286. pulchra Troianus origine Caesar. Σημείωσον τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν οὐσιαστικῶν pulchra origine = clara,

egregia origine. Τους στίχους 286-296 ἐποίησεν ὁ Οὐεργίλιος πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ Αὐγούστου. Οὗτος ἔφερε τὸ ὄνομα Iulius Caesar δικαιώματι τῆς υἱοθεσίας· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰουλία γενεὰ κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰούλου ἐκλήθη Troianus. Τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ Αὐγούστου ἦτο C. Iulius Caesar Octavianus.

287. Imperium Oceano, famam qui terminet astris = ὅστις τὴν ἀρχὴν του διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ, τὴν φήμην του διὰ τῶν ἀστρων θὰ ὀρίσῃ· ὑπερβολή.

288. nomen, κατὰ παράθεσιν διορισμὸς εἰς τὸ Iulius demissum = deductum = καταγόμενον, προερχόμενον.

289. caelo, ἀφαιρ. ἀντὶ in caelo, ὁ ὑπαινεγμὸς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου. spoljis onustum Orientis = μεστὸν λαφύρων ἀνατολικῶν. Νοεῖται ἡ ἐκστρατεία ἡ γενόμενὴ τῷ 30 π. Χ. μετὰ τὴν ἐν Ἀκτιῶ μάχην, ἐναντίον τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Φαρνάκου, οἵτινες ἠνώθησαν μετὰ τὸν Ἀντώνιον.

290. secūra = ἀφροντις, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἐνοχλήσεις ἀπὸ τὴν Ἥραν. vocabitur votis = θὰ καλῆται δι' εὐχῶν, θὰ λατρεύεται ὡς Θεός, θὰ τυγχάνῃ θείων τιμῶν. Ποιητικῶς οὕτω παρίσταται ἡ ἀποθέωσις τοῦ Αὐγούστου· σημείωσον τὴν παρήχησιν. hic quoque = καὶ οὗτος ὁ Αὐγουστος, ὅπως δηλ. καὶ ὁ Αἰνεῖας.

291. tum. Μετάβασις εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. aspera saecula mitescunt = οἱ ἄγριοι αἰῶνες θὰ ἡμερωθοῦν. Εἶναι ἡ Pax Romana. Προσωποποιεῖ τὸν χρόνον ὁ ποιητὴς ἀποδίδων αὐτῷ ιδιότητος προσηκούσας τοῖς ἀνθρώποις. positis bellis = compositis bellis = finitis bellis = παυσαμένων τῶν πολέμων.

292. cana = ἡ πολιὰ, ἡ παναρχαία (antique, prisca). Fides = ἡ Πίστις. Ἐδῶ προσωποποιεῖται ὅπως κατωτέρω τὸ Bellum καὶ ὁ Futur, προσωποποιήσις ἀφρημένων ἐνοιῶν, συχνὰ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ῥωμ. μυθολογίαν. Τὸ cana ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Vestam. Ἡ Ἐστία (Vesta) εἶναι θεοτῆς ἀνήκουσα εἰς τὰς πολιούχους θεότητας τῆς Τροίας, μετεφέρθη δὲ μετὰ τοὺς Ἐφεστίους Θεοὺς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Remo cum fratre Quirinus. . . Κυρῖνος εἶναι ὁ Σαβινικὸς Ἄρης, ὁ θεὸς τῆς σαβινικῆς φυλῆς τῆς ἰδρυθείσης ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου. Ὃταν δ' ἡ φυλὴ αὕτη συνεχωνεύθη μετὰ τὴν φυλὴν τῶν Ραμνήτων, ὁ Κυρῖνος ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ρωμύλον, ὅστις ἦτο ἐπώνυμος τῆς Ρώμης ἤρωος. Οἱ ἀδελφοὶ Ρωμύλος καὶ Ρῶμος, ἀφ' οὗ ἐφιλονίκη-

σαν μέχρι θανάτου συνεφιλιώθησαν· ἡ συμφιλίωσις δὲ προσημαίνει τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑφ' ὧν κατετρούχετο ἡ Ρώμη καὶ εἶναι σύμβολον ἡσυχίας καὶ εἰρήνης. *iura dabunt = leges ferent* = θὰ εἰσαγάγουν νόμους δι' ὧν τὰ δίκαια συνέχονται· ὁ δεύτερος Ρωμύλος ἦτο ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ, ὅστις διὰ τῶν νόμων θὰ εἰσαγάγῃ κόσμον καὶ τάξιν εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

294. *Belli portae*, ὁ πόλεμος προσωποποιεῖται· ὑπανιγμὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰανοῦ, ὅστις ἐν εἰρήνῃ μόνον ἐκλείετο· κατὰ τὸ 29 ἐκλείσθη ὁ ναός. Παρίσταται ὁ πόλεμος ἐν εἰρήνῃ μὲν ὡς ἐν εἰρικήν κατεχόμενος καὶ ἐπιβλεπόμενος, ἐν πολέμῳ δὲ ἀφιέμενος ἐλεύθερος κατὰ τῶν πολεμίων. *ferro et compagibus artis*, ἐν διὰ δυοῖν, ἀντὶ τοῦ *ferrēis compagibus artis* = σιδηραῖς, σφιγχαῖς (= *artis*) συναρμογαῖς. *Furor impius* = ἡ ἀσεβῆς μανία (τῶν ἐμφυλίων πολέμων). *dirus, a, um* = φρικτός. *intus* = ἐντὸς (τοῦ ναοῦ). *centum vinc-tus aënis nodis* = ἑκατὸν δεδεμένη χαλκοῖς δεσμοῖς. *vinc-tus*, παθητ. μετοχὴ τοῦ *vincō*, *vinci*, *vinc-tum*, *vinc-īre* = δένω. *post tergum* = ὀπισθεν. *aënis, -a, -um* = χαλκοῦς, παρὰ τὸ *aes, aeris* = χαλκός.

296. *fremet horridus ore cruēnto* = θὰ βρυχᾶται φρικτὸς αἱματηρῶ τῷ στόματι. Σημείωσον τὴν διὰ τοῦ φθόγγου *r* παρήχησιν. *frē-mo, -ūi, -ītum, -ēre* = βρέμω, φρυάττομαι, βρυχῶμαι.

Στίχ. 441 — 493.

441. *lucus, ἄρσ.* = ἄλσος. *fuit*, ἄς μεταφρασθῆ διὰ παρατατικοῦ. *laetissimus umbrae*, τὸ ἐπίθετον *laetus* πρὸς γενικὴν κατὰ τὰ ἀφθονίας σημαντικὰ = πλουσιώτατον εἰς σκιάν.

442-443. *quo primum . . . signum*, ἡ σειρὰ τῶν λέξεων: *quo loco* (= ἐν ᾧ τόπῳ, ἐνθα) *Poeni iactati undis et turbine effodere primum signum. effodīo, -ōdi, -ōssum, -ēre* = ἀνασκάπτω. *signum* = omen = σημεῖον, οἰωνός. *monstrat* = *monstraverat*, ὑπερσ. τοῦ *monstro* α' συζ. ὁμ. = δεικνύω. *caput acris equi* ἐπεξηγεῖ τὸ *signum* = δηλ. κεφαλὴν θυμοειδοῦς ἵππου. Τὰ νομίσματα τῆς Καρχηδό-νος ἔφερον κεφαλὴν ἵππου.

444. *sic nam = nam sic. fore = futūram esse*, οὗ ὑποκείμενον τὸ *gentem*, κατηγορούμενον δὲ τὸ *egregiam bello et facilem victu - victus-us (vivo)* = τὰ πρὸς τὸν βίον τὰ ἐπιτήδεια. *facilem*

victu = εύκολον πρὸς τὸ ἔχειν τὰ πρὸς τὸν βίον (πρβλ. τὸ ὄμηρ. θεοὶ ρεῖα ζῶντες).

446. Sidonia, ἡ Διδῶ καλεῖται οὕτως ἐκ τῆς Σιδῶνος, πρωτευούσης τῆς Φοινίκης.

447. condebat, ὅτε εἰσήρχετο ὁ Αἰνείας δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ. donis et numine, αἱ ἀφαιρετικά ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ opulentum (= κραταῖόν)· τὰ προσφερόμενα πλούσια δῶρα (donis) ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς δυνάμεως καὶ προστασίας (numine) τῆς θεᾶς (divae)· nūmen, -īnis, οὐ. (nuo) = νεῦμα, βούλησις· κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ τοῦ θεοῦ βουλή, ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ θεία δύναμις καὶ ἐξουσία.

448-449. cui gradibus = cuius (= οὗ ναοῦ)· gradibus, ἀφαιρ. (= ἀπὸ τῶν βαθμίδων)· aënea surgebant limina = χαλκοῖ ὑψοῦνται οὐδοί. pexaeque aere trabes, δηλ. surgebant = καὶ χαλκόδετοι παραστάδες· ἡ δύνατο ὁ ποιητῆς νὰ εἶπῃ καθόλου ὅτι οἱ οὐδοὶ καὶ αἱ παραστάδες ἦσαν ἀπὸ χαλκόν· ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὸ ὄημα surgebant (ὑψοῦντο), τὸ ὁποῖον εἶναι εἰκονικώτερον ἀπὸ τὸ ἀχρουν erant (= ἦσαν), ὅπως λέγει καὶ εὐθύς κατωτέρω foribus cardo stridebat aënis ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀχροῦ fores erant aënae. fores -ium πληθ. = θύρα. cardo -īnis, ἀρσ., στρόφιγξ, γίγγλυμος (τῆς θύρας). strido, -di, -ere = τρίζω. Σημείωσον ὅτι καὶ οἱ δύο στίχοι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὰς λέξεις aënea -aere, ὁ δεύτερος δὲ καὶ τελειώνει εἰς τὴν λέξιν aënis. Παρατηρητέα καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπιθέτων, aënea, aere pexae, aënis.

450. nova res oblata = ἀπροσδόκητον πρᾶγμα ἐμφανισθέν. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς διασαφεῖται (453). timorem ὁ φόβος τοῦ Αἰνείου προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὕτως ἠγγόνει πῶς θὰ ὑπέδεχτο αὐτὸν ἡ Διδῶ. lenit, παρακ. τοῦ lenio δ' συζ. ὁμ. = πραινῶ.

452. adflictis rebus, ἀφαιρ. ἀπόλυτος. = in rebus adflictis = ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ. melius confidere = νὰ ἔχη περισσοτέραν πεποίθησιν, περισσότερον θάρρος. sub. . templo = in inferioribus partibus templi = ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ κρηπιδώματος, ὡς ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐθεᾶτο ὁ Αἰνείας. singula = τὰ καθ' ἕκαστα (τοῦ ναοῦ). lustro α' συζ. ὁμ. = ἐξετάζω, παρατηρῶ.

454. reginam opperiens = τὴν βασιλίσαν ἀναμένων. opperitor, -peritus καὶ -pertus sum, -iri = ἀναμένω. Ὁ ποιητῆς δὲν διασαφεῖ πόθεν εἶχε τὴν πληροφορίαν ὁ Αἰνείας ὅτι θὰ προσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ἡ βασίλισσα, ἵνα βουλευθῆ ἐν αὐτῷ ὡς ἐν βουλευτηρίῳ, κατὰ

τὰ παρὰ Ῥωμαίοις κρατοῦντα, περὶ τῶν κοινῶν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἦτο ἐκεῖ. quae fortūna sit urbi, πλαγία ἐρώτησις ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐν στίχῳ 456 mirātur = (θανμάζει), ἐξ οὗ κρέμανται καὶ αἱ αἰτιατικαὶ manus καὶ labōrem. Τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ὁ Αἰν. συνεπέ-
ραινεν ἀπὸ τὴν μεγαλαπρέπειαν τῆς κατασκευῆς.

455. artificum manus inter se, ὑπονοεῖται τὸ certantes = τῶν τεχνιτῶν τὰς χεῖρας τὰς πρὸς ἀλλήλας ἀμιλλωμένας, δηλ. τὴν ἐργασίαν τῶν τεχνιτῶν, οἱ ὅποιοι ἠμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους. operum labōrem = ὀρερά laboriosa = ἔργα πολύμοχθα, πολύπονα, ἐργώδη. ex ordine, ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ pugnas κεῖται = τὰς κατὰ τάξιν ἐξωγραφημένας μάχας.

457. Famā, ἀφαιρ. ὀργανικὴ = τῇ φήμῃ.

458. ambōbus = εἰς ἀμφοτέρους· δηλ. ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τοὺς Ἄτρεϊδας, ἐναντίον τῶν ὁποίων ὠργίζετο ὁ Ἀχιλλεύς, διότι ὁ ἕτερος τῶν Ἄτρεϊδῶν (Ἀγαμέμνων) ἤρπασε τὴν Βρισηίδα, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν Πρίαμον, πατέρα τοῦ Ἑκτορος τοῦ φονεύσαντος τὸν Πάτροκλον.

459. constitit = ἔστη.

460. plena nostri laboris = plena (fama) nostri laboris = πλήρης τῆς φήμης περὶ τοῦ ἡμετέρου πόνου. labor = πόνος, τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ αἱ ταλαιπωρίαι.

461. en Priāmus = ἰδοὺ ὁ Πρίαμος. Τὸ en κεῖται ἐνταῦθα μὲ ὀνομαστικὴν, ἀλλαγῶν μὲ αἰτιατικὴν. hic etiam = καὶ ἐνταῦθα. laudī = virtūti = εἰς τὴν ἀρετὴν· sua praemiā = τὰ ἑαυτῆς βραβεῖα, τὰ ἀρμόζοντα εἰς αὐτὴν βραβεῖα.

462. sunt lacrimae rerum, ὁ στίχος εἶναι παροιμιώδης. Τὸ rerum εἶναι γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ lacrimae, ἐξυπακούεται δὲ εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίθετον humanarum, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ κατωτέρω mortalīa = ὑπάρχον δάκρυα διὰ τὰς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ὑπάρχον καὶ ἐδῶ ἀνθρώποι, πὸν δακρῶν διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἀλλῶν. Συγγενεὺς κατ' ἔννοιαν ἢ ἐφεξῆς πρότασις et mentem mortalīa tangunt = καὶ αἱ τύχαι τῶν θνητῶν (mortalīa) συγκινοῦν (= tangunt) τὴν καρδίαν (= mentem).

463. solve metus, νόησον τὸ corde = ἀπόβαλε τοὺς φόβους (ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου). haec fama = harum rerum fama = τῶν κατορθωμάτων μας ἢ φήμη. tibi dot. ἠθικὴ· ἀλευθύνεται πρὸς τὸν Ἀχάτην, ὑπονοεῖ δ' ὅμως ἀσφαλῶς καὶ ἑαυτόν.

464. *riētūrā ināni, ἀφαιρ. ὄργ.* = τῇ κενῇ ζωγραφίᾳ. Ὁ δεξιὸς ζωγράφος εἰκονίζων ἀπατᾷ, διότι ἐξεγείρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους συναισθήματα καὶ πάθη τοιαῦτα, οἷα θὰ ἐξήγειρον αὐτὰ τὰ πράγματα. *animum pascit* = τὴν ψυχὴν τέρει. *pasco, pavi, pastum, pascere* = βόσκω, νέμω, τέρω.

466. *multa gēmens* = πολλὰ στενάζων. *umēctat* = *irrigat* = βρέχει. *largo flumīne* = ἀφθόνῳ ῥοῇ (δακρύων)· πρβλ. Ὅμ Ι 570 δευοντο δὲ δάκρυσι κόλποι καὶ Θ 522 δάκρυ δ' ἔδευεν ὑπὸ βλεφάροισι παρειάς.

466-493. Εἰς τοὺς στίχους τούτους περιγράφει ὁ ποιητὴς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξωγραφημέναι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ καὶ δεικνύουν ὀκτῶ σκηνάς ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τέσσαρα ἀντίστοιχα ζεύγη, τὰ ὁποῖα δηλοῦνται διὰ τῶν ἐπιρρημάτων *hac... hac* (στίχ. 467-468), *hanc... parte... alia* (469-474), ἤτοι νίκην Τρώων ὑπὸ τὸν Ἑκτορα (1) καὶ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Ἀχιλλέα (1) τὸν φόνον τοῦ Ρήσου ὑπὸ τοῦ Διομήδους (2) καὶ τὸν φόνον τοῦ Τρωΐλου ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (2), τὴν πρόσδοον τῶν Τρωάδων εἰς τὸν ναὸν τῆς Παλλάδος (3) καὶ τὴν πρόσδοον τοῦ Πριάμου πρὸς τὸν Ἀχιλλέα (3), τὴν ἐπικουρίαν τῶν Αἰθιοπῶν ὑπὸ τὸν Μέμνενα (4) καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τὴν Πενθεσίλειαν (4).

466. *Pergāma*, οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Τροίας, ὅπου οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, συχνὰ δὲ κεῖται ἡ λέξις καὶ ἀντὶ αὐτῆς τῆς πόλεως.

467. *ut Grai (= Graeci) fugērent... premēret, Troiāna iuventus* = πῶς ἔφευγον μὲν οἱ Ἕλληνες, ἐπίεξε δ' αὐτοὺς ἡ Τρωϊκὴ νεότης.

468. *Phryges, ἐννόησον fugerent, ἔφευγον μὲν οἱ Φρύγες (Τρῶες), instāret curru cristātus Achilles* = ἐπῆρχετο δὲ ἐναντίον αὐτῶν τῷ ἄρματι ὁ κορυθαῖολος Ἀχιλλεύς.

469. *Rhēsi — Rhēsus = Ρῆσος, Θραῖ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων. Περὶ τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ἵππων του ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἰδὲ Ὅμηρου Ἰλ. Κ. 434 κ.ε.*

470. *tentoriā nivēis velis* = σκηνὴ ἐκ λευκῆς ὀθόνης. Σκηναὶ ἐκ λευκῆς ὀθόνης στρατιωτικαὶ ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ· αἱ σκηναὶ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἦσαν ἀπὸ πλέγματα σχοίνου καὶ καλάμου. Ἀναχρονισμὸς τοῦ ποιητοῦ. *primo somno prodīta*

= κατὰ τὸν πρῶτον ὕπνον (ὅστις εἶναι καὶ βαθύτατος) προδοθεῖσαν, Τὴν προδοσίαν ἐνήργησεν ὁ Δόλων, ὅστις διὰ τὴν σωθῆ διηγήθη πρὸς τὸν Διομήδη καὶ τὸν Ὀδυσσεά τὴν ἄφιξιν τοῦ Ρήσου.

471. multa caede = πολλῶ φόνῳ.

472. ardentis equos avertit in castra = τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους ἦλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον (τὸ ἑλληνικόν).

473. prius quam gustāssent... bibīssent = ἡ Τροία κατὰ τὴν μοῖραν θὰ ἐκυριεύετο, ἐὰν οἱ ἵπποι τοῦ Ρήσου δὲν ἠθέλον γευθῆ γλῶν τῆς Τροίας καὶ δὲν ἠθέλον πῖναι ὕδωρ τοῦ Ξάνθου. gusto = γεύομαι. rabūlum - i = χόρτος, γλῶν. bibo = πίνω. Xanthus = ὁ Ξάνθος· οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ ποταμὸς ὑπὸ τῶν Θεῶν, ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐκάλουν Σκάμανδρον.

474. Troilus = ὁ Τρωῖλος ἦτο υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἔπεσε δὲ ἐν τῇ μάχῃ πρὸ τῶν ἀγώνων, οὗς διηγεῖται ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα. Ἐν συμπλοκῇ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔχασε τὴν ἀσπίδα (amissis armis) καὶ πληγωθεὶς ἔπεσεν ὕπιος εἰς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τοῦ ἄρματος τὸ ὁποῖον οὕτως ἐκενώθη (currū haeret inani), ἔχων τοὺς πόδας ἐμπεπλεγμένους εἰς τὰ ἡνία, τὰ ὁποῖα ἐκράτει διὰ τῶν χειρῶν (lora tenens tamen), ὁ τράχηλος καὶ ἡ κόμη του σύρονται εἰς τὴν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν χαράσσει γραμμὴν ἢ αἰχμὴν τοῦ δόρατος ἀνεστραμμένου (versa).

475. congressus Achilli = συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα. Ἡ δοτικὴ Achilli ἀντὶ τῆς cum μετ' ἀφαιρ. ποιητικῶς ἐτέθη ἑλληνισμὸς κατὰ τὸ μάχεσθαι τινί· puer atque impar = παῖς καὶ ἄνισος (τῷ Ἀχιλλεῖ)· τὸ δεύτερον εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου.

476. fertur equis = φέρεται ὑπὸ τῶν ἵππων, ὑπὸ τοῦ ἄρματος του.

477. tamen = ὅμως, ἀν καὶ ἦτο δηλ. νεκρός.

478. pulvis inscribitur = ἡ κόνις, ἡ γῆ χαράσσεται. versā hastā = τῷ δόρατι ἀνεστραμμένῳ.

479. non aequae = iniquae = δυσμενοῦς.

480. crinibus passis = μετὰ τὰς κόμας λελυμένας. Προσέρχονται λυσίοκομοι αἱ Ἰλιάδες εἰς ἔνδειξιν πένθους. pando, pandi, pansum καὶ passum, -ere = ἀναπετάννυμι, ἀνίημι, λύω. Replumque ferēbant = καὶ ἐκόμιζον τὸν πέπλον. Ὁ πέπλος ἦτο παλαιότατον ἔνδυμα τῶν Ἑλληνίδων ἀπὸ εὐρῆ τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος πεποιημένος· τοῦτον ἐφόρουσαν διὰ πορπῶν στερεώνουσαι τὸ ἄνω μέρος. Ὁ πέπλος σὺν

τῷ χρόνῳ περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ ἄλλου ἐνδύματος, περιορίσθη δὲ εἰς τὸ νὰ φανερώνη τὸ ἔνδυμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μάλιστα τὸ κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ πομπῆς προσφερόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν.

481. *suppliciter* = ἰκετικῶς, ἀνάφερε εἰς τὸ *ferabant tunsae pectora palmis* = κτυποῦσαι τὰ στήθη διὰ τῶν χειρῶν, κοπτόμεναι τὰ στήθη. Ἡ σύνταξις εἶναι ἐλληνίζουσα.

482. *diva solo fixos... tenebat* = ἡ θεὰ ἀποστρέφουσα τοὺς ὀφθαλμούς της ἐκράτει προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος, τ.ἔ. δὲν ἤκουε τὰς ἰκεσίας των. *solo* δοτ.

483—484. Οἱ στίχοι περιλαμβάνουν τὰ γεγονότα τὰ προηγούμενα τῆς περιγραφομένης σκηνῆς, ὡς τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸν ὑπερσ. *raptan̄erat* (εἶχεν ἐλκύσει). Ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλ. 24 λέγει ὅτι τὸ πτώμα τοῦ Ἐκτορος εἴλκετο ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τρεῖς καθ' ἐκάστην πρωΐαν πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Πατρόκλου. Ὁ Βεργίλιος, ὅστις ἀκολουθεῖ διασκευὴν τοῦ μύθου παρ' Εὐριπ. καὶ Ἐννίῳ, λέγει ὅτι ὁ Πρίαμος ἔρχεται ἰκέτης, ἵνα ἐξαγοράσῃ τὸ πτώμα τοῦ υἱοῦ (*examimum corpus auro vendebat Achilles* = τὸ πτώμα χρυσῶ ἐπώλει ὁ Ἀχιλλεύς).

485. *dat*, δηλ. ὁ Αἰνεΐας. *dat gem̄itum ingentem* = μέγα στεναίνει.

486. *spol̄ia* = τὰ σκῦλα.

487. *manus in̄ermis* = τὰς χεῖρας ἀόπλους, διότι ὁ Πρίαμος εἶχεν ἔλθει ἰκέτης.

488. *Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis* = καὶ ἑαυτὸν δὲ ἐν τοῖς προμάχοις συμπλεκόμενον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀγνώρισεν (ὁ Αἰνεΐας).

489. *Ēdas ac̄ies et nigri Mem̄n̄onis arm̄a* = τὰ ἔξ Ἀνατολῆς τάγματα καὶ τοῦ μέλανος Μένωνος τὰ ὄπλα. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων, ἔφερον ὁ Μένων, ὁ υἱὸς τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἡοῦς, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοὺς μαύρους Αἰθίοπας. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ἦλθον καὶ αἱ Ἀμαζόνες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πενθεσιλείας, θυγατρὸς τοῦ Ἄρεως. Αἱ Ἀμαζόνες κατόικουν ἐν Σκυθία παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν, ἐπολέμουν ἔφιπποι φέρουσαι δόρυ, πέλεκυν, μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἡμισεληνοειδῆ (*lun̄atis peltis*) καὶ χρυσοῦν ζωστήρα, ὃν εἶχον δεδεμένον ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν, ἐκ τούτου δὲ τοῦ ζωστήρος ἔξήρτων τὸ τόξον, τὴν φαρέτραν καὶ τὴν σπάθη.

492. subnēctens = subnēchā habens (cingulā) = ἔχουσα ζωστήρα δεδεμένον. exsertae mammae, dot. φ. exsēro = ἐξείρω, γυμνώνω = ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν.

493. viris, dot. εἰς τὸ concurrēte = νὰ συμπλέκεται πρὸς ἄνδρας. virgo = παρθένος (οὔσα)· ὁ Ὅμηρος λέγει Ἐμαζόνες ἀντιάνειραι.

Στίχ. 561 — 578

561. voltum demīssa· ἡ Διδὼ εἶχε τὸ πρόσωπον καταβεβλημένον ἐξ αἰσχύνης, δὲν ἐτόλμα δηλ. νὰ ἀτεινῆ τοὺς Τρῶας, διότι εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν Ἀχάτην πόσον σκαιῶς καὶ βαρβάρως προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς Τρῶας οἱ ὑπήκοοί της. Ἡ σύνταξις ἐλληνίζουσα, τὸ ἦθος τῆς Διδουῆς εὐγενές.

562. solvīte corde metum, ἀντὶ solvīte corda metu = ἀπαλλάξατε τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν φόβον = μὴ φοβεῖσθε.

563. res dura = rerum dura condicō, ἡ δεινὴ κατάστασις. regnī novītas = τὸ νέον βασίλειον. Ἡ δεινὴ κατάστασις προήρχετο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τοῦ ἀδελφοῦ Πυγμαλίωνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπὸ τὴν γεινιάσιν τοῦ νέου βασιλείου πρὸς πολεμίους λαούς. Οὕτως ἡ κατάστασις δικαιολογεῖ τὴν σκαιὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς Διδουῆς πρὸς τοὺς Τρῶας, δι' ἣν ὁμως ἡ Διδὼ αἰσχύνεται καὶ ἐκ τῆς αἰσχύνης καταβάλλει τὸ πρόσωπον. talīa molīri = τοιαῦτα νὰ μηχανῶμαι (πρὸς ἀσφάλειάν μου).

564. custōde, κεῖται περιληπτικῶς ἀντὶ custodibus.

565. Aeneādum, τῶν περὶ τὸν Αἰνεΐαν, δηλ. τῶν Τρῶων· ἑλληνικὸς τύπος τῆς γεν. πληθυντικῆς Αἰνεΐαδῶν. nescīat ὑποτ. τοῦ nescīo = δύναται νὰ ἀγνοῇ.

566. virtūtesque virosque = τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τοὺς ἄνδρας, πὸν ἔκαναν αὐτά. Παρήχησις διὰ τοῦ φθόγγου r. obtūsa τοῦ obtundo, -tūdi, -tūsum καὶ -tunsum, -ēre = τύπτω, ἀμβλύνω, homoobtūsus = ἀμβλὺς, μωρός, ἡλίθιος ἄνθρωπος.

567-568. adēo... tam κεῖνται ἀπολύτως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῆ πρότασις συμπερασματικὴ διὰ τοῦ ut, ἥτις ὁμως εὐκόλως δύναται νὰ ἐννοηθῆ ἀπὸ τὰ προηγούμενα (ut Troianōrum factā nesciāmus) nec tam aversus sol = nec tam in aversa caeli parte iungit, ζευγνύει, δηλ. ἐξευγμένους ἐλάυνει (iunctos ducit), ὅταν δηλ. κατὰ τὴν

ἀνατολὴν βαίνῃ διὰ τοῦ οὐρανοῦ. *Tyrīa ab urbe*, ἀπὸ τῆς Καρχηδό-
νος. Ἡ ἔννοια: Δὲν εἴμεθα τόσον ἀναίσθητοι εἰς τὰς συμφοράς σας
οὐδὲ κεῖται ἡ χώρα μας τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου, ἕξω
ἀπὸ τὰς οἰκουμένας χώρας, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰ κατορθώ-
ματά σας.

569. *Hesperīam*, τὴν Ἰταλίαν, ἣτις εἰς τὸν αὐτὸν στίχον καλεῖται
Saturnīa arva = Saturnīa tellus, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν θεὸν τῶν
Ἰταλῶν *Saturnum*, ὅστις ὕστερον ἐταυτίσθη πρὸς τὸν ἕλληνα Κρόνον.

570. *Egycis fines*, ποιητικῶς οὕτως ὀνομάζει τὴν Σικελίαν ἀπὸ
τὸ ὄρος Ἐρυκα, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης (*Venus Egy-
cīna*). *optātis = ἐκλέγετε*.

571. *auxilio*, ἀφαιρετικὴ συναπτεῖα μετὰ τοῦ *tutos opibus*, διὰ
τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων. *iuvabo*, μέλλων τοῦ *iuvo = βοηθῶ*.
ἡ πρότασις συνδέεται πρὸς τὸ *dimittam*, ἐν ᾧ χρονικῶς προηγείται.

572. *voltis et = εἰάν δὲ πάλιν θέλετε*. Ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις
voltis... considēre ἴσα δύναται πρὸς ὑποθετικὴν (*si voltis* κλπ.),
ἣς ἀπόδοσις εἶναι τό: *urbem... vestra est. mecum pariter =
mecum, simul mecum una = ὁμοῦ μετ' ἐμοῦ*.

573. *urbem quam statūo... est*, ἀντίστροφος ἔλξις. Πλήρης ἡ
φράσις ἔχει ᾧδε: *urbem quam statūo, (haec) vestra est. statūo =
ἰδρῶ. subdūcite navis = ἀνεκλύσατε τὰς ναῦς*.

574. *Tros Tyrūsque*, περιληπτικά = Τρῶες καὶ Τύριοι. *nullo
discrimīne = ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. mihi agētur = a me regētur,
tractābūtur, habēbūtur = θὰ διευθύνεται ὑπ' ἐμοῦ*.

575. *Noto compūlsus eodem*. Τὸ *Noto* ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ *vento*.
eodem, δηλ. *quo vos compūlsi estis. compūlsus = ὡσθεὶς = ὑπὸ
τοῦ αὐτοῦ ἀνέμου, ὑφ' οὗ σεῖς ἐώσθητε, ὡσθεὶς*.

576. *adforet = adēssēt* ἡ εὐχὴ δὲν εἶναι ἀνεκπλήρωτος ἐδῶ, ὡς
φανερόνουν τὰ ἐπόμενα. *certos = ἀνθρώπους πιστούς*.

578. *si errat = διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν πλανᾶται. si quibus
silvis quibus, ἀόριστος ἀντωνυμία = εἰάν κάπου εἰς τὰ δάση. Τὸ *ur-
bibus καθόλου περὶ πόλεων κατφικημένων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ
silvis*.*

BIBΛION II.

Στίχ. 13 — 20

13. *Fracti bello* = *a fessis bello* = καταπεπονημένοι ἐκ τοῦ πολέμου. *fatis* = *calamitatibus* = ὑπὸ τῶν συμφορῶν. *repulsi* = ἀποκρουσθέντες δηλ. ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκπορθήσουν τὴν Τροίαν. *ductores Danaum* (= *Danaorum*) = οἱ ἡγεμόνες τῶν Δαναῶν.

14. *tot annis* = τοσοῦτων ἐτῶν, ἦτοι δέκα. *labentibus annis*, ἀφαιρ. ἀπόλυτος, ἦτις δηλοῖ τὴν αἰτίαν καὶ κεῖται κατ' ἐνεσιῶτα καὶ οὐχὶ παρακ. (*lapsis*), διότι εἰσέτι οἱ Δαναοὶ κατεπονοῦντο εἰς τὰς πρὸς ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀποπείρας, τέλος δ' ἀπελίσαντες κατέφυγον εἰς δόλον.

15. *instar montis* = *ad montis magnitudinem* = εἰς τὸ μέγεθος ὄρους. *divina Palladis arte* = *arte deae Palladis* = μηχαναῖσι Παλλάδος (ὡς λέγει ὁ Εὐριπίδης ἐν Τρωάσιν), ἡ θεὰ τῆς σοφίας Παλλάς ἔκανε τὸ σχέδιον, κατεσκεύασε δ' ὁ Ἐπειὸς (Ὁμ. Α 493 ἵππον, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ).

16. *aedificant* = κατασκευάζουσι. Τοῦτο πλατύτερον ἐξηγεῖται διὰ τῶν *sectaque intexunt* (= *texunt abiete costas*). *secta abiete*, ἀφαιρ. τῆς ὕλης = ἐκ κεκομμένης ἐλάτης, ἦτοι ἀπὸ ἐλατίνας σανίδας. Τὸ *abiete* ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. *intexunt costas* = συναρμόττου τὰς πλευράς.

17. *votum*, παθητ. παρακ. ἀπαρεμφ., ὑπονοητέον τὸ *eum esse*; *simulant* = προσποιῶνται, ἦτοι λόγον ψευδῆ διαδίδουσι ὅτι οὗτος (ὁ ἵππος) ἀφιερῶθη τῇ Ἀθηνᾷ. *pro reditu* = ὑπὲρ (αἰσίας) ἐπανόδου. Τὸ ῥῆμα *vonēo*, *vonī*, *votum*, *-ēre* = εὐχομαι, ἀφιερῶνω, ἀνατίθημι. *fama* = *eius fama*, *eius voti fama* = ἡ φήμη περὶ τούτου τοῦ ἀναθήματος. *vagor* = πλανῶμαι. *huc* = ἐνταῦθα· ἐπεξηγεῖται ἀκριβέστερον διὰ τοῦ ἐν στίχ. 19 *caeco lateri* = ἐν τῷ σκοτεινῷ πλευρῷ.

18. *delēcta virum* (= *virorum*) *corpōra* = *delectos viros* = ἐκ-

λεκτοὺς ἄνδρας. sortīti = κληρώσαντες. furtim = λάθρα.

19. inclūdo = ἐγκλείω. penitus, διορίζει τὸ complent' complēo β' συζ. ὁμαλ. = πληρῶ' cavernas uterumque, ἐν διὰ δυοῖν. cavernas uteri = τὰ κοιλώματα τῆς κοιλίας (τοῦ ἔλπου). utērus -i, θηλ. = ἡ κοιλία.

20. armato milite, περιληπτικὸν ἀντὶ armātis militibus = ὀπλισμένων στρατιωτῶν.

Στίχ. 40 — 56

40. ibi, χρον. = τότε, ὅτε δηλ. εὐρίσκοντο ἐν ἀπορία τί νὰ πράξουν. ante omnes, ἐπιτείνει τὸ primus = πάντων πρώτιστος. magna comitānte caterva = μεγάλου ἀκολουθοῦντος πλήθους. Πολλοὶ ἀκολουθοῦν τὸν Λαοκόοντα, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Τρώων καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγχιόου. decurro, -cūcurri καὶ -curri, -cursum -ere = κατατρέχω, καταθέω, καταφέρομαι.

41. ardens, δηλ. ira = καιόμενος ὀργῆ. summa ab arce = ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως (Περγάμου), ἀπὸ ἐκεῖ ἠδύνατο νὰ κατοπτρεύσῃ τὴν παραλίαν καὶ τὴν θάλασσαν.

42. et procul, ἐννόησον τὸ dixit, ὅπερ παραλείπεται, ἵνα δειχθῆ τοῦ Λαοκόοντος ἡ σπουδὴ· παράλειψιν ἔχομεν καὶ εἰς τὴν ἐφεξῆς πρότασιν: quae insanīa (= ποία ἀφροσύνη), ὅπου ἐννοεῖται τὸ est. Αἱ παραλείψεις αὗται ὡς καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις ὑποδηλοῦν τὴν ταραχὴν τοῦ Λαοκόοντος.

43. avectos, παρακ. παθητ. ἀπαρεμφ. κατὰ παράλειψιν τοῦ esse. avectos (esse), ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ credītis, ὅτι ἀπέπλευσαν οἱ ἐχθροὶ πιστεύετε; ἡ ἐρώτησις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἔντονον ἀπαγόρευσιν: ne credīte = μὴ πιστεύετε. Τὸ ἀπαρέμφ. carēte (στίχ. 44) ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ putatis. carēo = στεροῦμαι. dolus -i = δόλος. sic notus Ulīxes? = οὕτω (= τόσον ὀλίγον) γνωστὸς (εἶναι) ὁ Ὀδυσσεύς;

45. hoc ligno = εἰς τοῦτο τὸ ξύλον, εἰς τοῦτον τὸν ξύλινον Ἴππον. occūllor = κρύπτομαι.

46. haec machīna = αὕτη ἡ μηχανή· ὁ ποιητὴς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους πολιορκητικὴν μηχανήν, ἣτις ὑπερεῖχε τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως, ἐξ ἧς ἠδύνατο οἱ ἐχθροὶ νὰ κατοπτρεύουν καὶ νὰ πηδοῦν κάτω εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἀπ' ἐκεῖ

εἰς τὴν πόλιν. fabricāta est = κατεσκευάσθη. inspectūra — ventūra, μέλλ. μετοχ. = μέλλουσα νὰ κατοπτεύσῃ καὶ μέλλουσα νὰ ἐπέλθῃ. urbī, δοτ. in urbem = ἐναντίον τῆς πόλεως.

48. alīquis = alius quis = ἄλλος τις. error - ōris, δόλος, ὅς εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην ἄγει.

49. et etiā = προσέειπε καὶ dona δηλ. τοῖς θεοῖς. Οὗτος ὁ στίχος παροιμιώδης.

50. valīdis ingentem virībus hastam, σημείωσον τὴν θέσιν τῶν ἐπιθέτων ἀντιστοίχως πρὸς τὰ οὐσιαστικά valīdis - virībus (παρήχησις) = magnis virībus. ingens hasta = ὑπερμέγεθες δόρυ. in latus, τοῦτο προσδιορίζεται ἀκριβέστερον διὰ τῶν in feri curvam comparīgibus alvum, ὃν ἡ σειρὰ ἔχει ᾧδε: in alvum feri (= equi) curvam compagibus (= curva compāge lignarum contextam) = εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου ἐκ τῆς κυρτῆς συναρμογῆς τῶν ξύλων κατασκευασθεῖσαν.

52. contorsit, τὸ ῥῆμα contorqueō -rsi -rtum -ēre = συστρέφω. τινάσσω. stetit = ἔστη ἐμπαγόν. utēro recūso = τῆς κοιλίας ἀνασεισθείσης. Τὸ ῥῆμα recuīto, -ussi, -ussum, -ēre. insōno, -ūi, -āre = ἐνηγῶ, ἀνηγῶ. insonuēre cavae = insonuēre quid cavum = κοῖλον ἤχησαν. Τὸ cavae ληπτέον ὡς κατηγορούμενον τοῦ cavernae (= τὰ κοιλώματα).

54. Ἡ τοῦ λόγου πλοκὴ ἔχει ᾧδε: si fata deum (=deorum) non laeva (=contraria) fuissent, si mens (δηλ. nostra) non laeva (=stulta = μωρὰ) fuisset. fata deum = ἡ βούλησις τῶν θεῶν, αἱ ἐκ τῶν θεῶν ἀνάγκαι, ὡς λέγει εἰς τὰς Φοινίσσας ὁ Εὐριπίδης.

55. impulērat, ὄριστ. ἀντὶ ὑποτακτ. impulīssēt, ἐπὶ ἀποδόσεως εἰς ὑπόθεσιν μὴ ἀληθῆ. foedāre = lacerāre = διασπᾶν καὶ διαλύειν τι τεχνικῶς κατεσκευασμένον, ὅπως ἐδῶ τὸν ἀφιερωμένον ἵππον.

56. manēres (καὶ τοῦ Πριάμου (σύ), ἡ ὑψηλὴ ἀκρόπολις, θὰ ἔμμενες) ἀποστρέφεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ λέγει ταῦτα (σχῆμα ἀποστροφῆς). Σημείωσον τὴν ἀλλαγὴν τοῦ προσώπου ἀποτόμως γενομένην μετὰ τὸ προσηγηθὲν Troiāque nunc stāret· ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ πολλὴν ἐνέχει περιπάθειαν.

Στίχ. 199 — 233

199. *Hic* = *tum aliud*, κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ = ἄλλο τι γεγώς. *maius* = μεῖζον. *multo*, συναπτόν τῷ *magis tremendum* = πολὺ περισσότερον φοβερόν.

200. *obicitur*, ἐνεστώσ τῷ *obicitor* (*ob-jacitor*) = προβάλλει, ἐμφανίζεται. *improvida* = *nilhil providentia*, *necopinantia* = οὐδὲν προβλέποντα, μὴ προσδοκῶντα.

201. *ductus sorte* = λαχὸν κλήρω = κληρωθεῖς· ἐκκληρώθη ἱερεὺς ὁ Λαοκόων, ἵνα τελέσῃ τὴν θυσίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Τρῶες ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἐξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν σωτηρίαν των. *Nertūno*, δοτ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος εἶχε καταπετρωθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, ὡς μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀποτρέψῃ διὰ τῶν ἱεραίων του τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἑλλήνων.

202. *taurum macto* = ταῦρον ἱερεύω, σφάττω, θυσιάζω. *sollēnis ad aras* = ἐπὶ τῶν νενομισμένων βωμῶν, δηλ. ἐφ' ὧν ἐτελοῦντο κατ' ἔτος αἱ νενομισμέναι θυσίαι.

203-204. *gemini... immensis orbibus angues* = δύο ὄφεις μὲ ὑπερμεγέθεις ἐλιγμούς· *per alta* = διὰ τοῦ πελάγους. Τὸ *alta* ὡς οὐσιαστ. λαμβάνει καὶ ἐπιθετ. διορισμὸν τὸ *tranquilla*. *tranquillus* = ἥσυχος, γαλήνιος, ἢ γαλήνιος θάλασσα κάμνει τοὺς ὄφεις νὰ φαίνωνται. *horresco*, *horruī*, -ēre = φρίττω. *refrens* = ἀναφέρων, διηγούμενος.

205. *incumbunt* = ἐπισκίπτουν. Τὸ ῥῆμα εἰκονίζει τὸ βάρος καὶ τὸν πελώριον ὄγκον τῶν ὄφεων. *pariter* = ἅμα, συγχρόνως, δι' ἴσης προσπαθείας· οἱ δράκοντες οὗτοι ἀποτελοῦν ζεῦγος σπεύδοντες οὕτως ἠνωμένοι.

206. *agrecta* = ἠνωρθωμένα (τὰ στήθη). *iubae* = οἱ λόφοι· ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστεύετο ὅτι φέρουν οἱ ὄφεις λόφον.

207. Τὸ ἐπίθετον *sanguinea* τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ *iubae* μεταφράζει τὸ παρ' Ὀμήρω (Ὀμηρ. Β 305) δράκων ἐπὶ νῶτα δαφηνός. *sup̄erant undas* = ὑπερέχουσι τῆς θαλάσσης. *pars cet̄era* = τὸ ἕτερον μέρος τοῦ σώματος.

208. *pone legit pontum* = ὄπισθεν ἐπιψαύει τῆς θαλάσσης. *sinuatque* = καὶ κολπώνει· κατὰ παράταξιν ἀντὶ μετοχῆς *sinuans*. *imensa terga* = τὰ ὑπερμεγέθη νῶτα. *volumīne* = δι' ἐλιγμῶν.

209. fit sonitus spumante salo, σημειώσον τὴν παρήχσιν = γίνεται βοή, ἤχος, πάταγος, ἀπὸ τὸ ἀφρίζον σάλευμα (τῆς θαλάσσης). Ἡ προσέγγισις τῶν ὄψεων γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ τὸν ἀκουόμενον πάταγον. arva = λίθρα.

210. ardentisque oculos suffecti sanguine et igni = τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ὑφαίμους καὶ πυρώδεις. suffectio = ὑποκάτω τίθημι τι. oculos suffecti. Ἡ σύνταξις αἰτιατ. (oculos) μετὰ ῥήματος παθητ. μέσης διαθέσεως (suffecti) εἶναι ἑλληνίζουσα.

211. lambebant = ἔλειχον (οἱ ὄφεις). sibila ora = τὰ συρίττοντα στόματα. linguis vibrantibus = διὰ τῶν ταχέως παλλομένων γλωσσῶν. Σημειώσον τὴν ἠχητικὴν τοῦ στίχου.

212. diffugimus = φεύγομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκορπιζόμεθα. exsanguis = ὠχροὶ ἐκ τοῦ φόβου. pallidi (= κίτρινοι, ὠχροὶ). semianimi (= ἡμιθανεῖς). Τὸ exsanguis τίθεται ἐπὶ τῶν μεγάλῳ φόβῳ κατεχομένων. visu = ἀφαιρ. τῆς αἰτίας, ἐκ τῆς θέας, ἐπὶ τῇ θέᾳ. agmine certo = πορεία σταθερᾷ (τεινούση εἰς βέβαιον σκοπόν).

214. serpens uterque amplexus = ἑκάτερος τῶν ὄψεων περιβαλὼν. patrum corpora = natos = τοὺς παῖδας, τοὺς υἱούς.

215. implicat = περιελίσσεται. Τὸ implicare εἶναι ἴδιον ἐπὶ τῶν ὄψεων. miseros artus = miserorum artus = τῶν δυστυχῶν τὰ μέλη. depascitur = ἐπινέμεται, κατεσθίει, ἀντὶ τοῦ mordet (δάκνει). Τὸ depasci λέγεται ἐπὶ τοῦ καταβροχθίζοντος ἢ κατασπαράττοντος. Οἱ ποιηταὶ λέγουν καὶ morsu lacerare, consumere.

216. ipsum = αὐτὸν δὲ (τὸν πατέρα), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς υἱούς. post = ἔπειτα. auxilio dot. τοῦ σκοποῦ = πρὸς βοήθειαν. subeuntem = ἐρχόμενον.

217. corrigio = συναρπάζω. spira -ae = σπεῖρα. ligo = δένω, περιβάλλω.

218. medium = medium corpus bis collo squamea terga? τὸ ἐξῆς τῶν λέξεων: bis circumdati collo squamea terga = δις περιβαλόντες τῷ τραχήλῳ (τοῦ Λαοκόοντος) τὰ φολιδωτὰ νῶτα. Ἐν τῷ circum terga dati ἔγινε τμησις. Τὸ collo dot. εἰς τὸ circumdati.

219. superant capite, δηλ. suo, ὑπερέχουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν· capite· περιληπτικὸς ἐνικός· ὁ ἐνικός capite ἀντὶ capitibus δηλοῖ ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν δύο ὄψεων οὕτω πλησίον ἀλλήλων ἦσαν, ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς μία. Τοσοῦτον μεγάλοι ἦσαν οἱ ὄφεις ὥστε δις

περιζώσαντες τὴν ὄσφυν τοῦ ἀνδρὸς (bis medium amplexi), δις δὲ καὶ τὸν τράχηλον, ὑπερεῖχον ἔτι.

220-222. simul . . . simul = ἅμα μὲν . . . ἅμα δέ. divello = διαρρηγνύω. divello, -elli, -ūlsum -ēre = διασχίζω, διαλύω, διασπῶ, διαρρηγνύω. tendo = προσπαθῶ. tendo, tetendi, tensum καὶ tentum, -ēre = τείνω, ἐντείνω, σπεύδω, προσπαθῶ. nodos = τὰ δεσμά, ἃ ἐν στίχ. 217 ὠνόμασε spiras. perfūsus = κατακεχυμένος, βεβαμμένος. vittas = τὰ στέμματα = ἔχων βεβαμμένα τὰ στέμματα. sanīe atroque venēno = σιάλω καὶ μέλανι (= θανατηφόρῳ) ἰψ̄ (τῶν ὄψεων)· ἰχώρ ἀπέρρεεν ἀπὸ τὰ δῆγματα τῶν ὄψεων, ὥστε καὶ τὰ στέμματα τὰ ἱερατικά διαβρέχοντο.

223. qualis mugītus, ἐννόησον tollit, taurus cum fugit· πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀρμόζει καὶ ὁ σπονδειακὸς ὀρθμὸς τοῦ στίχου, πρβλ. Ἰλ.Υ 4031 αὐτάρ ὁ θυμὸν ἤρυγεν, ὡς ὅτε ταῦρος ἤρυγεν. saucīus = τετραυματισμένος.

224. et . . . excussit, παρατακτικὴ σύνταξις ἀντὶ τῆς καθ' ὑπόταξιν. excussa incerta secūri = ἐκτινάξας τὸν ἀστοχήσαντα πέλεκυν. Σημείωσον ὅτι αἱ κραυγαὶ τοῦ Λαοκ. δὲν παραβάλλονται πρὸς τοὺς μυκηθμοὺς οἰουδήποτε ταύρου, ἀλλὰ τοῦ προωρισμένου πρὸς θυσίαν, διὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Κακὸς οἰωνὸς ἦτο ἂν τὸ θῦμα διέφευγεν ἐκ τοῦ βωμοῦ ἢ ἂν πληττόμενον ἐμυκάτο. Ὁ μῦθος τοῦ Λαοκόοντος ἔγινε περίφημος ἀπὸ ὠραίων γλυπτικῶν σύμπλεγμα παριστῶν τὸν ἀγῶνα τῶν τριῶν θυμάτων πρὸς τοὺς ὄφεις, ἀνευρεθὲν τῷ 1506 ἐν Ρώμῃ καὶ κατατεθὲν ἐν τῷ Βατικανῷ. Ὡς ἰδέα καὶ ἐκτέλεισις εἶναι τοῦτο ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἔργον ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου εἰς τοὺς ἐκ Ρόδου Ἀγήσανδρον, Πολύδωρον καὶ Ἀθηνόδωρον. Ζήτημα ὅμως εἶναι ἂν οἱ καλλιτέχνη οὗτοι ἔζησαν πρὸ ἢ μετὰ τὸν Βεργίλιον καὶ ἂν ἐπομένως εἶχον ὑπ' ὄψει τὴν περιγραφὴν τῆς Αἰνειάδος. Ἡ διαφορὰ δὲ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου τοῦ Λ. καὶ τῶν τέκνων του καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς παραστάσεως εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, λογοτέχνου καὶ κριτικοῦ Λέσσιγκ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαοκόων ἢ περὶ τῶν ὀρίων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιήσεως», ὅπερ μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Α. Προβελέγγιου ἐξεδόθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ.

225. at = autem = δέ. delūbra ad summa = πρὸς τὸν ναὸν (τῆς Ἀθηνᾶς), ὅστις ἔκειτο ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐν πόλει ἄκρῃ, ὡς λέγει

ὁ Ὅμηρος (αἰ δ' ὅτε νηὸν ἴκανον Ἀθήνης ἐν πόλει ἄκρη. Ἦλ. Ζ 297). lapsu, ἀφαιρ. τοῦ lapsus = ὀλίσθησις· lapsu diffugiunt = labuntur, serpunt, δηλοῦνται τὸ εἶδος τῆς κινήσεως τὸ ἰδιάζον εἰς τοὺς ὄφεις.

226. Saevae = irātae. Tritōnis-Ἰδιδίς, ἡ Τριτωνίς, Τριτογένεια Ἀθηνᾶ.

227. deae, δηλ. τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Γνωστὸν εἶναι πῶς εἰκονίζετο ἡ Ἀθηνᾶ. teguntur, ῥῆμα μέσον αὐτοπαθές = tegunt se.

228. tremefacta pectorā = τρέμοντα (ἐξ ἰερού φόβου) στήθη. Ἀρχικῶς ἦτο ἀπλοῦς φόβος· τώρα ἐπακολουθεῖ συναίσθημα ἰσχυρότερον, τὸ τοῦ ἰερού τρόμου (pavor ravor), ἀφ' οὗ οἱ Τρώες κατενόησαν ὅτι οἱ δράκοντες ἐκείνοι εἶχον πεμφθῆ ὑπὸ τῆς ὠργισμένης Ἀθηνᾶς.

229. insinuat, ἀνευ τοῦ se = εἰσδύεται, ὑπεισέρχεται. cunctis, πῶσις δοτική. expendisse scelus = poenas scelēris persolvisse = ὅτι ἔδωκε δίκην ἀσεβείας. Scelus εἶναι ἡ πρὸς τὸν ἵππον, δῶρον τῆς Ἀθηνᾶς, ἀσέβεια τοῦ Λαοκόοντος. merentem = ἄξιον ὄντα (τῆς ποιῆς)· ἐπαξίως.

230-231. qui laeserit... intorsērit. Αἱ ἀναφορικαὶ αὐτὰ προτάσεις εἶναι αἰτιολογικαί: ὅς (διότι οὗτος) ἐλυμήνατο... καὶ ἐτίναξεν. sacrum robur = equum sacrum e robore factum, δηλ. τὸν Δούρειον ἵππον, ὅστις ὡς ἀφιερωμένος τῇ θεᾷ λέγεται sacer. cuspidē = τῇ αἰχμῆ-tergo, δοτικὴ ἀντὶ τοῦ corpori ἢ lateri = in corpus, in latus.

232. ducendum... oranda, ἐνν. esse, γερονδιῖβα ἐκ τοῦ conclamant ἐξαριτώμενα. Τὸ oranda = exoranda, placanda· ad sedes, δηλ. deae, ἦτοι templum. simulacrum = τὸ εἶδωλον. conclamant = omnes uno ore clamant = βοῶσιν, οἱ πρὶν διάφορα φρονοῦντες νῦν μιᾷ φωνῇ κραυγάζουν ὅτι πρέπει νὰ ἐξιλεώσουν τὴν θεάν.

Στίχ. 268 — 297

268. prima quies = primus somnus = ὁ πρῶτος ὕπνος. mortaliūbus aegris = δειλοῖς βροτοῖς (Ὅμηρος), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μάκαρας θεούς.

269. incipit, τοῦ incipitō = ἀρχίζει. dono, ἀφαιρ. δογ. divinum = deorum. serpit = ἔρπει. Τὸ ῥῆμα serpo λέγεται ἐπὶ ἐρπετῶν καὶ ὕπνου λεληθότως εἰς τὰ μέλη κεχυμένου· serpo, -psi, -ptum, -ēre = ἔρπω, ὀλισθαίνω, βραδέως κινῶμαι.

270. ecce = ἰδοῦ.

270-272. Ἡ σειρά τοῦ λόγου ἔχει ᾧδε: *maestissimus Hector, raptatus bigis* (διὰ τῆς ξυνωρίδος τοῦ Ἀχιλλέως) *aterque cruento pulvĕre perque pedes traiectus lora tumentes, ut quondam visus est adesse mihi largosque effundĕre fletus.* Εἰς τὴν πρότασιν *ut quondam* θὰ ἐνοηθῆ ἄλιν: *visus erat raptatus* = ὡς ποτε τὸν εἶδον ἔλκυσθέντα.

273. *traiectus lora*, ἡ σύνταξις ἑλληγίζουσα ἀντὶ τοῦ *traiectis per pedes tumentes loris* ἢ *habens per pedes tumentes lora traiecta.* Ὁ ποιητὴς λέγων *pedes tumentes* (οἰδαλέους) ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Ἀχιλ. εἴλκυσε τὸν Ἔκτορα ἔτι ζῶντα προσδέσας εἰς τὸ ἄρμα. Ἐὰν ὁ Ἔκτωρ ἦτο νεκρός, ὡς λέγει ὁ Ὀμηρος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνουιν οἱ πόδες τοῦ οἰδαλέου.

274. *hei mihi* = ἰὼ μοι ἀνακράζει παραβάλλων τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν παροῦσαν κατάστασιν. *quantum mutatus ab illo* = quantum diversus ab illo, *mutatione facta* = πόσον διάφορος ἐκείνου, μεταβολῆς γενομένης.

275. *qui* = *qualis* = οἶος. *redit*, ἐνεσιῶς τοῦ *redĕo*. ὁ ἐνεσιῶς εἶναι ἱστορικὸς εἰς πρότασιν ἀναφορ. ἵνα δηλωθῆ παρελθὸν γεγονός, οὗ ἢ μνήμη διατηρεῖται ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν ψυχὴν. *exuvĭae - arum* = τὰ σκῦλα. *exuvĭas indūtus Achilli* = ἐνδεδυμένος τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ταῦτα ἐσληθήσαν ἀπὸ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου.

276. *puppibus*, *δοτ.* = *in puppes*. Τὸν παρὰ τὰς ναῦς ἀγῶνα τῶν Ἀχαιῶν περιγράφει ὁ Ὀμηρος ἐν Ἰλ. Ρ, πρβλ. καὶ Π 122 τοῖ δ' ἔμβαλον ἀκάματον πῦρ νηὶ θοῇ. Ἔκτωρ δὲ πρῦμνης νεὸς ἤψατο ποντοπόροιο· ὅτε νῆας ἐνέπρησε πυρὶ κηλέφ.

277-279. *squalentem barbam gerens*, ἐπεξηγεῖ τὸ *quantum mutatus*. Σημειώσον τὴν ἐναλλαγὴν εἰκόνων δόξης καὶ ἀθλιότητος τοῦ Ἔκτορος. *squalĕo* = αὐχμῶ. *barba - ae* = γένειον, πώγων. *squalens barba* = αὐχμηρὸν γένειον. *concrĕtos sanguĭne crines* = πηκτὴν αἵματι τὴν κόμην. *volpĕrā* = τὰ τραύματα, ἃ ἔλαβεν ὁ Ἔκτωρ συρόμενος περὶ τὰ τείχη Ὀμ. Χ 369 οὐδ' ἄρα οἱ τις ἀνουτηγί γε παρέστη καὶ 375 ὡς ἄρα τις εἴπεσκε καὶ οὐτήσασκε παρασιάς. *ultro*, σύναψον πρὸς τὸ *compellare*, ἐδόκουν (*vidĕbar*, δηλ. *mihi*) πρότερος προσαγορεύειν. *ultro*, ἐπίρρ. = αὐτοθελεί, ἐκουσίως. *flens ipse* = κλαίων καὶ ἐγὼ αὐτός, ὅπως δηλ. ὁ Ἔκτωρ. (271 *effundĕre fletus*). *exprĕmo* = ἐξάγω.

281. *lux* = *salus*, ὡς ὁ Ὀμηρος τὴν σωτηρίαν λέγει φῶς. *Teu - crum* = *Teucrorum* = Τρώων.

283. *expectāte*, κλητικὴ καθ' ἔλξιν πρὸς τὴν κλητικὴν *Hector* ἀντὶ ὀνομαστ. *expectātus*.

285. *ut* = πῶς (μὲ τί συναίσθημα ἀνάμεικτον ἀπὸ χαρὰν καὶ λύπην). *aspicimus te* = σὲ παρατηροῦμεν. *defessi* (*cladibus*) = ἀποκαμόντες ἀπὸ τὰς συμφορὰς.

286. *foedo* = αἰσχύνω τι, *λωβῶμαί τι*. *ille nihil*, ἔνν. *respondet. nec me... morātur* = οὐδὲ κατέχει με ἐρωτῶντα μάταια (*vana quarentem*), δηλ. δὲν δίδει προσοχὴν εἰς τὰς ματαίας ἐρωτήσεις μου.

289. *fuge* = φεῦγε. Ὁ Οὐεργίλιος παριστῶν τὸν Ἑκτορα προτρέποντα τὸν Αἰνεΐαν νὰ φύγη ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν φυγὴν τούτου. *eripe te* = ἐξάρπασον σεαυτόν. *his flammis λέγων* δεικνύει μὲ τὸν δάκτυλον τὰς φλόγας.

290. *rui alto a culmine*· ὁ Ὀμηρος λέγει: ὄλετο πᾶσα κατ' ἄκρης Ἴλιος αἰπεινή.

291. *Sat... datum*, ἀρκετὰ ἐπράχθησαν, ἀρκετοὶ ἀγῶνες ἔγιναν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Πριάμου.

292. *hac* = τῆδε = τῇ ἐμῇ. *etiam* = βεβαίως.

293. *sacra*, ἔνν. τὸ *sua* ἀπὸ τὸ ἐπόμενον *suos*. *sacra* δὲ εἶναι τὰ ἐν σίχ. 296-297 ἀναφερόμενα. *vittas* (στέμματα). *Vestam* = τὴν Ἑστίαν. *ignem* (τὸ πῦρ). *Penates* εἶναι οἱ *Penātes puplīci*, οἱ Ἑφέστιοι θεοί, προστάται τῆς ὅλης πόλεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς *Penates privātos* (*domesticos*), τοὺς προστάτας παντὸς οἴκου. Ρωμαϊκὰ νομίσματα εἰκονίζουσαν Ἑστίαν, κρατοῦσαν τὸ Τρωϊκὸν Παλλάδιον.

294. *comites fatorum* = ἀκολούθους τῶν πεπρωμένων, τῶν περιπετειῶν καὶ περιπλανήσεων, πὺν ὄρισεν εἰς σὲ ἢ εἰμαρμένη, *quae* (*moenia*) *ponto pererrato*.

295. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου ἔχει ὧδε: *quae* (*moenia*) *ponto pererrato statūes magna*. *ponto pererrato* = κατόπιν μακρῶν ἐν τῷ πόντῳ περιπλανήσεων. *statūo* = ἰδρύω. *magna* = ἔνδοξα.

296. *sic ait et... effert* = ταῦτα λέγει καὶ ἐξάγει· ἡ σύνταξις κατὰ παράταξιν ἀντί: ταῦτα λέγων ἐξάγει.

297. *effert*, κατὰ βραχυλογίαν εἰρημένον ἀντὶ τοῦ: *per somnum mihi, videtur efferre*.

Ἡ λατρεία τῆς Ἑστίας ἀπῆτει στέμματα (*vittas*) καὶ πῦρ αἰώνιον (*ignem aeternum*). Τὸ ἄσβεστον πῦρ ἦν σύμβολον τῆς αἰωνιότητος τῆς πόλεως. *adytis penetralibus* = ἐκ τῶν ἐνδομύχων ἀδύτων.

Τὸ penetratibus εἶναι ἐπίθετον. Ἄδυστα ἐλέγετο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ὅπου οὐδεὶς ἄλλος ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ πλὴν τοῦ ἱερέως.

Στίχ. 402 — 428

402. heu! nihil invītis fas quemquam fidēre divīs. invītis divīs (= deīs), δοτ. εἰς τὸ fidere = πιστεύειν. Τὸ invītis = inimicis fas, ἔνν. est = φεῦ! οὐδεμίαν πρόπον εἶναι νὰ ἔχῃ τις πίστιν εἰς τοὺς δυσμενεῖς θεοὺς. Ταῦτα λέγονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγουμένως λεχθὲν ὅτι ἡ τύχη τὸ πρῶτον ἐφάνη εὐμενῆς εἰς τοὺς Τρῶας (adspīrat fortuna primo labōri).

403. ecce trahebatur. Ταῦτα φανερόνουν τὴν αἰτίαν τῆς προηγουμένης ἐπιφωνήσεως. passis crinibus = λυσίκομος. passis' παθητ. μετοχή. Τὸ ῥῆμα pando, οὗ οἱ χρόνοι: pando, pandi, pansum καὶ passum, -ēre = ἀναπετάννυμι' crinibus passis = με ἀνειμένην, λυτήν, διερριμμένην τὴν κόμην.

404. a templo adytisque = ab adytis templi Minervae = ἀπὸ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰς τοῦτον εἶχε καταφύγει ἡ Κασσάνδρα, ἡ κόρη τοῦ Πριάμου, ἣν Ἄϊας ὁ Ὀϊλέως ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἧς ἦτο ἱέρεια, ἠτίμασε, δι' ὃ καὶ ἐτιμωρήθη κατακεραυνωθείς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πελάγει.

405. tendens lumīna = ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς. ardentīa λέγονται τὰ lumīna διὰ τὸ ἄλλος, τὴν αἰδῶ καὶ τὸν ἀπελιτισμὸν της, ἐπειδὴ οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε βοήθειας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ frustra (μάτην). Σημείωσον τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ lumīna.

406. arcēbant = coercebant, continebant = συνεῖχον.

407. hanc speciem = τοῦτο τὸ θέαμα (τῆς μνηστῆς δηλ. δεσμίας ἀπαγομένης ἀνὰ τὴν πόλιν). tulit = pertulit = ὑπέμεινεν. furiāta mente = ὁ ἔχων μαινομένην (ἐκ τοῦ ἔρωτος) τὴν ψυχὴν. Coroebus = Κόροιβος, υἱὸς τοῦ Μύγδονος, βασιλέως τῆς Φρυγίας, σταλεῖς ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς βοήθειαν τῶν Τρῶων.

408. periturus = ἀπολούμενος, ἀποθανούμενος. Ἡ μετοχὴ ἠδύνατο νὰ συμφωνήσῃ κατὰ πτώσιν καὶ μετὰ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος iniecit, τὸ sese.

409. densis armis, δοτ. = in densa arma, δηλ. hostium (incurrīmus).

410. delūbri = τοῦ ναοῦ (τῆς Ἀθηνᾶς).

411. telis nostrorum obruimur = κατακαλυπτόμεθα ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν ἡμετέρων· τοῦτο ἦτο τραγικὸν ἐπακολούθημα τοῦ τεχνάσματος τοῦ Κοροΐβου, ὅστις εἶχε συμβουλεύσει τοὺς Τρῶας νὰ ἐνδυθοῦν ὄπλα ἑλληνικά. Τὸ φωνῆεν τῆς ληγούσης εἰς τὸ obruimur λαμβάνεται ὡς μακρὸν εἰς τὴν τομήν. miserissima caedes = οἰκτίστη σφαγή, διότι οἰκεῖοι ὑπὸ οἰκείων ἐφρονεύντο.

412. facite... errōre, ἀφαιρετ. τοῦ αἰτίου. Τὸ facie = specie, forma.

313. tum = εἶτα δέ, μετὰ τὸ ἐν σίχῳ 410 primum. gemītu atque ereptae virgīnis ira = cum gemērent atque ob ereptam virgīnem irascerentur.

414. undique· συναπτόεν τῶ collecti καὶ οὐχὶ τῶ invādunt. collecti = ἀθροισθέντες. Κατ' ἀρχὰς εἶχον διασκορπισθῆ ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐπιπεσόντος κατ' αὐτῶν μὲ πυκνάς μάζας στρατοῦ τοῦ Αἰνείου.

414. Aīax = Αἴας ὁ Ὀϊλέως.

416. rupto turbine = cum turbo se prorūpit = ὅταν θύελλα ἐκραγῆ. Ἡ παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἰλ. Π, 765 ὡς δ' εὐρός τε Νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλοιν... ὡς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες δῆουν. adversi = ἐναντίοι.

417. laetus Eōis Eurus equis = ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοῖς ἠφίοις ἵπποις. Εἶσι λέγονται οἱ ἵπποι διότι ὁ εὐρός πνέει ἐξ ἀνατολῶν. equi εἶναι ἀντὶ τοῦ curru, διότι κατὰ τοὺς ποιητὰς οἱ ἄνεμοι ὀχοῦνται ἐπὶ ξυνορίδος, ὡς καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς.

418. strīdunt, ἀρχαϊκώτερος τύπος ἀντὶ τοῦ strident. Σημείωσον τὴν ἐν τῶ σίχῳ παρήχησιν διὰ τοῦ φθόγγου s.

419. Nerēus = ὁ Νηρεΐς. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς, ἐνδοξότατος μετὰ τὸν Ποσειδῶνα θαλάσσιος θεός· εἶχε καὶ μαντικὴν δύναμιν, προφητεύσας τὴν κατὰ τῆς τρoίας στρατείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ δεινὰ τῶν Τρῶων· ἡ τρoίαινα σύμβολον τοῦ Ποσειδῶνος ἀποδίδεται ἐναυθὰ εἰς τὸν Νηρέα.

420. si quos = quoscumque ὅπως καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τὸ εἴ τις τίθεται ἀντὶ τοῦ ὅστις. obscūra nocte per umbram = per umbram obscūrae noctis.

421. fudīmus = διεσκορπίσαμεν. insidīis = dolo.

422. appārent = ἐπιφαίνονται. primi, πρβλ. σίχ. 412. mentīta, ἀνήκει καὶ εἰς τὸ clīpēos = ἀναγνωρίζουν (= agnōscunt) τὰς ἀπατη-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ἀπαιτηλὰ ὄπλα, τ.ἔ. ὅτι οἱ φέροντες αὐτὰ δὲν ἦσαν Ἕλληνες.

423. atque ora . . . signant. Τὸ ora = linguam, τὸ δὲ signare ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ σημειοῦσθαι καὶ τεκμαίρεσθαι. Ἡ ἔννοια: καὶ ἐκ τῆς προφορᾶς (sono) τεκμαίρονται τὸ διάφορον τῆς γλώσσης (ora discordia). Παρ' Ὀμήρῳ οὐδεμία διάκρισις γλώσσης γίνεται μεταξύ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων.

424. Pīcet ἐκ τοῦ ire - licet' ire licet = ἀπιένα ἔξεστι. Σημ. πρῶτον ἀπιθι καὶ ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τοῦ κήρυκος κηρύττοντος τὴν διάλυσιν τοῦ δικαστηρίου· ὑπὸ τῶν ποιητῶν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος λέγεται ἐπὶ πράξεων, αἱ ὁποῖαι ταχέως πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ πάραυτα. numero = multitudīne = ὑπὸ τοῦ πλήθους. obruimur = κατακλυζόμεθα. obrūo - uī, -ūtum, -ēre = καταχώννυμι, κατακλύζω.

425. Penelēi, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. Ὁ ἔδῳ Πηνέλεως εἶναι διάφορος τοῦ ἐν Ἰλ. Β 494 Πηνέλεω, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βοιωτῶν. Ὁ ποιητὴς ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δηλώσῃ ἕτερον πρόσωπον πλαστόν, divina ad aram, δηλ. ἐν τῷ προνάῳ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς.

426. iustissimus unus. Τὸ unus ἐπιτείνει τὸ ὑπερθετικόν = ὁ δικαιοτάτος πάντων τῶν Τρώων.

427. servantissimus aequi = ὁ μάλιστα τὸ δίκαιον ἐμπεδῶν. Διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην δὲν ἔπρεπε νὰ φονευθῆ, ἀλλά...

428. Dis aliter visum = τοῖς θεοῖς ἄλλως ἔδοξεν. Πρβλ. τὸ ἐν Ὀδυσ. α 234 νῦν δ' ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ κακὰ μητιώοντες.

Στίχ. 506 — 558

506. forsitan... requiras = ἴσως ἤθελες ἐρωτήσῃ. Τὸ forsitan = fors sit an' forsitan = fortasse = ἴσως. Ἐκ τοῦ requiras ἐξαργατᾶται ἡ ἐρώτησις quae fuerint fata κλπ.

507. urbis casum = urbis interitum = τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως.

508. medium, κατηγορούμενον· καὶ τὸν ἐχθρὸν μέσον, ἦτοι καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ μέσῳ.

509 - 510. Τὸ ἐξῆς τῶν λέξεων Senīor (= senex), nequīquam circumdat trementibus aevo humeris (δοτικῆ) arma (τὸν θώρακα). diu desueta (τὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀσυνήθη).

511. cingitur = περιζώννυται, μέσ. αὐτοπαθὲς = cingitse συνψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τάσεται ἄφαιρ. ἀλλὰ καὶ αἰτ. κατὰ ζῆλον ἑλληνικόν, ὡς ἐνταῦθα. *inutile*, δύναται νὰ ληφθῆ ὡς ἐπίρρημα πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. τὰ ὄμηρ. βέλος, ἄλιον, μακίδιον.

512. *aedibus in mediis* = ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς οἰκίας αὐτῆ, τῇ ἀντιστοιχοῦσῃ πρὸς τὸ περιστύλιον τῆς ἑλληνικῆς οἰκίας. *nudo sub aetheris axe* = *sub polo, sub caelo* = ἐν τῷ ὑπαίθρῳ.

514. *arae* = *in aram* — *umbra*, ἄφαιρ. ὄργανικῆ = τῇ σκιᾷ.

515. *altariā circum*, ἀναστροφὴ τῆς προθέσεως, *circum altariā* = *circum aram*.

516. *praecipites* = *se praecipitantes* = καταφερόμενοι (ἀπὸ τοῦ αἰθέρος), ἵνα ἀποφύγουν τὴν καταγίδα.

517. *condensae* = κατάπυκνοι ἐκ τρόμου. *sedebant*, ἐκάθηnton δηλ. ἱκετεύουσαι, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱκετῶν.

519. *quae mens tam dira* = τίς οὕτως ἀπαίσιος λογισμός. *impulit* = ὤθησε· συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφ. (*cingi*).

521. *non tempus eget* = ὁ καιρὸς οὐ δεῖται, δὲν ἀπαιτεῖ. Τὰ *Tali auxilio nec defensoribus istis* συναποτελοῦν μίαν ἔννοιαν, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸ *telis* (520). *defensoribus istis* = *armis istis*, ὅθεν ἢ ὅλη φράσις ἰσοδυναμεῖ τῇ *auxilio istorum armorum* = ὁ καιρὸς δὲν ἀπαιτεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ὀπλῶν τούτων (τὰ ὅποια δηλ. σὺ φορεῖς).

522. *non*, δηλ. *egēret si ipse* κλπ. = ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἀπῆτει τὰ ὄπλα ταῦτα, οὐδὲ ἐὰν ἦτο νῦν παρὼν αὐτὸς ὁ Ἔκτωρ.

523. *huc tandem concedo* = ἐνταῦθα (ὅπου δηλ. εἶμαι ἐγὼ) τέλος πρόσελθε. *haec ara tuebitur omnes* = ὁ βωμὸς ὅδε θὰ διασώσῃ πάντας. Οἱ ἐπὶ βωμοῦ καθεζόμενοι ἱκέται ἦσαν ἀπαραβίαστοι. Πρβλ. Αἰσχ. ἐν Ἰκέτ. 176 κρείσσον δὲ πύργου βωμός, ἄρρηκτον σάκος.

526. *Pyrrhi de caede* = διέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Πύρρου (τοῦ Νεοπτολέμου), ὅστις ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν θανάσιμον τραῦμα. Ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου Πολίτης μνημονεύεται πολλαχοῦ εἰς τὴν Ἰλιάδα.

527. *per tela, per hostes*, ἀμ φόνον, ἀν νέκυας Ὅμηρος ἐν Κ 298. Τὸ ἀσύνδετον δηλοῖ τὴν ταχείαν φυγὴν τοῦ Πολίτου.

528. *porticibus longis*, ἄφαιρ. τοπικῆ = διὰ τῶν ἐπιμήκων στοῶν, δηλ. τοῦ περιστυλίου. *vacua atria* = τοὺς ἐρήμους θαλάμους τοῦ ἀτρῖου. *lustrat* = περιέρχεται ζητῶν καταφύγιον.

529. *infesto vulnere insequitur* = καταδιώκει δι' ὄπλου, δι' οὗ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θέλει νὰ τὸν πληγώσῃ. iam iamque = καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.
 manu tenet = εἶναι ἔτοιμος διὰ τῆς χειρὸς νὰ συλλάβῃ.

530. premit hasta = ἐπίκειται τῷ δόρατι.

531. parentum, δηλ. τοῦ πατρὸς Πριάμου καὶ τῆς μητρὸς Ἑκάβης, οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. concidit = κατέπεσεν, ἔνεκα δηλ. τοῦ τραύματος, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν.

534. in mediā morte = in ipso mortis pericūlo, non abstinuit = non continuit sese = οὐ συνέσχευεν ἑαυτὸν = δὲν συνεκρατήθη. nec voci iraeque repercit, ἐπεξήγ. τοῦ non abstinuit.

535. at = ἀλλὰ· δηλοῖ σφοδρὰν ταραχὴν τῆς ψυχῆς, ὅτε τις ἢ εὐχεται τιμὴ ἀγαθὰ ἢ καταρᾶται δεινά. tibi, ἡ δοτικὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ persolvant καὶ reddant. ausis, εἶναι οὐσιαστικόν.

536. pietas = iustitia = συναίσθημα οἴκτου, δικαιοσύνης. quae talia curet = ut talia curet.

537. grates = gratias et praemia = βραβεῖα. Ταῦτα λέγονται εἰρωνικῶς ἀντὶ τοῦ poenae.

538. cernere, ἐξαργαῖται ἐκ τοῦ fecisti καθ' ἑλληνικὴν σύνταξιν ἀντὶ τοῦ fecisti me ut cernerem = ἐποίησάς με ἰδεῖν.

539. foedasti voltus, μαιίνεται ὁ ὄρων φονευθέντα. funere, δηλ. fili = διὰ τοῦ πτώματος τοῦ υἱοῦ.

540. satum (esse) = natum esse. ἐξαργαῖται ἐκ τοῦ mentiris = ψευδῶς λέγεις ὅτι ἐγεννήθης.

541. in hoste Priamo = πρὸς τὸν ἐχθρὸν Πριάμον. iura fidemque supplicis erubuit = ἠδέσθη τὰ δίκαια καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἰκέτου. erubuit, παρακ. τοῦ erubescō, erubui, -ere = ἐρυθριῶ, ἐρυθραίνομαι, αἰσχύνομαι. iura = τὰ δίκαια, ἃ ἔχει ὁ ἰκέτης καὶ ὧν ἐφορεῖται Ζεὺς ὁ ἰκέσιος. fides δὲ ἡ τῷ ἰκέτῃ ὀφειλομένη καὶ παρεχομένη πίστις.

542. sepulcro, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς ταφὴν. corpus... Hectorem = corpus Hectōris.

544. Τὸ δόρυ καλεῖται imbellē καὶ ἐρρίφθη sine ictu, χωρὶς δηλ. νὰ πληγωθῇ ὁ καθ' οὗ ἐρρίφθη τὸ βέλος, διότι ὁ τοῦτο βαλὼν Πριάμος εἶναι senior. Τὸ sine ictu εἶναι τὸ παρ' Ἑλλήσιν: ἄλιον.

545. rauco aere repulsum, δηλ. est, τὸ δόρυ ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὴν χαλκῆν ἀσπίδα τοῦ Πύρρου, ἥτις ἐκ τοῦ πλήγματος βραγχώδη ἦχον ἔδωκεν.

546. summo umbōne = ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀμφαλοῦ. Τὸ δόρυ

ἐμπαγὲν ἔσθη ἐξηρητημένον ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς ἀσπίδος χωρὶς νὰ διαπεράσῃ αὐτὴν καὶ ἐπομένως χωρὶς νὰ πλήξῃ τὸν Πύρρον.

547. refēres... ibis, οἱ μέλλοντες κείνται ἀντὶ τῶν προστακτικῶν.

549. Neoptolemium, ἀντικείμενον τοῦ παργᾶτε, ὅπως καὶ τὸ tristia facta = νὰ διηγηθῆς τὰ θλιβερὰ ἔργα καὶ περὶ τοῦ ἀγεννοῦς Νεοπτολέμου. Ταῦτα λέγει μὲ σαρκασμὸν ὁ Νεοπτόλεμος εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐν στίχῳ 540 εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Πριάμου. Ὁ Νεοπτόλεμος ταυτίζεται τῷ Πύρρῳ.

550. trementem = τρέμοντα ὄχι ἀπὸ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ γῆρας (546).

551. lapsantem = συχνὰ ὀλισθαίνοντα. Τὸ lapsο θαμιστικὸν τοῦ labor.

552. comam laeva· οὕτω κείται ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου impli-cūit coma laevam κατ' ἀντιστοιχίαν χιαστὴν πρὸς τὰ dextra — ensem corūscum, κατηγορούμενον προληπτικόν, ἀνέπαλε, δηλ. extūlit = sustūlit τὸ ξίφος, ὥστε νὰ ἀπαστρέψῃ.

554. haec finis, ἐνν. fuit, factorum sorte = τῷ κλήρῳ τῆς μοίρας.

555. tūlit = abstūlit.

556. popūlis terrisque, ἀφαιρετικά ἐξαρθώμεναι ἐκ τοῦ superbum = ὑπερήφανον ἐπὶ τοῖς κλπ.

557. iacet truncus = κείται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὁ μέγας κορμὸς· ἐπομένως ἄταφος.

558. avolsum caput, ἐνν. est. sine nomine = ἀνόνημον, ἀγνώριστον διότι ἀπεκόπη ἡ κεφαλὴ. Ὁ Οὐρεργίλιος περιγράφων τὸν θάνατον τοῦ Πριάμου συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οὗτος ἐφρονεῦθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς ἐνώνει μὲ τὴν παράδοσιν τὴν παραλλαγὴν, καθ' ἣν δὲν ἐφρονεῦθη ἐκεῖ, ἀλλ' ἔλκυσθεὶς ἔξω μέχρι τῆς ἀκτῆς ἐσφάγη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ σφαγὴ ἀκολουθεῖ παράδ. Εὐριπ. (Ἐκ. Τρωάδες) καὶ Ἀρκτίνου. Εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς πιθανῶς ἐνεθυμεῖτο τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστόν.

Στίχ. 705 — 751

705. ignis = ignis crepitans, crepitus ignis = ὁ κρότος τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης Τροίας. clarior audītus = εὐκρινέστερος ἀκούεται.

707. *impronēte, παθητ. ἐνεστ. προστακτ. impone te = ἐπίθες αὐτόν, καθέσθητι.*

708. *subībo humeris = suscipiam te humēris meis ἢ in humeros meos = ὑποδέξομαι σε ἐπὶ τῶν ὤμων μου.*

709. *quo res cumque = quocumque res cadent = ὅπως καὶ ἂν χωρήσουν, ἀποβοῦν τὰ πράγματα.*

711. *longe = e longinquo = μακρόθεν, ἵνα μὴ ἡ ἀθρόα ἔξοδος πολλῶν ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων. Οὕτω προπαραιοσκεύαζεται καὶ ὁ μετ' ὀλίγον ἐξαφανισμὸς τῆς Κρεούσης. servet = observet = ἄς παρατηρῇ, ἄς ἀκολουθῇ μακρόθεν τὰ ἴχνη μου.*

712. *anīmis advertīte vestris = animadvertīte. animis, ἀφαιρ.*

713. *est urbe egressis = ἐξεληθοῦσι τῆς πόλεως ἔστι. egressis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς, πρβλ. Θουκ. 1, 24 Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον.*

714. *desertae Cerēris, ἀντὶ templum desertum Cerēris ὁ ναὸς καλεῖται οὕτω, διότι ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀπόκεντρον καὶ σπανίως συχναζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Συνετὸς ὁ ὄρισμός τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ Αἰνείου.*

715. *religiōne = cultu = διὰ τῆς λατρείας.*

716. *ex diverso = ex diversis partibus ἔκ διαφόρων μερῶν, ὁδῶν.*

718. *bello e tanto = e tanto bello = ἐκ τηλικούτου πολέμου.*

720. *attrectāre = νὰ ἐγγίσω. donec abluēro = ἕως οὗ λουσθῶ, πρὶν ἢ λουσθῶ. flumīne vivo = διὰ ζώντος, ἦτοι ῥέοντος ὕδατος.*

721. *veste = διὰ σκεπάσματος. Τοῦτο ἐξηγεῖται διὰ τοῦ ἐπομέννου pelle leōnis = ἦτοι διὰ δορᾶς ξανθοῦ λέοντος (διὰ λεοντῆς).*

722. *latos, πρβλ. Ὀμηρ. εὐρέας ὤμους ἕmeros, colla, ἀντικ. τοῦ insternor ἰνστιρνῶν ἐλληγίζουσα = ἐπιστρωννύω τοὺς ὤμους καὶ τὸν τράχηλον. subiēcta collā = colla quae subicīo onēri recipiendo = τὸν τράχηλον, ὃν ὑποβάλλω πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ φορτίου. super, ἐπίρ., ὑπερθεν, ἐπάνω, ἀνωθεν.*

723. *succēdo onēri = ὑποδέχομαι τὸ βάρος ἢ δοτ. oneri ἕνεκα τῆς προθέσεως sub ἐν τῷ ῥήματι succedo (sub-cedo). se implicuīt dextrae = ἐνεπλάκη εἰς τὴν δεξιάν μου (φοβούμενος μὴ ἀπολεσθῆ).*

725. *per opāca locorum = per opāca loca = διὰ σκιερῶν, ἀμυδρῶς φωτιζομένων τόπων.*

726-727. iniecta... tela = δόρατα μακρόθεν βαλλόμενα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἣν δηλοῦσι τὰ ἐπόμενα *adverso glomerati ex agmine* = συνεσπειραμένοι κατ' ἀντιμέτωπον τάξιν.

728. *suspensum* = *sollicitum*, *anxium* = μετέωρον, ἀγωνιῶντα.

729. *videbar* (*mihi*) = ἐδόκουν, ἐνόμιζον.

731. *evasisse viam omnem* = ὅτι διανύσας ὄλην τὴν ὁδὸν διέφυγον πάντα κίνδυνον.

732. *visus* ἔνν. *est mihi* = μοῦ ἐφάνη, ἐνόμισα. *ad aures adesse* = *ad aures accedēre et adesse*.

733. *prospiciēns* = πόρρωθεν καθορῶν. *nate... nate*, ἡ διπλῆ προσφώνησις εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ πατρὸς. Τὸ αὐτὸ δεικνύει καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὑποκ. τοῦ *prospiciant* (*hostes*).

734. *ardentes* = τὰς λαμπούσας ἀσπίδας, διότι ἦσαν περιβεβλημένα *χαλκόν*· συνωνυμῆ τὸ *ardentes* πρὸς τὸ ἐπόμενον *micantia aera*.

735. *male amicum* = *inimicum*. Τὸ ἐξῆς τῶν λέξεων: *hic pescio quod numen male amicum eripuit mihi trepido confusamentem*, ἐνταῦθα, τότε ἀγνοῶ τίς κακὸς δαίμων ἀφήρесе τὰς τεταραγμένας φρένας (ἐκ τοῦ κρότου τῶν ποδῶν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἀγχιῖσου).

736. *nota regiōne viarum* = ἐκ τῆς γνωστῆς διευθύνσεως τῶν ὁδῶν.

738. *misero*, ἔνν. *mihi*. Διὰ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς Κρεούσης κάμων εἰκασίας ὁ Αἰνείας φέρει δύο αἰτίαι διὰ τοῦ *ne... ne* συνδεομένης, ὧν ἡ δευτέρα πάλιν εἶναι διπλῆ (*seu*), εἴτε ἀρπαγῆσα ὑπὸ τῆς μοίρας ὑπελείφθη κάπου εἴτε ἀπεπλανήθη τῆς ὁδοῦ ἢ ἀποκαμουῖσα ἐκάθισε κάπου.

740. *incertum*, ἀπόκρισις εἰς τὰς προηγουμένας ἐρωτήσεις.

745. *cuem... deorumque*, στίχος ὑπερμέτρος. Ὁ τοιοῦτος στίχος τελειώνει πάντοτε εἰς φωνῆεν, καὶ ἀπὸ φωνῆεν ἀρχίζει ὁ ἐπόμενος, ὥστε νὰ γίνεται ἐκθλιψις τῆς περιττενούσης συλλαβῆς τοῦ ὑπερμέτρου. Ὁ Αἰνείας ἐκφρων ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς συζύγου γενόμενος αἰτιατὰ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

748. *curva valle* = *cava valle* = ἐν τῇ κυρτῇ, κοίλῃ κοιλάδι, ἐν τῇ χαράδρᾳ.

749. ipse = ego ipse. urbem rep̄eto = in urbem red̄eo cingor, μέσον = cingo me = ζώννυμαι. rep̄eto et cingor fulgentibus armis = rep̄eto cinctus etc.

750. stat, δηλ. sententia = λαμβάνω σταθερὰν ἀπόφασιν. casus renovare = νὰ ἀνανεώσω, νὰ ὑποστῶ ἐκ νέου πάσας τὰς περιπετείας.

751. et rursus caput obiectare per̄iclis = καὶ πάλιν τὴν ζωὴν μου νὰ ἐκθέσω εἰς κινδύνους.

Στίχ. 752 — 770

752-753. muros obscur̄aque lim̄ina portae qua gressum extul̄eram rep̄eto = σπεύδω ὀπίσω εἰς τὰ τεῖχη καὶ εἰς τὸν σκοτεινὸν οὐδὸν τῆς πύλης δι' ἧς εἶχον ἐξέλθει (gressum extul̄eram) retro sequor observ̄ata vestiḡia = ἀκολουθῶ τὰνάπαλιν (retro) τὰ παρατηρηθέντα, ἴχνη.

754. lum̄ine = ocul̄is. lustro = circumspic̄o = περισκοπῶ.

755. horror ūb̄ique animo, ἔνν. τὸ est. τὸ animo εἶναι δοτικῆ.

756. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου inde domum me ref̄ero si forte. τὸ domum, ἐπίρρ. = οἶκαδε' si = εἰς ἣν περίπτωσιν = ἐντεῦθεν ἐπανέρχομαι εἰς τὸν οἶκον. si forte = μὴ τυχόν. pedem tul̄isset = κατέφυγεν ἐκεῖ (ἢ Κρέουσα). Σημειώσον τὴν διπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ si forte, ἧτις δηλοῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ Αἰνείου περὶ τῆς τύχης τῆς ἀφανισθείσης Κρεούσης.

757. tectum = domum, παρατήρησον τὴν ἐναλλαγὴν τῶν χρόνων. irrūerant, ten̄ebant, volv̄itur κλπ. tenebant = obtinebant = κατεῖχον.

758. ilicet = πάραυτα. ignis edax = τὸ ἀδηφάγον, παμφάγον πῦρ. summa ad fastiḡia = μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν.

759. exsuperant = ὑπερβαίνουσι, τ.ἔ. τὴν στέγην. furit aestus ad auras = μαίνεται τὸ καῦμα πρὸς τὸν οὐρανόν. ad auras = ad caelum.

760. proc̄edo, ἔνν. a domo mea. sedes = domum = τὸν οἶκον. Ὁ Αἰνείας ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἣν εἶδε καιομένην, διευθύνεται πρὸς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἀνάκτορα, βλέπει τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους φυλαττομένους ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς Ἥρας, ἀλλ' ἡ Κρέουσα οὐδαμοῦ φαίνεται.

761. porticibus vacuīs = ὑπὸ τὰς ἐρήμους στοάς· asylo-templo' οἱ Ἄχαιοι φυλάττουν τὴν λείαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας, ὡς διακειμένης εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Τὸν ναὸν τοῦτον θέτει ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἔχων ὑπ' ὄψει, ὡς φαίνεται, τὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναὸν τῆς Ἥρας.

762. Phoenix, Φοῖνιξ, βασιλεὺς τῶν Δολόπων καὶ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως.

763. gaza = ὁ θησαυρὸς. Περσ. ἡ λέξις γάζα.

764. mensae deorum? = τράπεζαι τὰς ὁποίας ἐτοποθέτουν πλῆρεις τροφῶν πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν θεῶν κατὰ τὰς ἱερὰς εὐχίας.

765. cratēres auro solidī, crateres solido auro = κρατῆρες ἐκ στερεοῦ χρυσοῦ, πάγχρσοι, ὀλόχρσοι. captiva vestis = αἰχμάλωτος ἐσθῆς, περιληπτ. ἀντὶ captivae vestes, δηλ. σκεπάσματα καὶ τάπητες.

766. puēri et pavidāe matres' ἦσαν αἰχμάλωτοι, οὓς ἐπρόκειτο νὰ ἀπαγάγουν μεθ' ἑαυτῶν οἱ νικηταί. longo ordine = ἐν μακρᾷ τάξει· τοῦτο δηλοῖ τὸ μέγα πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων.

767. stant circum, τμησις καὶ ἀναστροφή = circumstant.

768. quin etiam = καὶ δὴ, καὶ μάλιστα. ausus = τολμήσας.

769-770. Creūsam vocavi iterumque iterumque = πολλάκις, ἐπανειλημμένως ἀνεβόησα «Κρέουσα». ingemīnans = ἐπαναλαμβάνων. Ἡ διπλῆ ἐπανάληψις τοῦ iterumque ἐμφαντικώτερον ἀναδεικνύει τὸ πολλάκις γιγνόμενον.

Στίχ. 771 — 794

771. tectis = aedificiis, ἀφαιρ. τοῦ τόπου = per aedificia = per domos = διὰ τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, ἦτοι διὰ τῶν ὀδῶν· αἱ δοτικαὶ quaerenti καὶ furenti ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν (στίχ. 73) mihi. furenti = ἐν ᾧ περιεπλανώμην μαινόμενος.

772. infelix simulacrum = τὸ ἄθλιον εἶδωλον.

773. visa, ἐνν. est. nota major imago = εἰκὼν μείζων τῆς γνωστῆς. Ἐπιστεύετο ὅτι οἱ τεθνεῶτες ἐμφανίζονται ἐν μείζονι σχήματι, ἐδῶ δὲ ἐπιπροσθέτως καταστᾶσα ἡ Κρέουσα ἡρωϊνὴ ὄφειλε νὰ ἐμφανίσῃ τὴν εἰκόνα τῆς μείζω ἢ κατ' ἀνθρώπων.

774. obstipūi = ἐθαμβώθην. stetēruntque comae = ἠνωρθώθη ἡ κόμη. Πρὸς τὴν εἰκόνα προβλ. Ὀμηρον: ὄρθαι δὲ τρίχες ἔσταν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἡ φηλοιοποιήθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γναμπτοῖσι μέλεσι. vox faucibus haesit = ἡ φωνὴ εἰς τὸν λάρυγγα ἐνεπάγη.

775. affāri... demēre, ἀπαρέμφ. περιγραφικά, ὧν ὑποκ. εἶναι τὸ Creusa.

776. quid iuvat? = τί ὠφελεῖ: indulgēre insāno dolōri? νὰ ὑποχωρῆς εἰς ἄφρονα λύπην; λέγεται ἄφρων, διότι ταῦτα γίνονται οὐχὶ ἀκόντων τῶν θεῶν.

777. non sine numine divom' σημείωσον τὴν λιτότητα, πρβλ. Ὅμ. ζ 240 οὐ πάντων ἀέκητι θεῶν.

778. comitem, κατηγορ. τοῦ Creusam.

778-779. nec... fas aut ille sinit = δὲν εἶναι πεπρωμένον. (fas = fatum) οὐδ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ὑψηλοῦ Ὀλύμπου ἐπιτετραμμένον.

778. longa exsilia = μακρὰς πλάνας ἔξω τῆς πατρίδος, ἀντικείμενον τοῦ arandum, ἔξ οὗ ἐξαρτᾶται καὶ ἡ αἰτιατικὴ aequor. Τὸ ῥῆμα arare ἀρμόζει εἰς τὸ aequor, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὸ exsilia, ὅπου θὰ νοήσωμεν κατὰ ζεῦγμα ἄλλο τι ῥῆμα, ὅπως λ. χ. τὸ obeūnda.

781. Thybris, τύπος ἑλληνικὸς (Θύβρις), οὗ συχνοτέραν χρῆσιν κάμνει ὁ Οὐβεργίλιος ἢ τοῦ λατινικοῦ Tibēris' ὀνομάζεται ὁ ποταμὸς Lydius, διότι ῥέει ἀπὸ τὴν Τυρρηνίαν, ἧς οἱ κάτοικοι ἐνομιζοντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὴν Λυδίαν. Τέμβριος, ποτ. Φρυγίας. arva opīma vīrum, Ὅμ. Μ, 184 ἀνδρῶν πίονα ἔργα (= γαῖαι καλλιεργημέναι ὑπὸ ἀνδρῶν φιλοπόνων).

782. leni agmīne = ἡρέμῳ ῥεύματι.

783. res laetae = εὐτυχία. regia coniunx, ἡ Λαουίνια, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Λατίνου· ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ νὰ ἀποθεωθῇ ἢ Κρέουσα, ἵνα ὁ Αἰνείας ἔλθῃ εἰς τὸν δεῦτερον τοῦτον γάμον.

784. parva (sunt)' παθ. παρακ. τοῦ parvo, perēri-partum, -ēre = γεννῶ, τίκτω, φύω. parva tibi, ἐνν. sunt = fato destinata sunt = τῇ μοίρᾳ ὠρίσθησαν εἰς σέ. Τὸ parva ἀναφέρεται εἰς τε τὸ res laetae καὶ εἰς τὸ regnum καὶ εἰς τὸ regia coniunx. lacrimas dilectae Creusae. τὰ δάκρυα τὰ χυνόμενα διὰ τὴν προσφιλῆ Κρέουσαν. pelle = παῦσον.

785. superbas, ποιητικῶς ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον εἰς τὸ sedes, ἀντὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἐδρῶν τούτων.

786. servitum' ὑπτιον δηλοῦν σκοπόν. magna deum genētrix.

δηλ. ἡ Κυβέλη, θεότης ἀσιατικὴ τῆς γῆς καὶ τῶν ὄρεων· ἐλατρεύετο μάλιστα ἐπὶ τῆς Ἰδης. Ταυτιζομένη πρὸς τὴν Ρέα ἐῖναι ἡ μήτηρ τῶν θεῶν (*Idaea mater*), εἶναι πρὸς τοὺς Τρώας εὐμενῆς καὶ τώρα περιλαμβάνει εἰς τὰς ἀκολούθους τῆς νύμφας καὶ τὴν Κρέουσαν. Ἡ Κρέουσα ἐν ἀρχῇ ὀνομάζει τὸν Αἰνεῖαν *dulcem coniugem* καὶ ἐν τῷ τέλει, ὅπου συνιστᾷ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν νύμφον.

790. *haec ubi dicta dedit*, συνήθης ἡ φράσις παρὰ Οὐεργιλίῳ ὡς εἶπε ταῦτα. Σημείωσον τὴν παρήχησιν.

792. *ter conatus sum*. Πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. Ὅμ. λ, 206, ὅπου λέγεται διὰ τὸν Ὀδυσσεῆα ὅτι ματαίως προσεπάθησεν ἐν τῷ Ἄδῃ νὰ περιπτυχθῆ τὴν μητέρα του: τρεῖς μὲν ἐφωρομήθη ἐλέειν τέ με θυμὸς ἀνώγει, τρεῖς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ εἴκελον ἦ καὶ ὄνειρον ἔπατο. *dare... circum = circumdare*, τμησις καὶ ἀναστροφὴ ἐκ τούτου τοῦ *circumdare* ἢ δοτικὴ *collo* ἐξαρτᾶται.

Στίχ. 795 — 804

795. *Sic demum = οὕτω τέλος πάντων, ἀφ' οὗ* δηλ. τόσον χρόνον μὲ ἀνέμειναν. *renīso socios = ἐπαναβλέπω* τοὺς ἐταίρους.

796-797. *ingentem comitum numērum = πολὺν μέγαν ἀκολούθων ἀριθμὸν = παμπληθεῖς ἀκολούθους. matres... viros = ἄνδρας καὶ γυναῖκας*: τούτῳ ἐπακολουθεῖ ὡς παράθεσις τὸ ἐν στίχ. 798 *rubem = multitudinem* καὶ *volgus, exsilio, dot. = πρὸς ἔξοριαν*.

799. *parati = παρεσκευασμένοι* (δηλ. νὰ μὲ ἀκολουθήσουν) *anipmis — oribus = ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς οὐσίαις, ἔχοντες* δηλ. τὸ ἀπαυτούμενον θάρρος, ἵνα μὲ τὰ ὑπάρχοντά των, ὅσα ἔσωσαν, ἀπέλθουν εἰς ἄλλον τόπον.

800. *deducere = νὰ καταγάω*. Τὸ ῥῆμα κυριολεκτεῖται περὶ ἰδρύσεως ἀποικιῶν· καλῶς δ' ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ Αἰνεῖου μέλλοντος νὰ ἰδρῦσῃ νέαν πόλιν.

801. *iugis = ἐπὶ τῶν κορυφῶν* τῆς Ἰδης.

802. *obsessa liminā = καταλαβόντες τὰ κατώφλια*.

803. *nec spes opis (ferendae) ulla dabatur = οὐδεμία δ' ἐλπίς βοηθείας ὑπῆρχε*.

804. *cessi, δηλ. fato = ὑπεχώρησα εἰς τὴν μοῖραν, et sublato genitōre montes petīvī = καὶ ἄρας ἐπὶ τῶν ὄμων τὸν πατέρα μου εἰς τὰ ὄρη ἀπῆλθον*.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΙΙ.

Στίχ. 39 — 68

39. Eιδouar an silēam? ὑποτακτικαὶ ἀπορίαν δηλοῦσαι = νὰ ἐξαγγείλω ἢ νὰ ἀποσιωπήσω; Τὰ ῥήματα εἰδοuar καὶ silēo. Ταῦτα ὡς ἐν παρενθέσει λέγονται. *gemitus lacrimabilis* = στεναγμὸς θρηνώδης.

40. *vox reddita* = ἀκούεται φωνὴ ἐξερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ τύμβου καὶ εἶναι αὕτη ὡς ἀπόκρισις, ἣτις προεκλήθη ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τοῦ Αἰνείου, ὅστις εἶχεν ἐπιχειρήσει τρεῖς νὰ ἀποσπᾶση θάμνον, ἀπὸ τὰς ἀποσπασθείσας ῥίζας τοῦ ὁποίου μέλαν εἶχε στάξει αἷμα.

41. *quid* = διατί; *lacero*, ἀ' συζ. ὁμαλ. = σπαράσσω. *iam parce* = φείδου τέλος πάντων. *sepulto* = *mortuo*. Ὁ Πολύδωρος, ὁ τοῦ Πριάμου νεώτατος υἱός, δὲν ἔτυχε τῶν νενομισμένων ἐπικηδείων τιμῶν, τὸ δὲ πτωμά του κατὰ μικρὸν ἐσκεπάσθη ἀπὸ κόνιν, ὅπου ῥιζοβολήσαντα τὰ κατ' αὐτοῦ ῥιφθέντα βέλη διεπέρασαν τοῦτο.

42. *parce scelerare* = *non scelerare* = μὴ μίαινε. (*scelerare* = *polluere* = μιάινειν). *tulit*, συναπτόν τῷ *externum* = οὐχὶ ξένον πρὸς σέ. *tulit* = *protulit*, *genuit* = ἤνεγκεν εἰς φῶς, ἐγέννησεν.

43. *aut cruor hic de stipite manat*, διὰ τοῦ *aut* συνεχίζεται ἡ ἄρνησις = οὐδὲ ρέει τὸ αἷμα τοῦτο ἀπὸ τὸ στέλεχος (ἀλλὰ ἀπὸ τὸ σῶμά μου). *stipes -itis* = στέλεχος. *mano* ἀ' συζ. ὁμ. = ῥέω. *cruor -oris*, ἄ. (κρύος;) = αἷμα, μάλιστα τὸ ἐκ τραύματος, λύθρον.

44. *litus avārum* = *litus ubi tyrannus avarus habitat*. *avarus* = φιλάργυρος.

45. *Nam Polydorus ego* = διότι εἶμαι ἐγὼ ὁ Πολύδωρος. Εἰς τὸν πρόλογον τῆς Ἑκάβης τοῦ Εὐριπίδου ἡ σκιά τοῦ Πολυδώρου διηγεῖται τὸν θάνατόν του. Παρ' Ὁμήρῳ τὸν Πολύδωρον φονεύει ὁ Ἀχιλλεύς. *confixum*, δηλ. *me* = ἐμὲ διαπερασθέντα τὸ ῥήμα *configo*, -xi, -xum, -ere = διαπερῶ, διακεντῶ. *ferrea telorum seges* = σιδηροῦν

βελῶν λήϊον, ἤτοι λήϊον σιδηρῶν βελῶν, πυκνὴ γῆ σιδηρῶν βελῶν. *iacūlis*, πτώσις δοτ. Τὸ λήϊον τῶν βελῶν ἀνεφύη (*incrēvit*) εἰς αἰχμηρὰ δόρατα (*iacūlis* — *acūtis*), ἤτοι ἀπὸ τὰ διφθέντα ἐκεῖνα βέλη ἀνεφύη πυκνὸν λήϊον θάμνων εἰς σχῆμα δοράτων.

47. *ancipiti formidine*, ἀφαιρ. ὄνομ. *anceps formido* = διπλῶ φόβῳ, διὰ τὸ αἶμα τὸ ὁποῖον εἶδον καὶ τοὺς λόγους οὓς ἤκουσα. *mentem*, ἀνάφερε εἰς τὸ *pressus* ἑλληγίζουσα ἢ σύνταξις.

48. *obstipūi*, παρακ. τοῦ *obstipesco* = ἐκθαμβοῦμαι, ἐκπλήττομαι. *steteruntque comae et vox faucibus haesit* = καὶ ἠνωρθώθησαν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ φωνὴ ἐνεπάγη εἰς τὸν λάρυγγα. *sto* = ἵσταμαι. *fauces* - *ium*, πληθ. = ὁ λάρυγξ, *haerēo* = ἐμπήγνυμαι, ἐνέχομαι.

50. *furtim λάθρα* (τῶν Ἑλλήνων). Εὐριπίδ. Ἐκάβ. 6 ὑπεξέπεμψεν. *mandārat*, ἀντὶ *mandaverat* = *commendārat*, *comissērat* = εἶχεν ἐπιτρέψει. Ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται τὸ γερονδιβον *alendum*, ὃ σημαίνει σκοπὸν = πρὸς τὸ θρέψαι.

51. *Threicio rēgi* = εἰς τὸν Θρᾶκα βασιλέα. Πρόκειται περὶ τοῦ Πολυμήστορος, συζύγου τῆς Ἰλιόνης, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου. *diffido* - *isus* - *sum*, -*ere alicūi* = ἀπιστῶ, δυσπιστῶ τι.

52. *cingi obsidiōne* = *cinctam tenēri obsidiōne* = εἶχε πολιορκηθῆ καὶ κυκλωθῆ. Ἡ Τροία δὲν περιεκυκλώθη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἰς ἠρωϊκοὺς χρόνους μεταφέρει πολιορκίαν γινομένην κατὰ ῥώμ. τρόπον. *res Agamemnonias secūtus* = τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸν Ἀγαμέμνονα ἀκολουθήσας.

55. *fas*, τὸ τῆς ξενίας δίκαιον.

56. *auro potitur*, τοῦ χρυσοῦ γίνεται κύριος. Ἡ παραλήγουσα τοῦ δῆματος *potitur* βραχεῖα κατὰ τὴν γ' συζυγίαν.

57. *sacra fames* = ἀνοσία πείνα. *sacer* = ὁ τοῖς χθονίοις θεοῖς καθιερωμένος, ὁ ἐξάγιστος· ἐντεῦθεν καὶ ἡ σημασία τοῦ ἀνοσίου.

59. *monstra* = *prodigium* = τὸ τερατῶδες σημεῖον. *deum-deorum procēres* - *um* = οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ πρωτεύοντες, *refēro et quae sit sententia posco* = ἀναφέρω καὶ ποία εἶναι ἡ γνώμη ἐρωτῶ· ἔκαμε δηλ. ὁ Αἰνεΐας ὅ,τι ἔκαμνεν ὁ ἄρχων εἰς τὴν σύγκλητον τὴν ῥωμαϊκὴν, ὅταν ἐζήτηι τὴν γνώμην (πρὸβλ. τὰς φράσεις: *referre* (*relatio*) *ad senatum* καὶ *rogare sententias*).

60. *omnibus idem animus*, ἐνν. *est* = *omnibus idem placet* = ὅλοι τὴν αὐτὴν ἔχουν γνώμην· ὑποκείμενα εἶναι τὰ ἀπαρέμφ. 1) *ex-*

cedere (ἔξελεθειν), 2) *linqui pollūtum hospitium* = νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ μιανθεῖσα ξενία. 3) *classibus* (= *navibus*) *austos* (= *ventos*) *dare* = εἰς τὰς ναῦς τοὺς ἀνέμους νὰ δώσωμεν (ἀναπετάσαντες τὰ ἱστία), ὥστε δηλ. νὰ καταστήσωμεν αὐτὰς ἱκανὰς πρὸς ἀπόπλουν.

62. *ergo* = λοιπόν. *instauramus funus* = πάλιν ποιοῦμεν ταφήν. Τὸ πτώμα τοῦ Πολυδώρου πρόχειρον εἶχε λάβει ταφήν· νῦν ἐπιτελεῖται αὕτη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰνεῖαν κατὰ τὰ ῥωμαϊκὰ ἔθιμα διὰ συσσωρεύσεως χώματος, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῆ τύμβος (*ingens aggregitur tumulo* (δοτική) *tellus*).

63. *Manibus* = τῇ ψυχῇ (τοῦ Πολυδώρου). Αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων, τυχούσαι τῶν νενομισμένων τιμῶν, ἐγίνοντο χθόνιοι δαίμονες (*manes*). *arae* = βωμοί· ἔθος εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἦτο νὰ ἰδρύνουν περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς βωμοὺς εἰς τοὺς τεθνεώτας κατὰ τὴν ἐπικήδειον τελετήν.

64. *caerulæis* = *nigris*. *vittæ* = ταινίαι, στέμματα (διὰ τοὺς βωμοὺς). *maestæ* = *maestitiam declarantes* = πένθος δεικνύοντες (οἱ βωμοί). *atra* = ἡ μαύρη· ἡ κυπάρισσος λέγεται *atra* οὐχὶ διὰ τὸ χροῶμα, ἀλλὰ διὰ τὴν συμβολικὴν τῆς παραστάσιν.

65. *Iliades*, εἶναι αἱ Ἰρωάδες, αἱ τοῦ Αἰνεῖου ἀκόλουθοι. *crinem solūtæ* = *crinibus passis* = λυσίκομοι. *de more*, δηλ. *lugentium* = ὥσπερ ἔθος τοῖς πενθοῦσιν.

66. *inferimus*, εἰς τοὺς νεκροὺς προσεφέροντο χοαὶ ἐκ γάλακτος, μέλιτος, οἴνου ἀκράτου καὶ αἵματος τῶν ἱερείων. Τὸ ῥῆμα τὸ κυριολεκτούμενον ἐπὶ τῆς προσφορᾶς τῶν χοῶν εἶναι τὸ *infero*, ὥστε *inferimus* = ἐπιφερόμεθα χοάς. *terpido lacte* = χλιαρῶ (νεωστὶ ἀμελχθέντι) γάλακτι. *cymbia* = ποτήρια, *patêras* = φιάλας. *sacri sanguinis* = αἵματος τῶν ἱερείων.

68. *condimus sepulcro* = ἀποθέτομεν, κρύπτομεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποθανόντος λαμβάνει τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν, ἀφ' οὗ γίνῃ ἡ νενομισμένη ταφή. *supremum* = τὸ ὕστατον, *voce ciemus* = *vocamus*, δηλ. μετὰ τὸ τριπλοῦν *vale* (χαῖρε).

Στίχ. 84—98

84. *templa*· ὁ πληθ. ἀντὶ τοῦ ἐν. ἐτέθη ποιητικῶς. *dei* = τοῦ θεοῦ (**Ἀπόλλωνος*). *saxo structa vetūsto* (= *templa*). *vetūsta* = ἐκ

λίθου παλαιοῦ κατασκευασμένον, παλαιὸν (ναὸν). *venētor-atūs sum -arī* = σέβομαι.

85. *da*, προστακτικὴ τοῦ *do* = δός! *propriam domum* = *perpetuam domum* = διαρκῆ οἶκον, κατοικίαν. *Thymbraee* = Θυμβραῖε, οὕτω καλεῖται ὁ θεὸς ἀπὸ τὴν πεδιάδα Θύμβρη, τὴν ὁποίαν διαγράφει ὁ ἔγγυς τῆς Τροίας ποταμὸς Θύμβρις καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος περιφῆμος ὑπῆρχε.

86. *mansūram urbem* = πόλιν μέλλουσαν νὰ μείνῃ, διαρκῆ πόλιν. *altēra Pergāma* = ἄλλην δηλ. ἀκρόπολιν, ἣν ὁ Αἰνεῖας θὰ κτίσῃ ὡς ἀκρόπολιν δευτέρας Τροίας. *reliquias Danāum atque immītis Achilli* αἱ γεν. εἶναι ὑποκειμενικαὶ = *quos Danaī*... *Achilles reliquēunt* = τὰ λείψανα τῶν Τρώων, ὧν ἐφείσθησαν οἱ Δαναοὶ καὶ ὁ ἀπηγῆς Ἀχιλλεύς. Ἡ γεν. *Achilli* κατὰ συναίρεσιν τοῦ *Achillei* (ὄνομ. *Achilleus*).

88. *quem sequimur?* δηλ. *ducem* = *quem sequi nos (ducem) iubes?* τίνα νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀρχηγὸν κελεύεις; Σημείωσον τὴν χρῆσιν τῆς ὁρ. ἀντὶ τῆς ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος ἐπὶ ἀπορίας τοῦ πρακτέου. *quomove* = ἦ ποῦ; *ubi* = ποῦ;

89. *augurium* = χρῆσμός. *illabere* = προστακτ. ἐνεστ. τοῦ *illabor* (*in-labor*) *apsus sum* = ἐνολισθαίνω, εἰσπίπτω, εἰσδύομαι. *animis dot.* Ὁ Θεὸς εἰσδύεται (*illabitur*) εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐμπνέει καὶ φωτίζει.

90. *vix... fatus eram... omnia visa*, δηλ. *sunt*. Σημείωσον τὴν κατὰ παράταξιν ἀσύνδετον ἐκφορὰν ἀντὶ τῆς συνήθους: *vix fatus eram, cum omnia visa sunt. repente* = αἰφνιδίως. *tremere*, ἀπαρ. τοῦ *tremo*, -*ūi*, -*ere* = σειομαι.

91. *limināque* = τὸ μέρος (*liminā* = οἱ οὐδοὶ) ἀντὶ τοῦ ὄλου (τοῦ ναοῦ). Τὸ φωνῆεν *e* τοῦ *que* εἰς τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδός, ὅταν ἀκολουθῇ λέξις μετ' ἄλλο *que* (*laurusque*) λαμβάνεται ὡς μακρόν. *laurus*, πληθυντικὸς ὁ ἀριθμὸς, δεικνύων δάσος δαφνῶν.

92. *mons*, εἶναι τὸ ὄρος τοῦ Κύνθου, ὁ Κύνθος. *cortīna* = λέβης, κατ' ἐξοχὴν ὁ τρίπους λέβης τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ὁ Δελφικὸς τρίπους, κατ' ἔκτασιν δὲ ὁ τοῦ μαντείου χῶρος ἢ τὸ μαντεῖον αὐτό. *mugīo* = μυκῶμαι.

93. *submissi petimus terram* = ταπεινοὶ πίπτομεν κατὰ γῆς. *ad auris* = εἰς τὰ ὦτα.

94. *duri* = πολυτλήμονες.

95. *quae vos . . . accipiet redūces* = ἡ γῆ, ἣτις πρώτη (*prima*) εἶδε νὰ γεννᾶται τὸ γένος σας (*tulit vos*) ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους (*a stirpe parentum*), ἡ αὐτὴ θὰ σᾶς δεχθῆ (*vos accipiet*) ἐπανελθόντας (*redūces*), *redūces*, κατηγορούμενον. Κατὰ ταῦτα ὁ πλοῦς τοῦ Αἰνείου εἰς Ἰταλίαν εἶναι ἐπάνοδος αὐτοῦ. *ubere laeto* = *solo pinguiet fertili*, μὲ ἔδαφος παχὺ καὶ γόνιμον. Τὸ *ubere laeto* κεῖται μεταφορικῶς· πρβλ. τὸ ὁμηρικὸν «οὔθηα ἀρούρης».

97. *hic* = ἐνταῦθα. *domus Aeneae* = ὁ οἶκος, ἡ γενεὰ τοῦ Αἰνείου. *cunctis dominabitur* κλπ. Εἶναι προφητεία, πρὸς ἣν πρέπει νὰ παραβάλλῃ τις τὴν παρ' Ὀμήρῳ ὑπόσχεσιν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτε οὗτος ἔσῳζε τὸν Αἰνεΐαν: νῦν δὲ δὴ Αἰνεΐας βίη Τρώεσσι ἀνάξει καὶ παίδων παῖδες, τοίκεν μετόπισθε γένωνται (*et nati natorum et qui nascentur ab illis*). Σημειωτέον ὅτι ὁ Βεργίλιος ἔχει ὑπ' ὄψει του γράφων Πάντεςσι ἀντὶ Τρώεσσι. Προσημειωτέον δὲ ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ὁμηρικοὶ στίχοι περιελήφθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα ὑπὸ ῥαψωδοῦ, ὅστις ἤθελε νὰ ἐξυμνήσῃ δυναστικὴν οἰκογένειαν ἄρχουσαν ἐν Σκίῃ τῆς Αἰολίδος καὶ ἀνάγουςαν τὴν καταγωγὴν της εἰς τὸν Αἰνεΐαν.

Στίχ. 161—167

161. *Mutandae sedes, ἐνν. sunt* = πρέπει νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ ἔδρας, τόπου. *suāsīt*, παρακ. τοῦ *suadeo* = πείθω· ἐνταῦθα *suāsīt* = ὑπέδειξεν.

162. *Cretae* = *in Creta*, ἐν τῇ Κρήτῃ. *considerē*, ἀπαρέμφ. τοῦ *consīdo* -*ēdi*, -*essum*, -*ēre* = καθέξομαι, κατοικίζομαι.

163. *Hesperīam Grai cognomīne dicunt* = Ἑσπερίαν οἱ Ἑλληνες ἐπονομάζουσιν. Πᾶσαν τὴν πρὸς ἑσπέραν χώραν ἐκάλουν οἱ Ἑλληνες Ἑσπερίαν καὶ μάλιστα τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, πολὺ συχνὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν.

164. *potens armis atque ubere glaebae* = πολεμικὴ καὶ εὐφορος.

165. *Oenōtri*. Οἰνωτροί, ἀρχαῖος λαὸς εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, τὴν κατόπιν χώραν τῶν Βρουττίων καὶ Λευκανῶν. *colo*, -*ūi* -*cultum* -*ēre* = κατοικῶ. *fama*, ἐνν. *est*. *minōres* = οἱ μεταγενέστεροι.

166. *ducis*. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἰταλὸς ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἰτα-

λῶν· κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VI 2,5) τῶν Σικελῶν· ἡ γενικὴ *ducis* ἔξα-
τᾶται ἐκ τοῦ *de nomine* = ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ βασι-
λέως. *gentem* = *terram*, δηλ. τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς κα-
τόκησεν.

Στίχ. 306 — 342

306. *ut* = ὡς, μόλις. *Troïa arma* = τρωϊκὰ ὄπλα, ἦτοι τοὺς ἀκο-
λούθους τοῦ Αἰνείου ὀπλισμένους κατὰ τὸν τρωϊκὸν τρόπον.

307. *magnis monstribus*· θαυμαστὴ ἢ διοσημία διὰ τὴν Ἄνδρο-
μάχην ἦτο νὰ βλέπη Τρῶας ἐνόπλους.

308. *visu in medio* = ἐν ᾧ ἐστέκετο καὶ ἐθεᾶτο. *deriguit* = κατα-
πέπηγε, ἀποπέπηγε, ἐπάγωσε. Τὸ ῥῆμα *derigescō*. *calor ossa reli-
quit* = ἡ θερμότης τὰ ὀστᾶ κατέλιπεν. Πρβλ. τὸ παρ' Ὀμήρω φόβος
κρυερός.

309. *labitur* = σφάλλεται. κινδυνεύει νὰ πέσῃ. *vix tandem* =
μόλις τέλος. *longo tempore* = *post longum tempus*. *fatur* = ὁμι-
λεῖ, πρβλ. τὰ παρ' Ὀμήρω, Ὀδ. δ 706 δὴν δέ μιν ἀμφασίῃ ἐπέων τυ-
λάβε· ὄψε δὲ δὴ μιν ἐπέεσσιν ἀμειβομένη προσέειπεν. Ἡ Ἄνδρομάχη
λιποθυμεῖ καὶ ἀφ' οὗ συνέρχεται ὁμιλεῖ.

310. *vera facies... verus nuntius*, κατηγορούμενα εἰς τὸ ὑποκ-
tu (*adfers*), ἀντὶ νὰ συμφωνήσουν πρὸς τὸ ἀντικείμενον *te* = ἐμφα-
νίξασαι πρὸς με (*te adfers*) ὡς ἀληθινὴ μορφή, ὡς ἀληθὴς ἄγγελος·
Τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν διασαφεῖ ἡ ἐπομένη ἐρώτησις: *visis ne* = ζῆς·

311. *lux alma* = τὸ φῶς τὸ ζωογόνον, δηλ. ἡ ζωή. *si lux alma
recessit* = ἐὰν ἡ ζωὴ ἀπεχώρησεν· δηλ. ἐὰν δὲν εἶσαι παρὰ κενὴ σκιά
(*vana imāgo, umbra*)· ὑπῆρχεν ἡ πίστις ὅτι αἱ σκιαί τῶν τεθνεώτων
ἐνεφανίζοντο κατὰ τὰς θυσίας, ἵνα λάβουν μέρος εἰς αὐτάς.

312. *Hector ubi est?* = Ὁ Ἐκτωρ ποῦ εἶναι; διατί ὁ Ἐκτωρ
δὲν ἐμφανίζεται; Ἡ Ἄνδρομάχη ἀποροῦσα ἐρωτᾷ διατί δὲν ἐμφανί-
ζεται καὶ ἡ σκιά τοῦ Ἐκτορος, εἰς ὃν ἡ θυσία προσφέρεται, ἐπὶ τῇ
ὑποθέσει ὅτι ὁ Αἰνείας ἔρχεται ὡς σκιά ἀπὸ τὸν Ἄδην.

313. *furenti* (αὐτῇ τῇ Ἄνδρομάχῃ) μαινομένη (*insolabiliter et
impatienter dolenti*) (= ἀπαρηγορήτως καὶ οὐχὶ καρτερικῶς λυπου-
μένη). Τὸ *furere* σύνηθες ῥῆμα περὶ σφοδροῦ ψυχικοῦ πάθους.

314. *subicito* = ὑποβάλλω, ἀποκρίνομαι. *hisco* = κυρίως μένω
κεχηγῶς, χάσκω, ἀνοίγω τὸ στόμα μου χωρὶς νὰ ἠμπορῶ νὰ εἶπω

λέξιν. εἶτα: μόλις καὶ μετὰ κόπου λέγω τι. *turbatus* = ταραχθεὶς.

315. *extrema per omnia* = *per omnia summa discrimina* (*pericūla*) ἐν μέσῳ ὄλων τῶν κινδύνων. *vitam duco* = τὸν βίον διάγω. *equidem* = ἔγωγε. *vivo equidem* = ζῶ βέβαια.

316. *ne dubita* = *noli dubitare* = νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς.

317. *deiectam tanto coniūge* = *orbatem tanto coniuge* = στερηθεῖσαν τηλικούτου συζύγου, δηλ. τοῦ Ἑκτορος. Ἡ φράσις ἐλέχθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *deicere aliquem honore*, *spe* = στερεῖν τινὰ τῆς τιμῆς, τῆς ἐλπίδος. Εἰς τὸ *deicere* ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ καταπίπτειν, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν προσηρομόσθη προσφυῶς τὸ *excipit*; *excipio* = ὑποδέχομαί τινὰ καταπίπτοντα.

318. *quae fortuna revīsit?* δηλ. *te* = ποία τύχη πάλιν σὲ ἐπεσκέφθη, πάλιν προσεμεδίασε πρὸς σέ. *digna satis* = ἀνταξιωτάτη. *Andromāche*, ἀφαιρ. ἑξαρτωμένη ἐκ τοῦ *digna*, ἀποδοτέα διὰ γενικῆς τῆς Ἀνδρομάχης. *Hectōris*, ἔνν. τὸ *uxore* = συζύγου τοῦ Ἑκτορος.

319. *Pyrrhin* = *Pyrrhine*. Τὸ τελικὸν βραχὺ *e*, ἐπειδὴ ἀσθενῶς ἐπροφέρετο, ἐξέπιπτεν. *conubiā servas* = εἶσαι σύζυγος. Τοῦτο λέγεται κατ' εὐφημισμὸν. Ἡ Ἀνδρομάχη, ἀφ' οὗ ἤχθη εἰς δουλείαν, δὲν ἦτο κυρίως σύζυγος τοῦ Πύρρου.

320. *deīcīt vultum* = κατέβαλε τὸ πρόσωπον· φυσικὰ κατόπιν τῆς τελευταίας ἐρωτήσεως τοῦ Αἰνείου. *demīssa voce* = μὲ χαμηλὴν φωνήν.

321. *fēlix una ante alias Priamēia virgo* = Ὡ πασῶν τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου εὐδαιμονεστάτη. Τοῦτο λέγεται διὰ τὴν Πολυξένην. Ταύτης ἐρασθεὶς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πάριδος εἰς αὐτὴν τοῦ γάμου τὴν προπαρασκευήν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ σκιά τοῦ Ἀχιλλέως ἀπῆτει τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μερίδιον τῆς λείας καὶ ὁ Κάλχας ἐκέλευσε νὰ θυσιασθῇ εἰς αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον ἢ Πολυξένης.

323. *quae... sortītus non pertūlit ullos*. πρότασις ἀναφορικὴ κατ' ὀριστικὴν ἐκφερομένη, κατ' ἔννοιαν δὲ αἰτιολογικὴ τοῦ *fēlix sortītus* - *us* = ἡ κλήρωσις. Διὰ κλήρου διεμοίραζον οἱ πολεμισταὶ μεταξὺ τῶν τὴν πολεμικὴν λείαν, περιλαμβανομένων καὶ τῶν αἰχμαλώτων. *tetigit cubīle* = ἤψατο τοῦ λέχους. *erus*, -*eri* = δεσπότης, κύριος.

338. *ignārum*, δηλ. *te huius regiōnis* = σὲ ἀγνοοῦντα ταύτην ἐδῶ τὴν χώραν.

339. quid puer Ascanius, δηλ. agit? sup̄erat? ἀμεταβάτως= superstes est? = ἐπιζῆ; vescitur aura (aetheria)=fruitur aura (aetheria)? = ἀπολαύει τῆς αἰθερίας αὔρας;

340. ecqua cura = ἄρά γε ὑπάρχει τις πόθος; Tò tamen=ὅμως δηλοῖ σαφέστερον τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ amissae parentis=ἂν καὶ ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του ἐνθυμεῖται μὲ πόθον αὐτὴν ὁ παῖς;

343. avuncūlus ἡ Κρέουσα, μήτηρ τοῦ Ἀσκανίου, ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἑκτορος. avuncūlus = ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος. excitat, δηλ. puerum = ἐξεγείρει τὸν παῖδα διὰ τῶν ἰδίων του παραδειγμάτων ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς; anīmi virīles = ἀνδρεία. virtus = ἀρετή.

Στίχ. 441 — 460

441. Huc = ἐνταῦθα. delātus = καταχθεις.

442. divīnos=sacros. et Averna, ἐπεξηγεῖ τὸ div. lacus. Averna ("Ἀορνα κατὰ τὸ τὰ Τάρταρα) οὐδ. πληθ. ὡς οὐσιαστικὸν λαμβανόμενον· ἐπιστεύετο ὅτι παρὰ τὴν Ἀορνον λίμνην ὑπῆρχε ἡ εἰς Ἄδου κατὰβασις. sonantia silvis = ἀντηχοῦντα ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν δασῶν τῶν παρὰ τὰς ὄχθας. silvis, ἀφαιρ. ὄργ.

443. insānam vatem = ἐνθεον μάντιν, δηλ. τὴν Σίβυλλαν. rupe sub ima = εἰς τὸ βάθος σπηλαίου βραχώδους (στίχ. 446 antro, 450 cavo saxo).

444. canit = ᾄδει, χρησιμοδοτεῖ· ἔμμετροι ἦσαν οἱ χρησιμοί. foliisque notas et nomīna mandat = καὶ εἰς φύλλα γράμματα καὶ λέξεις παραδίδει.

446. digērit in numērum, διατάσσει κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν (τὰ μέλλοντα, τὰ γραφόμενα ὑπ' αὐτῆς (τῆς Σιβύλλης) ἐπὶ φύλλων δένδρου). seclusa = ἐγκεκλεισμένα.

447. locis = ἕκαστος χρησμός εἰς τὴν θέσιν του.

448. eadem, ἀντικ. τοῦ impūlit. verso cardīne=στραφεύσης τῆς στρόφιγγος, ἦτοι ἀνοίγεισης τῆς θύρας. tenuis ventus = λεπτὸς ἄνεμος, δηλ. πνοὴ ἀνέμου.

449. ianūa, ἡ πύλη ἀνοιγομένη ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθῃ ἄνεμος καὶ δι' αὐτὸ ἀναταράσσει τὰ φύλλα.

451. nec revocāre situs = nec restituēre ordinem foliōrum = οὐδὲ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν τῶν φύλλων.

452. *inconsulti abeunt* = χωρὶς νὰ λάβουν χρησμὸν ἀπέρχονται (οἱ ἐπερωτήσαντες τὴν Σίβυλλα). Δηλ. ὁ παρὰ τῆς Σιβύλλης μὴ ζητήσας νὰ χρησιμοδοτήσῃ διὰ στόματος, λαμβάνει τὸ πρῶτον τυχὸν φύλλον ἀπὸ τὰ διασκορπισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀλλ' ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἀναγεγραμμένος χρησμὸς συχνὰ δὲν ἀρμόζει εἰν τὴν γενομένην ἐρώτησιν· διὸ καὶ ὁ ἐπερωτήσας ἀπέρχεται *inconsultus* (χωρὶς νὰ λάβῃ χρησμὸν) καὶ μισεῖ (*odere*) τὴν ἔδραν τῆς Σιβύλλης. Ἡ Σίβυλλα, τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, κατήγετο ἀπὸ τὴν Μαρπησὸν τῆς Τρωάδος ἢ ἀπὸ τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Ἰωνίας. Τὸ ὄνομα Σίβυλλα ἀρχικῶς κύριον ἀτομικὸν ὄνομα ὄν, ἔγινε κατόπιν γενικόν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ λατρεία τῶν Σιβυλλῶν εἰσήχθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κυμαία Σίβυλλα ἦτο τρόπον τινὰ τῶν Ρωμαίων τὸ ἐπίσημον μαντεῖον.

452. *ne fuērint tanti* = ἀπαγόρευσις· *tanti*, γεν. τοῦ τιμήματος. *dispendia*, ὀνομαστ. πληθ. (*dispendium* ὁ ἕν.) = ἀπώλεια. *morae*, γενική ἐπεξηγηματική = ἀπώλεια χρονοτριβῆς, ζημία ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀναβολήν. Ἐκ τῆς προτάσεως *ne fuērint tanti* ἐξαρτῶνται αἱ προτάσεις *quin adēas... poscas* = *ut non*. Ἡ ἔννοια εἶναι: Μὴ δώσης τόσῃν σημασίαν εἰς τὴν ἀπώλειαν ὀλίγου χρόνου, ὥστε νὰ μὴ προσέλθῃς εἰς τὴν μάντιν καὶ ζητήσης χρησμὸν. Μὴ ἀμελήσης, διὰ νὰ κερδίσης ὀλίγον καιρὸν, νὰ προσέλθῃς κλπ.

454. *quam vis increp̄itent* = ὅσον καὶ ἂν γογγύζουσιν οἱ ἑταῖροι (*socii*) *et vi cursus vela vocet in altum* καὶ ὅσον καὶ ἂν ἡ εὐκαιρία τοῦ πλοῦ ἀπαιτεῖ ἰσχυρῶς (*vi*) νὰ ἐπιστεύσης τὴν ἀναχώρησιν. Τὴν ὄλην ταύτην πρότασιν ἐξηγεῖ σαφέστερον ἡ ἐπομένη: *possis que sinus implēre secūndos* = καὶ δύνασαι τοὺς κόλπους (τῶν ἰστίων) νὰ πληρώσης εὐνοϊκῶν ἀνέμων. *ipsa canat vocemque volens atque ora res̄olvat* = αὐτὴ ἢ ἰδία ἄς προφητεύσῃ καὶ εὐμενῆς τὴν φωνὴν καὶ τὸ στόμα ἄς λύσῃ.

459. *quo*· σὺναπτε τῷ *modo* = τίνι τρόπῳ. *quemque*, σὺναπτε τῷ *laborem* = ἕκαστον κόπον. *fugiasque ferasque* = εἴτε νὰ ἀποφύγῃς εἴτε νὰ ὑπομείνῃς.

460. *expediet*, δηλ. *dictis* = *exp̄onet* = θὰ ἐκθέσῃ, θὰ εἴπῃ. *cursus dabit secundos*, ἡ Σίβυλλα δὲν δύναται νὰ δώσῃ πλοῦν αἴσιον, μόνον νὰ προφητεύσῃ ἢμπορεῖ· ὅθεν τὸ *dabit* = *docēbit* θὰ διδάξῃ, θὰ προφητεύσῃ. *venerāta*· ληπτέον παθητικῶς = ἰκετευθεῖσα (δηλ. διὰ θυσιῶν).

707. Drepani portus = τοῦ Δρεπάνου ὁ λιμὴν (παρὰ τὰς ὑπορρείας τοῦ Ἑρκυος). illaetabilis ora = ἀτερπὴς χῶρος· οὕτως ὁ ποιητὴς καλεῖ τὴν περὶ τὸ ἀκρωτήριο Δρέπανον χώραν διὰ τὸ ἀμμῶδες καὶ ἄγονον αὐτῆς.

708. actus pelāgi tot tempestatibus = ἄφ' οὗ ὑπέστην τόσας τρικυμίας εἰς τὸ πέλαγος (= ἄφ' οὗ δὲ τόσας ἐδοκίμασα συμφορὰς) τώρα δοκιμάζω καὶ ἄλλην, δηλ. amitto genitōrem = χάνω τὸν πατέρα Ἀγχίσην. omnis curae casusque levāmen, διορισμὸς κατὰ παρᾶθ.σιν εἰς τὸ genitōrem (γεννήτορα) = πάσης φροντίδος καὶ περιπετείας ἀνακούφισιν.

711. nequīquam = μάτην· ὄντως μάτην, διότι δὲν εἶχε τὴν εὐτυχίαν ὁ Ἀγχίσης νὰ ἴδῃ τὴν ποθητὴν γῆν τῆς Ἰταλίας.

712. nec vates Helēnus praedixit = οὔτε ὁ προφήτης, ὁ μάντις Ἑλενος (μοῦ) προεφήτευσε (τὸν θάνατον)· πρβλ. Ὀμ. P 410 κ. ἔ. δὴ τότε γ' οὐδ' οἱ (τῷ Ἀχιλλεῖ) ἔειπε κακὸν τόσον, ὅσον ἐτύχθη, μήτηρ, ὅτι ῥά οἱ πολὺ φίλτατος ὄλεθ' ἑταῖρος.

714. labor extrēmus = ὁ ὑστατος πόνος, δηλ. τὸ τέρμα τῶν τλαιπωριῶν μου. Σημειώσον ὅτι δὲν λογίζεται ἐδῶ ἡ τρικυμία πού ἐξώθησε τὸν Αἰνεΐαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

716. unus = μόνος. intentis omnibus = ἐνῶ πάντες ἐπρόσεχαν.

717. fata renarrābat divom cursusque docēbat = τὰ πεπρωμένα τῶν θεῶν διηγεῖτο καὶ τὰς περιπλανήσεις ἐξήγη.

718. continūit tandem = ἐσιώπησε τέλος. factoque hic fine καὶ τελειώσας ἐδῶ (τὴν διήγησιν) quievit = ἡσύχασεν, ἀνεπαύθη.

